

UNIVERZA V MARIBORU

FILOZOFSKA FAKULTETA

Oddelek za slovanske jezike in književnosti

DIPLOMSKO DELO

Damijan Šoštarič

Maribor 2015

UNIVERZA V MARIBORU

FILOZOFSKA FAKULTETA

Oddelek za slovanske jezike in književnosti

Diplomsko delo

**OBLAČILNO IZRAZJE V PISNIH VIRIH
19. STOLETJA**

**CLOTHING TERMINOLOGY IN WRITTEN
SOURCES OF THE 19TH CENTURY**

Mentorica: doc. dr. Natalija Ulčnik Avtor: Damijan Šoštarič

Maribor 2015

Lektorica:

Mateja Čuk, prof. slovenščine

Prevajalka:

Klementina Kralj, prof. angleščine in geografije

ZAHVALA

Za strokovno vodenje, nasvete, prijaznost in potrpežljivost se iskreno zahvaljujem svoji mentorici doc. dr. Nataliji Ulčnik.

Velika zahvala gre tudi mojim staršem in sestri, ki so mi med študijem stali ob strani in me vzpodbujali.

Iskrena hvala tudi vsem ožjim prijateljem, ki so spremljali mojo izobraževalno pot in me vedno znali motivirati.

Filozofska fakulteta

IZJAVA

Podpisani Damijan Šoštarič, rojen 1. 10. 1985, študent Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, smer Slovenski jezik s književnostjo, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom *Oblačilno izrazje v pisnih virih 19. stoletja* pri mentorici doc. dr. Nataliji Ulčnik avtorsko delo.

V diplomskem delu so viri in literatura korektno navedeni; besedila niso prepisana brez navedbe avtorja.

(Podpis avtorja)

Maribor, junij 2015

POVZETEK

Diplomsko delo z naslovom *Oblačilno izrazje v pisnih virih 19. stoletja* obravnava in raziskuje oblačilno izrazje v funkcijsko raznovrstnih besedilih iz obdobja od leta 1848 do leta 1899. V tem času so namreč že izhajale najrazličnejše revije, časopisi in strokovne knjige, ki jih lahko povežemo z oblačilno stroko in ki so pomembno vplivale na razvoj oblačilnega izrazja v slovenščini.

Osnovni cilj diplomskega dela je bil ugotoviti, katero oblačilno izrazje se je uporabljalo v 19. stoletju in preveriti, kako se je to izrazje razvijalo. Predmet zanimanja je tudi besedotvorni vidik tega izrazja (eno- ali večbesednost terminov), izvor izrazja (izvirnoslovenska poimenovanja, prevzeta poimenovanja) in njegova ohranjenost v današnjem času.

KLJUČNE BESEDE: obleka, oblačilo, moda, noša, izrazje, etnologija, 19. stoletje, oblačilna terminologija.

SUMMARY

The diploma work, titled *Clothing terminology in written sources of the 19th century* explores and deals with the garment terminology in, according to function, different types of texts from 1848 to 1899. In this period different magazines, newspapers and professional books were published, which can be linked to garment terminology and which had an important influence on the development of garment terminology in Slovenian language.

The main purpose of the diploma work was to find out which garment terminology was used in the 19th century and to check its development. The subject of interest is also word formation point of view (terms of one or more words), the origin of terminology (originated from Slovenian language, acquired) and its preservation today.

KEY WORDS: clothing, garment, fashion, costume, expressions, ethnology, 19th century clothing terminology.

KAZALO VSEBINE

0	UVOD	1
0.1	NAMEN DIPLOMSKEGA DELA.....	2
0.2	RAZISKOVALNE HIPOTEZE.....	3
0.3	RAZISKOVALNE METODE.....	4
1	RAZVOJ OBLAČIL IN OBLAČILNE STROKE	5
1.1	ZGODOVINA OBLAČENJA IN OBLAČIL	5
1.2	RAZVOJ KROJAŠTVA/ŠIVILJSTVA NA SLOVENSKEM	10
1.3	OBLAČILNI MATERIALI V 19. STOLETJU	11
1.4	OBLAČILA SLOVENSKEGA KMEČKEGA PREBIVALSTVA V 19. STOLETJU	18
1.5	RAZVOJ MODNE INDUSTRIJE	21
1.5.1	TEKSTILNA INDUSTRIJA NA SLOVENSKEM	21
2	RAZVOJ OBLAČILNEGA IZRAZJA	22
2.1	KLASIFIKACIJA OBLAČILNIH SESTAVIN	22
2.2	Z OBLAČENJEM POVEZANO IZRAZJE V RAZLIČNIH VIRIH	25
2.2.1	SSKJ ² (2014).....	26
2.2.2	SLOVENSKI ETNOLOŠKI LEKSIKON (2004).....	28
2.2.3	SLOVARJI IZ 17. IN 18. STOLETJA.....	29
2.3	POMEMBNEJŠI RAZISKOVALCI OBLAČILNE KULTURE IN OBLAČILNEGA IZRAZJA	29
2.4	PREGLED VIROV	32
2.4.1	PREGLED VIROV IN ČLANKOV V PRVI POLOVICI 19. STOLETJA	32
2.4.2	PREGLED VIROV IN ČLANKOV V DRUGI POLOVICI 19. STOLETJA.....	33
3	ZBRANO OBLAČILNO IZRAZJE IN NJEGOVA ANALIZA	35
3.1	SEZNAM ZBRANEGA OBLAČILNEGA IZRAZJA.....	35
3.2	ANALIZA ZBRANEGA OBLAČILNEGA IZRAZJA.....	110
3.2.1	GLASOSLOVNE ZNAČILNOSTI IZRAZJA	112
3.2.2	OBLIKOSLOVNE ZNAČILNOSTI IZRAZJA	114
3.2.3	BESEDOTVORNE ZNAČILNOSTI IZRAZJA	114
3.2.4	MEDLEKSEMSKA RAZMERJA	115
3.2.5	STILNOST IN ZVRSTNOST ZBRANEGA BESEDJA	118
3.2.5.1	STILNOST IN ZVRSTNOST ZBRANEGA BESEDJA V SSKJ ²	119

3.2.6	OHRANJENOST ZBRANEGA IZRAZJA IN NJEGOVA RABA	123
3.2.7	IZVOR ZBRANEGA IZRAZJA	126
4	SKLEP	128
5	VIRI IN LITERATURA	131

KAZALO SLIK

Slika 1:	<i>Oblike oblačil, ki predstavljajo osnovo današnji modi</i>	10
----------	--	----

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1:	<i>Oblačilni materiali moških fevdalnih oblačil</i>	13
Preglednica 2:	<i>Oblačilni materiali ženskih fevdalnih oblačil</i>	14
Preglednica 3:	<i>Oblačilni materiali moških meščanskih oblačil</i>	15
Preglednica 4:	<i>Oblačilni materiali ženskih meščanskih oblačil</i>	17
Preglednica 5:	<i>Oblačilni materiali ženskih in moških kmečkih oblačil</i>	17
Preglednica 6:	<i>Ženski oblačilni kosi alpskega tipa noše</i>	18
Preglednica 7:	<i>Moški oblačilni kosi alpskega tipa noše</i>	19
Preglednica 8:	<i>Ženski oblačilni kosi primorskega tipa noše</i>	19
Preglednica 9:	<i>Moški oblačilni kosi primorskega tipa noše</i>	19
Preglednica 10:	<i>Ženski oblačilni kosi panonskega tipa noše</i>	20
Preglednica 11:	<i>Moški oblačilni kosi panonskega tipa noše</i>	20
Preglednica 12:	<i>Pregled člankov v Kmetijskih in rokodelskih novicah do leta 1850</i>	32
Preglednica 13:	<i>Dogodivšine štajerske zemle (1845)</i>	33
Preglednica 14:	<i>Pregled člankov v Kmetijskih in rokodelskih novicah (1850–1900)</i>	33
Preglednica 15:	<i>Pregled člankov v Slovenskem gospodarju (1850–1900)</i>	33
Preglednica 16:	<i>Pregled člankov v Slovenki (1850–1900)</i>	33
Preglednica 17:	<i>Pregled člankov v Domu in svetu (1850–1900)</i>	34
Preglednica 18:	<i>Pregled člankov v Ljubljanskem zvonu (1850–1900)</i>	34
Preglednica 19:	<i>Knjiga krojaštva (1890)</i>	34
Preglednica 20:	<i>Krojni vzorci za perilna oblačila (1895)</i>	34
Preglednica 21:	<i>Brencelj v koledarjevi obleki (1870)</i>	35
Preglednica 22:	<i>Zbrano oblačilno izrazje iz virov 19. stoletja</i>	109
Preglednica 23:	<i>Klasifikacija oblačilnih sestavin iz virov 19. stoletja</i>	111
Preglednica 24:	<i>Glasoslovne značilnosti izrazja</i>	114
Preglednica 25:	<i>Besedotvorne značilnosti izrazja</i>	115
Preglednica 26:	<i>Nadpomenke in podpomenke</i>	116
Preglednica 27:	<i>Stični sinonimi iz virov 19. stoletja</i>	117
Preglednica 28:	<i>Sinonimi iz virov 19. stoletja</i>	118
Preglednica 29:	<i>Stilnost in zvrstnost zbranega izrazja v SSKJ²</i>	122
Preglednica 30:	<i>Ohranjenost izrazja v virih</i>	125
Preglednica 31:	<i>Izrazje, kjer opazimo razliko v pomenu</i>	126
Preglednica 32:	<i>Prevzeto oblačilno izrazje</i>	127

KAZALO GRAFOV

Graf 1: <i>Zastopanost oblačilnih sestavin v izpisanih virih 19. stoletja</i>	111
Graf 2: <i>Ohranjenost izrazja v virih</i>	125
Graf 3: <i>Zastopanost prevzetega in neprevzetega izrazja</i>	127

0 UVOD

Predmet raziskovanja v diplomskem delu je oblačilno izrazje v izbranih pisnih virih 19. stoletja, in sicer v časopisih tistega časa (*Ljubljanski zvon*, *Dom in svet*, *Slovenski gospodar*, *Kmetijske in rokodelske novice*, *Slovenka*). Izrazje sem iskal tudi v strokovnih knjigah, povezanih z oblačilno stroko (*Knjiga krojaštva*, 1890, *Krojni vzorci za perilna oblačila*, 1895), zajel pa sem tudi satirični zbornik pesmi, zbadljivk, smešnic in zgodb z naslovom *Brencelj v koledarjevi obleki* (1870) ter zgodovinsko delo *Dogodivšine štajerske zemle* (1845) avtorja Antona Krempla. Zaradi obsežnosti oblačilne stroke sem se omejil na samostalnike, ki so povezani z oblačili. Izbrani viri so dostopni v Digitalni knjižnici Slovenije. Omogočajo nam vpogled v oblačenje in oblačila v 19. stoletju, obenem pa kažejo, katero oblačilno izrazje se je takrat uporabljalo in kako se je razvijalo. Viri prav tako nudijo vpogled v oblačilne materiale, ki so jih uporabljali, in odgovor na vprašanje, kako je na način oblačenja vplival geografski položaj prebivalstva. Preveril sem tudi razliko pri oblačenju med kmečkim in meščanskim prebivalstvom. Literatura kaže, da se oblačilna stroka obravnava tudi znotraj drugih področij, na primer etnologije, vendar pa še ni zadostno obdelana, kljub dejstvu, da gre za eno najstarejših gospodarskih panog na Slovenskem. Ob tem je treba tudi opozoriti, da še zmeraj nimamo terminološkega slovarja oblačilnega izrazja.

V diplomskem delu je v povezavi z oblačilnim izrazjem ob jezikoslovni literaturi uporabljena tudi etnološka literatura, s čimer sem skušal prispevati k spoznanjem na področju etnolingvistike.

0.1 NAMEN DIPLOMSKEGA DELA

Cilj diplomskega dela je predstaviti razvoj oblačilne stroke v povezavi z izrazjem tega področja. Ukvarjal sem se z zgodovino oblačil in oblačnja, saj oblačila, ki so jih uporabljali v preteklosti, še vedno narekujejo modo današnjega časa. Predstavil sem pomembnejša obdobja in oblačilne sestavine, ki so jih uporabljali. Pri poglavju *Razvoj krojaštva/šiviljstva na Slovenskem* sem predstavil, kako se je pri nas začela razvijati oblačilna obrt, kako je to vplivalo na obliko oblačil, oblačilne materiale in na morebitno novo izrazje. Predvideval sem, da je razvoj obrti (krojaštva/šiviljstva) vplival tudi na razvoj tekstilne in modne industrije, zato sem tudi temu v diplomskem delu posvetil posebno poglavje. Opredelil sem, kaj sodi k oblačilom in kaj ne, oblačilno izrazje pa sem tudi pomensko pojasnil. Omejil sem se na eno besedno vrsto – samostalnik. Zbrano samostalniško izrazje sem razvrstil v preglednico; iztočnico sem skušal poiskati še v Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju* (1894/1895), v SSKJ² (2014) in v *Slovenskem etimološkem leksikonu* (2009). Tako sem ugotavljal, ali se je izraz ohranil in ali ga danes uporabljamo v knjižnem jeziku in v narečju, oziroma ali je del oblačilne stroke. Zanimal me je tudi pomen in izvor besed, saj sem predpostavljal, da je veliko besed prevzetih iz nemščine. Nadalje sem ugotavljal, katera oblačila imajo več različic poimenovanja, iskal sem glasoslovne, oblikoslovne in besedotvorne značilnosti ter spremembe v razmerju do današnjega jezika. Predvideval sem, da je do večjih sprememb prihajalo predvsem na glasoslovni ravni, manj pa na oblikoslovni in besedotvorni ravni. Ukvarjal sem se z ohranjenostjo izrazja, saj je bil moj namen ugotoviti, koliko izrazja in katero izrazje je izginilo iz rabe, bodisi zaradi tega, ker se je uveljavil drug izraz, bodisi ker se je izgubila predmetnost. Tako sem skušal podati pregleden razvoj oblačilnega izrazja in izpostaviti njegove jezikovne značilnosti.

0.2 RAZISKOVALNE HIPOTEZE

Pred pisanjem diplomskega dela sem si zastavil naslednje raziskovalne hipoteze:

- a) Razvoj obrti (krojaštva/šiviljstva) je vplival na razvoj tekstilne in modne industrije, oboje pa je spodbudilo razvoj oblačilnega izrazja.
- b) Veliko oblačilnih izrazov je prevzetih iz nemščine in drugih jezikov.
- c) Za nekatera oblačila obstaja več poimenovalnih različic.
- d) Pri zbranem oblačilnem izrazju prihaja v razmerju do današnjega knjižnega izrazja do odstopanj na glasoslovni, oblikoslovni in besedotvorni ravni.
- e) V 19. stoletju se pojavlja oblačilno izrazje, ki ga danes ne uporabljamo več.
- f) V 19. stoletju se pojavljajo oblačilne sestavine, ki jih danes ne poznamo več.

0.3 RAZISKOVALNE METODE

Pri pisanu diplomskega dela sem uporabljal naslednje raziskovalne metode:

- a) Deskriptivna metoda – S to metodo sem si pomagal v prvem delu diplomskega dela, kjer je predstavljena oblačilna stroka, zgodovina oblačil, tudi razvoj izrazja, ki je povezano z oblačilno stroko.
- b) Komparativna metoda – To metodo sem uporabil pri proučevanju različnih virov, pri preučevanju razvoja oblačilnega izrazja v pisnih virih iz 19. stoletja ter pri ugotavljanju podobnosti in razlik v razvoju izrazja vse do danes.
- c) Zgodovinska metoda – Ta metoda mi je bila v pomoč pri razumevanju obdobja, iz katerega sem črpal oblačilno izrazje, in razvoja oblačilnega izrazja v različnih virih.
- d) Metoda klasifikacije – S to metodo sem si pomagal pri razvrščanju izrazja v kategorije z namenom ugotoviti, ali je izrazje enobesedno, večbesedno, prevzeto ali neprevzeto.
- e) Metoda analize in sinteze – Metodo analize sem uporabil pri razčlenjevanju in obravnavanju oblačilnega izrazja, metodo siteze pa pri podajanju ugotovitev ter zaključkov.

1 RAZVOJ OBLAČIL IN OBLAČILNE STROKE

Oblačenje je v sodobnem času pokazatelj številnih družbenih norm. Z njim izražamo nacionalno in religiozno pripadnost, spol in družbeni položaj (Knific 2010: 71).

V obdobju od konca druge svetovne vojne do osamosvojitve so imela oblačila bistveno manjšo vlogo pri določanju naših identitet. Niso bila pokazatelj socialnega položaja, bogastva, poklica, verske pripadnosti in spolne identitete, saj se je moda razvijala počasneje. V tem času je bila v pozabi tudi narodna noša – naše najslavesnejše oblačilo. Veljala je za oblačilo kmečkega prebivalstva in narodnozabavnih ansamblov. Negativno je na razvoj slovenske narodne noše vplivala druga svetovna vojna in kasnejši politični režim. Še danes namreč velja za oblačilo kmečkega prebivalstva, čeprav je bila v preteklosti del oblačilne kulture vseh ljudi, tudi meščanstva (Pisani 2010: 8).

1.1 ZGODOVINA OBLAČENJA IN OBLAČIL

Oblačila predstavljajo človeštvu že več tisočletij nujno dobrino. Razlogov, ki so pripeljali do njihovega nastanka, je več. Lahko so nastala iz potrebe naših prednikov, da se zavarujejo pred vplivi podnebja (mraz, vročina, padavine ...). V ledeni dobi so naši predniki za zaščito pred mrazom nosili živalske kože. To še vedno počnejo nekatera eskimska ljudstva. Tudi na afriška ljudstva ima podnebje še danes velik vpliv, saj zaradi visokih temperatur nosijo malo oblačil (Rowland - Warne 1995: 6).

Kasneje se je človek naučil uporabljati tudi druge dobrine, ki mu jih je ponujala narava. Izdeloval je mehko in toplo volno, kasneje pa so tkanino začeli izdelovati iz dolgih niti, ki jih je napredla gosenica sviloprejka; tako so pridobivali svilo. Veliko vlogo pri izdelovanju tkanin so imele in še imajo tudi rastline, predvsem lan in bombaž, manj zaželena rastlina za izdelovanje tkanine pa je bila kopriva, saj so njena vlakna trda in raskava (Selan 1936: 137).

V nadaljevanju je po posameznih obdobjih predstavljena oblačilna kultura tistih, ki so skozi stoletja zapustili bogato dediščino oblačil in oblačilnih stilov.

STARI EGIPČANI (4000–500 let pr. n. št.)

Predpasnik je bil osnovno oblačilo starih Egipčanov. Moškim je segal do pasu, ženskam pa do pazduhe. Nosili so lahko več predpasnikov naenkrat. Kasneje so mu dodali *kalasaris* (ukrojeno, nabrano srajco) in *plašče*. Oblačila vseh družbenih slojev so bila krojno enaka, razlikovala so se samo v kakovosti tkanin, iz katerih so bila izdelana (Sam 2006: 29).

STARI GRKI (700–150 pr. n. št.)

Poglavitno oblačilo starih Grkov je bil *hiton*. To je bil volnen, bombažen ali svilen, neukrojen kos blaga. Na ramenih je bil naguban in spet. Podobno žensko oblačilo je bil *peplos*. Bil je daljši od *hitona* in pogosto podpasan. Čez *hiton* ali *peplos* so si lahko ogrnili *himation*, tj. velik naguban plašč. *Hlamido* – krajše ogrinjalo – so nosili v primeru vojne, lova, potovanj ... (Sam 2006: 29).

STARI RIMLJANI (700–476 pr. n. št.)

Osnovno moško oblačilo starih Rimljanov je bila *tunika*, ki je kasneje postajala daljša in je dobila ukrojene rokave. Čez *tunike* so nosili polkrožne nabrane *plašče* ali *toge*, ki so bili privilegij samo svobodnih državljanov.

Daljša *tunika* je bila glavno hišno oblačilo žensk. V javnosti so si ženske preko te tunike ognile še drugo *tuniko* ter *plašč* (Sam 2006: 31).

BIZANC (300–1453)

V obdobju Bizanca je bila svilena *tunika* z rokavi moško in tudi žensko oblačilo, čez njo pa so oblačili razkošen *plašč*, ki je imel na hrbtni strani izvezen paralelogram. Njegova velikost je bila odvisna od družbenega položaja človeka, ki ga je nosil. Ženska oblačila so imela dekorativen vezen rob. Okraševanje oblačil je sčasoma postalo vedno bolj razkošno. Oblačila so okraševali z zlatimi nitmi, biseri in drugim dragim kamenjem. Tako je obleka v bizantinski kulturi postala statusni simbol (Sam 2006: 31).

ROMANIKA (800–1200)

Romanika je v smislu oblačenja mešanica dveh oblačilnih tipov, in sicer antičnega in bizantinskega oblačenja. Revnejši ljudje so v večini evropskih dežel obdržali *tuniko*, od balkanskih ljudstev pa so prevzeli kratko ravno oblačilo z všitimi rokavi – predhodnica današnje srajce. Moški so pod tuniko nosili *hlače*. Bogatejši sloj prebivalstva je večinoma še vedno nosil razkošno bizantinsko obleko. Konec 13. stoletja se pojavi novo ogrinjalo – *pončo s kapuco* (Sam 2006: 31–32).

GOTIKA (1200–1480)

Gotika je obdobje bistvenih sprememb v oblačenju. Pojavile so se razlike med osnovnimi oblikami moških in ženskih oblačil. Moški so nosili oprijete *haljice*, *hlače* in kratke *pelerine s kapuco*. Ženske so hkrati nosile dve dolgi *obleki*. Ena je bila ožja z dolgimi rokavi, čez njo pa so imele oblečeno še širšo brez rokavov (Sam 2006: 32).

RENESANSA (1480–1510)

Značilnost renesanse so bili vzporedni in simetrični naborki ter prefinjena vezenina. Zaradi lepše izraznosti vezenine na prsnem razporku so na moških in ženskih oblačilih nastajali veliki izrezi ali *dekolteji*. Žensko oblačilo je vključevalo nabrano *krilo*, *korzet* (utrjen s kovinskimi paličicami), *srajco* s čipko in široka *krila* s kovinskimi obroči. Moški so nosili daljše ali krajše *haljice*, *hlače* ter kratek polkrožni *plašč* (Sam 2006: 32).

BAROK (1620–1715)

Nizozemska in kasneje Francija sta pomembno vplivali na spremembe v oblačenju v obdobju baroka. Ženska okorna oblačila so zamenjali široki sodasti kroji. Moški oblačila so bila še vedno pretirano okrašena s čipkami, zlatim vezenjem, širokimi manšetami itd.

Ženske so nosile obleke z vlečkami in visoke lasulje, ki so jih povišale. Oblačila so bila v tem času izrazito nepraktična in neestetska (Sam 2006: 32).

ROKOKO (1730–1770)

V obdobju rokokoja so pri oblačilih opustili preveč poudarjene posebnosti. Oblačila niso bila pretirano okrašena, ozke in nenavadne kroje pa zamenjajo udobni *plašči*, krajše *hlače* in *dokolenke* (Sam 2006: 32).

KLASICIZEM (1770–1795)

Angleški krojači tega obdobja so izoblikovali novo moško oblačilo – *frak*. Poenostavljala so se meščanska oblačila in izpopolnjevala so se oblačila za lov in jahanje (Sam 2006: 32).

DIREKTORIJ (1795–1804)

V tem obdobju so bili oblikovani moški in ženski *klobuki*, ki jih imenujemo *capotte* in *cilindri*. Ženske srajce in tunike so bile prozorne, *fraki* pa so imeli visoke ovratnike (Sam 2006: 34).

EMPIR (1804–1815)

Empir ni bilo obdobje velikih sprememb v oblačenju. *Vrhnja obleka* je bila oblačilo žensk na dvoru, *frak* pa je postal slovesno moško oblačilo. Standardno moško oblačilo so v tem obdobju postale *hlače*. Postavili so se temelji, ki so razlikovali med obleko za posebne priložnosti in druge dejavnosti (Sam 2006: 34).

BIDERMAJERSKI SLOG (1815–1845)

Krojači, ki so ustvarjali v tem obdobju, so se vračali v preteklost h gotiki, renesansi in baroku. Pri ženskih oblačilih se ponovno pojavijo *stezniki* (*korzeti*), *krila* so postajala vulominozna. Ženska pokrivala so postopoma začela dobivati obliko *klobuka*. Moška oblačila so definirale *dolge hlače*, *brezrokavnik*, *frak*, *pelerina* in *cilinder*. O bidermajerskem slogu oblačenja pričajo ne samo slike, temveč prvič tudi fotografije (Sam 2006: 34).

DRUGI ROKOKO (1840–1890)

Obdobje je poimenovano tudi kot meščanski rokoko. Obleke so v tem času postale daljše in so imele ožje rokave. Krilo je zamenjala *krinolina* z volani, plašč pa je bil zamenjan z velikim kvadratastim *šalom*. Pri moški oblačilih se je pojavil *komplet*, ki je vključeval *suknjič*, *hlače* in *telovnik*. Vse je bilo iz istega materiala in enake barve. Značilnost moških tega obdobja je bila, da so se v različnih delih dneva različno oblačili (Sam 2006: 35).

SECESIJA (1890–1910)

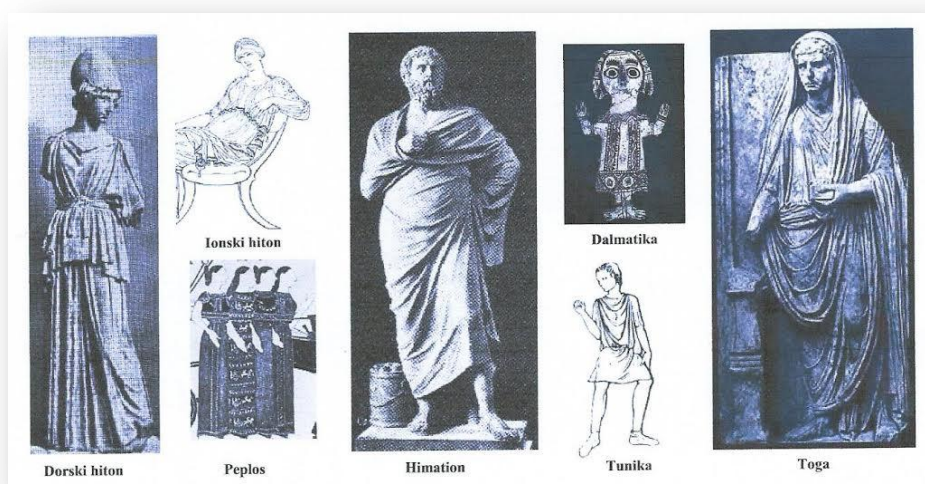
V tem obdobju je nastal nov tip ženske obleke – *kostim*, ki je sestavljen iz *krila*, *kratke jakne* in *bluze* ter je še danes pomemben del ženske garderobe. Uresničene so bile le manjše spremembe, iz higienskih razlogov, na ženskih telovadnih oblačilih in kopalkah (Sam 2006: 35).

FUNKCIONALIZEM (1910–1920)

Obdobje funkcionalizma so zaznamovale dolge, nabrane ženske *obleke*, ki so razkrivale stopala in gležnje. V ospredje je prišla bolj sproščena obleka, saj so ženske že opuščale korzet in spodnje krilo (Sam 2006: 36).

SODOBNOST

Po prvi svetovni vojni gre za obdobje sodobnosti. Obleka je postala manj kompleksna. Razkošno obleko zamenja preprosta *srajčna obleka*. Linije oblačil so postale bolj sproščene, *obleke* in *krila* postanejo krajša. Pojavi se novi pojem – *unisex moda* – ki je označeval moška oblačila, ki so jih nosile ženske. Tako so *hlače* postale tudi žensko oblačilo. Vse bolj preprosta oblačila so bila v interesu tekstilnih industrijalcev, ki so zaradi preproste izdelave in masovne proizvodnje oblačil postajali še bogatejši (Sam 2006: 36).

Slika 1: *Oblike oblačil, ki predstavljajo osnovo današnji modi*

(Vir: Pisk 2002)

Iz opisa obdobja je razvidno, da imajo oblačila naših prednikov velik vpliv na oblačila, ki jih uporabljamo v sodobnem času. Osnovni kroji njihovih oblačil so se ohranili do danes (*tunika, hlače, predpasnik, kostim, frak ...*). Izdelava oblačilnih kosov pa je bila v preteklosti tesno povezana s krojaško obrtjo, kasneje s tekstilno industrijo.

1.2 RAZVOJ KROJAŠTVA/ŠIVILJSTVA NA SLOVENSKEM

Osnovno znanje šivanja se je od nekdaj prenašalo iz roda v rod. Revnejši sloji so si sprva šivali sami, za premožnejše pa so poskrbeli obrtniki, ki so svoje znanje prenašali na vajence. Vajenec je moral opraviti pomočniški izpit in kasneje še mojstrskega, to napredovanje pa je potekalo v sklopu cehovske organizacije. Prva slovenska obrtna šola je bila ustanovljena šele leta 1888. Prve šole so bile predilske šole, ob njih pa so bili v normalkah in glavnih šolah organizirani četrti razredi, ki so izobraževali bodoče obrtnike. Namen predilskih šol je bil čim več otrok izobraziti in cesarski patent je določal, da morajo predilske šole obiskovati vsi otroci od 7 do 15 let. Program je bil dvoleten in je potekal v zimskih mesecih.

Matija Kunc, izobražen krojač z diplomo, je imel zelo veliko vlogo pri izobraževanju za krojaško obrt. V Ljubljani je ustanovil »krojaško obrtno učilišče«, kjer so leta 1890 začeli s tečaji krojenja moških in ženskih oblačil. Pisal je knjige, po katerih je izobraževal (*Knjiga krojaštva*, 1890 – prva slovenska strokovna učna knjiga).

Leta 1888 je bila ustanovljena Obrtna strokovna šola za umetno vezenje in šivanje čipk v Ljubljani, ki je bila dobro sprejeta in se je kasneje razširila v Umetnoobrotno strokovno šolo, še kasneje pa se je preoblikovala v Žensko obrtno šolo s strokovnimi oddelki za šivanje perila, za izdelavo oblek in umetno vezenje. Veliko vlogo pri izobrazbi otrok pa so v tem obdobju imele tudi redovnice, ki so poučevale in organizirale različne tečaje. V Mariboru je bil leta 1884 ustanovljen dekliški zavod »Vesna«, ki je bil povod za razvoj Ženske obrtne šole.

Naraščanje prebivalstva je vplivalo na širitev krojaških delavnic, katerim je po letu 1830 postala konkurenca tovarniška konfekcija.¹

Razvoj tekstilne industrije je doprinesel k potrebi novih znanj na tem področju. V Kranju je bila leta 1930 ustanovljena srednja strokovna tekstilna šola – Državna tekstilna šola. Po drugi svetovni vojni najdemo tovrstne šole v številnih slovenskih mestih (Ljubljana, Maribor, Kranj, Metlika, Sevnica, Idrija, Višnja Gora, Muta ...) (*Obleka po meri človeka* 2007: 44–46).

1.3 OBLAČILNI MATERIALI V 19. STOLETJU

Oblačilni materiali, ki so jih v obravnavanem času uporabljali v našem fevdalnem in meščanskem okolju, večinoma niso bili izdelani na Slovenskem, temveč so izvirali od drugod (Baš 1987: 20).

V nadaljevanju so oblačilni materiali razdeljeni na moška in ženska oblačila ter glede na okolje, iz katerega izvira prebivalstvo. Izdelane so preglednice, na podlagi katerih lahko ugotovimo, iz kakšnih materialov so prebivalci 19. stoletja

¹ To so industrijsko in serijsko izdelna oblačila, ki se delijo na *lahko konfekcijo* (perilo, ženske obleke, pletenine) in na *težko konfekcijo* (plašči, moške obleke) (O'Hara 1994: 126).

izdelovali svoja oblačila. Ugotovimo lahko, da so že v 19. stoletju, ko tekstilna industrija še ni bila zelo razvita, obstajali raznoliki oblačilni materiali, ki so bili odvisni tudi od okolja, iz katerega so izvirali uporabniki oblačil.

V prvih dveh preglednicah najdemo moška in ženska fevdalna oblačila in oblačilne materiale, v naslednjih dveh preglednicah najdemo materiale oblačil meščank in meščanov, na koncu pa lahko vidimo, katere materiale so za svoja oblačila uporabljali kmetje.

hlače	<ul style="list-style-type: none"> • sukno • kazimir • nanking (gosta, močna bombažna tkanina, tkana v platneni vezavi) • manchester (rebričasta bombažna tkanina) • cajg (groba in trpežna bombažna tkanina) • usnje (redko) • svila (za izdelavo dokolenskih hlač) • štruks (močna bombažna ali volnena tkanina v vezavi z rebričastim videzom)
klobuk, čepica	<ul style="list-style-type: none"> • polst • žamet
nogavice	<ul style="list-style-type: none"> • sukanec • svila (redko)
perilo	<ul style="list-style-type: none"> • platno • svila • piké (bombažna tkanina z vtkanimi reliefnimi črtami ali geometričnim vzorcem) • perkal (gosta, tanka, navadno drobno potiskana bombažna tkanina) • flanela • pleteno perilo
rokavice	<ul style="list-style-type: none"> • usnje • nanking (redko) • perkal (redko)
ruta	<ul style="list-style-type: none"> • svila • perkal

<p style="text-align: center;">suknjič, frak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • večinoma iz sukna • manjkrat iz kalmuka (debela flanela z dvojnimi licem) • kazimir (fina, mehka, volnena ali polvolnena tkanina) • svila
<p style="text-align: center;">telovnik</p>	<ul style="list-style-type: none"> • piké • sukno • svila • žamet • kazimir • manchester • cajt • moldon (gosta flanela) • kambrik (bombažna tkanina v platneni vezavi)

Preglednica 1: *Oblačilni materiali moških fevdalnih oblačil*

(Baš 1987: 19)

<p style="text-align: center;">nogavice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • sukanec • bombaž • svila (redko) • usnje (redko)
<p style="text-align: center;">obleka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • taft • barhat • kambrik • perkal • saten • gradel • platno • muslin • til (tanko mrežasta volnena ali svilena tkanina) • žamet • svila

	<ul style="list-style-type: none"> • atlas • kanafas (trda bombažna ali lanena tkanina) • cajg • koton (tanko surovo bombažno platno) • vaporeur (zelo fin volneni muslin) • polsvila
perilo	<ul style="list-style-type: none"> • platno • barhat • perkal • flanela (redko) • gradel (močna lanena ali bombažna tkanina) • muslin (zelo lahka, tanka, navadno prosojna tkanina) • saten (polsvilena tkanina) • manchester • pike • svila • atlas (svilena tkanina, ki se blešči zlasti na pravi strani) • taft (gosta, močno glajena svilena tkanina)
rokavice	<ul style="list-style-type: none"> • usnje • svila

Preglednica 2: *Oblačilni materiali ženskih fevdalnih oblačil*

(Baš 1987: 19–20)

perilo	<ul style="list-style-type: none"> • platno • flanela (redko) • perkal (redko)
klobuk	<ul style="list-style-type: none"> • polst • svila
nogavice	<ul style="list-style-type: none"> • sukno • svila • volna (redko) • bombaž (redko)

	<ul style="list-style-type: none"> • usnje (redko)
oblačila	<ul style="list-style-type: none"> • sukno • kazimir • manchester • nanking (hlače) • kalmuk • flanela • piké • štruks • usnje • kambrik • blago iz kamelje dlake • žamet • polsvila
rokavice	<ul style="list-style-type: none"> • usnje • muslin (redko)
ruta	<ul style="list-style-type: none"> • svila • muslin • batist (fina lanena ali bombažna tkanina)

Preglednica 3: *Oblačilni materiali moških meščanskih oblačil*

(Baš 1987: 20)

klobuk	<ul style="list-style-type: none"> • svila • slama
nogavice	<ul style="list-style-type: none"> • sukanec • bombaž • svila (redko)
obleka	<ul style="list-style-type: none"> • kambrik • platno • muslin • svila • taft • perkal • sukno • merino volna (vrsta boljšega volnenega)

	<p>sukna)</p> <ul style="list-style-type: none"> • barhat (redko) • mezlan (tkanina iz lanene osnove in volnenega votka, navadno v platneni vezavi) • flanela • cica (cenena potiskana bombažna tkanina) • piké • špangolet (na obeh straneh vozličasta tkanina) • blago iz kamelje dlake • atlas • kanafas (redko) • cajg (redko) • gradel (redko) • manchester (redko) • saten (redko) • organdij (prosojna, nekoliko trda bombažna tkanina – redko) • kronraš (srednje dobro blago iz debelodlake, močne volnene preje – redko) • moldon (redko) • tibet (tkanina iz vrste volnene preje – redko) • til (redko) • gros de Naples (gusto tkano svileno blago – redko) • žamet
perilo	<ul style="list-style-type: none"> • platno • muslin (redko) • perkal (redko)
rokavice	<ul style="list-style-type: none"> • usnje • perkal (redko)
ruta	<ul style="list-style-type: none"> • svila • muslin • perkal (redko) • platno (redko)

	<ul style="list-style-type: none"> • volna (redko)
--	---

Preglednica 4: *Oblačilni materiali ženskih meščanskih oblačil*

(Baš 1987: 20)

avba	<ul style="list-style-type: none"> • platno
hlače	<ul style="list-style-type: none"> • polvolneno blago
jopa	<ul style="list-style-type: none"> • grobo sukno
jopič	<ul style="list-style-type: none"> • črno grobo sukno
jopica	<ul style="list-style-type: none"> • črno platno
krilo	<ul style="list-style-type: none"> • črno platno
moško pokrivalo	<ul style="list-style-type: none"> • jagnječja koža
obleka	<ul style="list-style-type: none"> • platno • grobo sukno • sukno • volna • lan • bombaž
predpasnik	<ul style="list-style-type: none"> • barvano platno
ruta	<ul style="list-style-type: none"> • svila (premožnejše ženske) • platno
spodnja obleka	<ul style="list-style-type: none"> • črno platno

Preglednica 5: *Oblačilni materiali ženskih in moških kmečkih oblačil*

(Baš 1987: 24)

Iz preglednic je razvidno, da so ljudje že v 19. stoletju za svoja oblačila uporabljali različne materiale. Premožnejši sloji (fevdalci, meščani) so uporabljali finejše in dražje materiale, medtem ko so kmetje uporabljali preprostejše materiale (*lan, kože, bombaž, platno ...*).

1.4 OBLAČILA SLOVENSKEGA KMEČKEGA PREBIVALSTVA V 19. STOLETJU

Besedje, zbrano v diplomskem delu, je bilo večinoma najdeno v besedilih, ki govorijo o oblačilnem videzu kmečkega prebivalstva v 19. stoletju. V nadaljevanju je podan splošen pregled kulture oblačenja slovenskega prebivalstva iz 19. stoletja, in sicer glede na pokrajino, iz katere izhaja.

Do sedemdesetih let 19. stoletja razlikujemo tri pomembnejše tipe noš. Razlikujemo jih na podlagi krojev oblačil, ki so se ohranili in na podlagi upodobljenih moških in ženskih noš. Ti poglavitni tipi noš so značilni za alpsko, primorsko in panonsko območje, zato jih imenujemo *alpski*, *primorski* in *panonski oblačilni tipi* (Makarovič 1988–1990: 248).

ALPSKI TIP NOŠE (ALPSKO OBLAČILNO OBMOČJE)

Alpski tip noše je zavzemal območja Gorenjske, Koroške, Notranjske, Dolenjske do Kostanjevice, Primorske in Slovenske Štajerske, z izjemo vzhodnega dela. Pri večini oblačil prebivalcev teh območij se kažejo manjše razlike, kljub enakemu osnovemu kroju. Te razlike se v večji meri kažejo pri ženskih oblačilih, moška oblačila so si bila v teh pokrajinah precej podobna (Makarovič 1988–1990: 249).

V preglednici so navedeni poglavitni oblačilni kosi, ki so predstavljali *alpski tip noše*. Razdeljeni so na moške in ženske oblačilne kose.

avba	krilo z modrcem	predpasnik
jopa	nogavice	rokavci
kapa	pas	spodnje krilo
klobuk	peča	špenzer ²
kožuh	pintl ³	

Preglednica 6: *Ženski oblačilni kosi alpskega tipa noše*

(Makarovič 1988–1990: 249–252)

² Oprijeta *jopa*, ki sega do pasu.

³ Pokrivalo, ki je krojeno v obliki manjše *rute*. Na sprednjem robu je pas nagubanega blaga.

hlače	klobuk	plašč	suknjič
jopič	kožuh ⁴	predpasnik	trebušni pas ali opasica
kapa	nogavice	srajca	
kapa s cofom	ovratna ruta	suknja	

Preglednica 7: *Moški oblačilni kosi alpskega tipa noše*

(Makarovič 1988–90: 254–256)

PRIMORSKI TIP NOŠE (PRIMORSKO OBLAČILNO OBMOČJE)

Primorski tip noše je značilen za območje slovenske Istre, Brkine in nekaterih vasi v okolici Trsta (npr. Škedenj). V primerjavi z alpskim in panonskim tipom noše se na tem območju kroj ženskih oblačil zelo razlikuje (Makarovič 1988–1990: 256).

V preglednici so navedeni poglavitni oblačilni kosi, ki so predstavljali *primorski tip noše*. Razdeljeni so na moške in ženske oblačilne kose.

fanelca	peča
kožuh	predpasnik
nogavice	srajca
pas (volnen)	suknja

Preglednica 8: *Ženski oblačilni kosi primorskega tipa noše*

(Makarovič 1988–90: 256–258)

hlače	nogavice	telovnik
kapa	srajca	
klobuk	suknja	

Preglednica 9: *Moški oblačilni kosi primorskega tipa noše*

(Makarovič 1988–90: 258–259)

⁴ *Kožuh* je zimsko oblačilo.

PANONSKI TIP NOŠE (PANONSKO OBLAČILNO OBMOČJE)

Panonski tip noše je značilen za območje Bele krajine, jugovzhodne Dolenjske, vzhodne Slovenske Štajerske in za Prekmurje. Noša se je od alpskega in primorskega tipa noše razlikovala v oblačilnih krojih in v uporabljenih barvah blaga (Makarovič 1988–1990: 259).

V preglednici so navedeni poglavitni oblačilni kosi, ki so predstavljali *panonski tip noše*. Razdeljeni so na moške in ženske oblačilne kose.

avba	nogavice	pocelj
čelni trakovi (parti)	ovratna ruta	rokavci
jopič	pas	suknja
krilo	peča	

Preglednica 10: *Ženski oblačilni kosi panonskega tipa noše*

(Makarovič 1988–90: 259–261)

gaban	kožuh	srajca
hlače	nogavice	suknja
jopič	ovratna ruta	suknjič
klobuk	plašč	telovnik

Preglednica 11: *Moški oblačilni kosi panonskega tipa noše*

(Makarovič 1988–90: 261–263)

1.5 RAZVOJ MODNE INDUSTRIJE

Na razvoj modne industrije v 19. stoletju sta vplivala dva dejavnika – izum šivalnega stroja in pojav modne hiše. Prva modna hiša je bila ustanovljena leta 1857 v Parizu. Strankam je nudila vnaprej pripravljeno kolekcijo oblek, kar je bila v tistem času novost. Najvidnejši vpliv na razvoj modne industrije je imel prihod šivalnega stroja. Leta 1851 ga je izumil Američan Isaac Merrit Singer in s tem postavil temelj popolnoma novemu pojmu v oblačenju – množični proizvodnji (Rowland - Warne 1995: 40).

Moda je velik razcvet doživela v drugi polovici 20. stoletja. Postajala je mednarodni posel, saj so si jo prisvojile vse velike svetovne prestolnice (Pariz, New York, Milano, London ...). V tem času so nastala manjša podjetja, ki so izdelovala izvirno konfekcijo, namenjeno množicam. Podjetja, ki so izdelovala »visoko modo« pa so se prilagodila odjemalcem, ki so jih zanimala dražja, po meri narejena oblačila (Rowland - Warne 1995: 62).

1.5.1 TEKSTILNA INDUSTRIJA NA SLOVENSKEM

Tekstilna industrija velja za prvo slovensko industrijsko panogo. Tovarniška konfekcija se je začela v slovenskih trgovinah pojavljati že v obdobju med obema vojnama in je predstavljala veliko konkurenco obrtniško izdelanim izdelkom. Slabost tovarniške konfekcije je bila kvaliteta izdelave, saj so bila to oblačila množične proizvodnje in so upoštevala le standardne telesne mere – niso vključevala oprijetih (teliranih) oblačil. Velika prednost konfekcije, ki je hkrati imela velik vpliv na njen razvoj, pa je bila nizka cena teh oblačil. Tako je postala tekstilna industrija vodilna gospodarska panoga v državi, vse od časa po drugi svetovni vojni pa do sedemdesetih let 20. stoletja (Blatnik 2001: 9–10).

2 RAZVOJ OBLAČILNEGA IZRAZJA

Geografska lega in politične razmere so imele poglobitni vpliv na razvoj slovenskega besedišča in na tvorjenje novih izrazov, saj je bilo slovensko ozemlje močno zaznamovano z vplivom nemško-govorečega prostora.

Že Primož Trubar je v svojih pismih v nemščini uporabil veliko izrazja, povezanega z oblačenjem. Uporabljal je samostalnike in njim sorodne glagole (»*claider*«, »*kleider*«, »*klaider*«, »*kleiden*«, »*klaidung*«, »*geklaidet*«), ne pa izrazov, ki bi jih lahko povezali z nemškimi besedami »*tragen*« in »*tracht*« in kar bi lahko v slovenščino prevedli kot *nošenje* in *nošo*⁵ (Knific 2010: 24).

Izraz »*noša/-e*« (»*die Tracht, -en*«) se tako v nemškem kot tudi v slovenskem jeziku pojavi sorazmerno pozno. Pojavi se z romantiki, ko se pisci posvečajo raziskovanju kmečkega življenja in njihovemu oblačenju na posameznih območjih. Ljudje so jo začeli sprejemati počasi, po uveljavitvi pa se je pojavljala na treh ravneh.

Uporabljali so jo:

- a) novinarji, slikarji in risarji (predstavljali so oblačilni videz kmečkega prebivastva),
- b) etnologi (analizirali in interpretirali so oblačilni videz kmečkega prebivalstva),
- c) oblastniki (prizadevali so si za uveljavitev pripadnostnega kostumiranja) (Knific 2010: 24).

2.1 KLASIFIKACIJA OBLAČILNIH SESTAVIN

Knific (2010: 12) ugotavlja, da obleka v najširšem pomenu besede ne označuje samo oblačil, ki jih nosimo, ampak tudi vse telesne modifikacije las, kože, telesnih oblin, brade, vonja in tudi dodatke (nakit, torbe ...); prav tako označuje

⁵ Omenjena izraza najdemo tudi v delu *Slava vojvodine Kranjske* (1689).

zvok, ki nastane ob nošenju obleke (šelesenje tkanin ...), zato je obleka vse, kar je vidno in kar je telesu zaznavno.

Na delitev oblačil vplivajo lega oblačil na telesu in splošne funkcije oblačil. Osnovne skupine oblačil so: *vrhnja oblačila, obleke v ožjem pomenu, varovalna oblačila, perilo ter oblačila za podpiranje in oblikovanje telesa, spalna in jutranja ogrinjalna oblačila* ter skupina *dodatkov*, ki vključuje *oblačilne dodatke, nošene dodatke* in *nakit/okras telesa ali obleke* (Žagar 2003: 169–170; *Obleka po meri* 2007: 17).

Največja muzejska zbirka oblačil je v Slovenskem etnografskem muzeju in po tej zbirki je povzeta naslednja klasifikacija oblačil.

VRHNJA OBLAČILA

- oblačila za telo brez ukrojenih rokavov (pelerine ...)
- oblačila za telo s krojenimi rokavi (plašči, kožuhi ...)
- nekrojeni tekstil za gornji del telesa (ogrinjalne rute, šali ...)
- oblačila za zgornji del telesa brez ukrojenih rokavov (krojne ogrinjalke ...)
- oblačila za zgornji del telesa s krojenimi rokavi (jopiči, suknjiči ...)

OBLEKA V OŽJEM POMENU

- obleka v celem (enodelna, dvodelna, večdelna, kompleti ...)
- obleka za gornji del telesa (puloverji, bluže, srajce, jope ...)
- obleka za spodnji del telesa (krila, hlače ...)

VAROVALNA OBLAČILA (ščitijo nas pred umazanijo in poškodbami, ne pred vremenom)

Delovne halje, delovni jopiči, kombinezoni, čelade, predpasniki ...

PERILO IN OBLAČILA ZA PODPIRANJE IN OBLIKOVANJE TELESA

Perilo:

- neposredno na telesu (za zgornji in spodnji del telesa: spodnje srajce ...)

- za zgornji in spodnji del telesa s krojenimi hlačnicami (srajčne hlače ...)
- za zgornji del života (životci, majice ...)
- za spodnji del telesa s krojenimi hlačnicami (spodnje hlače)
- neposredno pod zgornjo obleko (za zgornji in spodnji del telesa: spodnja krila, kombineže ...)

Oblačila za podpiranje in oblikovanje telesa:

- za podpiranje ali oblikovanje zgornjega dela života (nedrčki, životci ...)
- za podpiranje ali oblikovanje zgornjega in spodnjega dela života (korzeti, stezniki ...)
- za podpiranje ali oblikovanje spodnjega dela života (pasovi za boke, trebuh ...)
- za oblikovanje telesnih delov pod pasom (podloženi nedrčki, vložki za prsi, ovratniki, rokavi ...)
- za oblikovanje telesnih delov nad pasom (krinoline, podporne blazinice za boke, meča ...)

SPALNA IN JUTRANJA (OGRINJALNA) OBLAČILA

- oblačila za posteljo (nosimo jih prek osnovnih nočnih oblačil: spalne jopice ...)
- jutranja oblačila (nosimo jih pred dnevnim oblačenjem: jutranje halje)

DODATKI

a) Oblačilni dodatki (nošeni na telesu, vendar jih ne štejemo med oblačila in niso samo okras telesa):

- naglavni dodatki (pokrivala)
- dodatki za pričesko
- dodatki in preobleke (maske) za obraz
- dodatki nad pasom (ovratne in ramenske rute, ovratnice in ovratniki kravate, plastroni)
- dodatki v pasu ali pod njim (pasovi ...)
- dodatki na roki (manšete, rokavice, mufi ...)

- dodatki na nogi in stopalu (nogavice, podveze, gamaše, obuvala)
- b) Nošeni dodatki (dodatki, ki jih nosimo posebej in jih ne oblačimo):
- torbe, mošnjiči, denarnice, pahljače, šopki, ure, dežniki in sončniki, palice, noži, robci ...
- c) Nakit/okras telesa ali obleke (dodatki kot komplet, nošen na različnih delih telesa):
- dodatki na glavi ali obrazu (uhani, naglavni okras ...)
 - dodatki na životu (ogrlice, verižice ...)
 - dodatki na rokah ali nogah (prstani, zapestnice ...)
 - dodatki na raznih delih telesa (gumbi, zaponke, trakovi, rože, peresa ...) (*Obleka po meri* 2007: 17)

2.2 Z OBLAČENJEM POVEZANO IZRAZJE V RAZLIČNIH VIRIH

Z oblačenjem povezano izrazje je definirano tudi v slovarskih virih in leksikonih. Po SSKJ² ima izraz *obleka* štiri pomene, od katerih se prvi trije nanašajo na obleko. Zanimivo je, da se izraz *obleka* v pomenu *oblačila* deli glede na pokrivanje zgornjega in spodnjega dela telesa in nadalje še na žensko in moško oblačilo. Da gre za vrhnja oblačila in ne za spodnje perilo, označuje tretji pomen. Iztočnica *obleka* ima tudi frazeološko gnezdo, nima pa terminološkega gnezda. *Slovenski etnološki leksikon* (2004) pojasnjuje različno oblačilno izrazje z vidika načina življenja in kulture ljudi v nekem obdobju. V povezavi z oblačilnim izrazjem najdemo naslednje strokovne izraze: *oblačilna moda*, *oblačilna kultura*, *oblačilni videz* ... V 17. in 18. stoletju se je izraz oblačilo uporabljal za označevanje oblačilnega videza, in sicer v treh različicah: *oblačilo*, *oblačilu*, *gvant*. Te izraze so uporabljali protestantski pisci (Primož Trubar, Jurij Dalmatin, Hieronim Megiser), izpostaviti pa je potrebno tudi Marka Pohlina.

V nadaljevanju je navedeno oblačilno izrazje iz naštetih virov.

2.2.1 SSKJ² (2014)

Po SSKJ² ima izraz **obleka** naslednje štiri pomene:

obléka -e ž (ê)

1. *izdelek ali skupek izdelkov iz blaga, usnja, ki pokriva telo*: sešiti obleko; sleči obleko; arabska, baročna obleka; svilena, volnena obleka / delovna, kopalna, športna obleka; dvodelna obleka; poletna, zimska obleka; potapljaška, vesoljska obleka; obleka za doma; obleke po meri *narejene za določeno osebo*

2. *oblačilo, ki pokriva zgornji in spodnji del telesa* a) *moškega*: pomeril je več oblek, preden je eno kupil / moška obleka b) *ženske*: šivilja ji dela, šiva novo obleko; obleka in kostim / dolga večerna obleka *ki sega (skoraj) do tal*; plesna obleka; srajčna obleka / ženska obleka

3. ed. *oblačila, ki se nosijo navadno nad spodnjim perilom*: tu prodajajo obleko, tam pa spodnje perilo / omara za obleko

4. ekspr., s prilastkom *zunanja podoba, videz*: časopis je dobil novo obleko; odeti etiko v religiozno obleko ● ekspr. obleka kar visi na njem *je zelo suh*; ekspr. kos ima lepo črno obleko *perje*; ekspr. po dveh letih je spet oblekel civilno obleko *postal civilist*; ekspr. metati obleko nase, s sebe *hitro se oblačiti, slačiti*; ekspr. skočiti v obleko *hitro se obleči*; šalj. bila je v Evini obleki *naga, gola*; knjiž. slovenski duh v latinski obleki *izražen v latinskem jeziku*; obleka naredi človeka *kdor se lepo, izbrano oblači, dobi večji ugled, naredi boljši vtis*

Po SSKJ² ima izraz **oblačilo** naslednja dva pomena:

oblačilo -a s (í)

1. *vsak od izdelkov iz blaga, usnja, ki pokriva telo*: bluza je žensko oblačilo; majica, obleka, plašč in druga oblačila / spodnje, vrhnje oblačilo // navadno s prilastkom *izdelek ali skupek izdelkov iz blaga, usnja, ki pokriva telo*: njihova oblačila se v marsičem razlikujejo od naših; japonsko, otroško, slavnostno, starinsko oblačilo / knjiž. vesoljsko oblačilo *vesoljska obleka* ♦ rel. liturgična oblačila

2. knjiž., ekspr., s prilastkom *zunanja podoba, videz*: ohraniti mesto v zgodovinskem oblačilu ● knjiž., ekspr. jezik je oblačilo *misli je sredstvo, s katerim se izražajo, posredujejo misli*; knjiž., ekspr. pernato oblačilo *ptičev perje*

Podoben pomen kot izraza *obleka* in *oblačilo* ima tudi izraz **oprava**, katerega raba peša, glede oznak v zvezi z oblačenjem pa pomeni:

1. »kar ima kdo na telesu, zlasti obleka, obutev«, tudi »predmeti, oblačila, namenjeni za opravljanje kake dejavnosti« ali predmeti in oblačila, nemenjeni za »posebno priložnost, obdobje« (Knific 2010: 14).

Po SSKJ² ima izraz **oblačilen** en pomen:

oblačilen -lna -o prid. (î)

nanašajoč se na oblačilo ali oblačenje: oblačilna omara / oblačilna industrija, stroka / drobni oblačilni predmeti ♦ usnj. oblačilno usnje *tanko, mehko usnje za oblačila, pokrivala, torbice*

Po SSKJ² ima izraz **oblačiti** dva pomena:

oblačiti -im nedov., oblačite in oblačíte; oblačila tudi obláčila (á)

1. *delati, da ima kdo na telesu oblačilo, dodatke*: mati oblači otroka; oblačiti hlače, jopico; ta srajca se oblači čez glavo / redko oblačiti nogavice *obuvati*
2. ekspr. *oskrbovati z obleko, oblačili*: starši so ga hranili in oblačili; oblačiti se pri znanem krojaču • knjiž. oblačiti besede v pesniške prispodobe *izražati se, govoriti v pesniških prispodobah*; knjiž. oblačiti pesmi v različne napeve *dajati pesmim različne napeve* **oblačiti se** s prislovnim določilom *izraža, da ima, nosi kdo oblačilo, dodatke, kot nakazuje določilo*: športno, po modi se oblačiti / navadno se oblači v svetle obleke • knjiž., ekspr. drevesa so se začela oblačiti v zeleno *so začela zeleneti*; knjiž. volja do moči se oblači v različne ideologije *se kaže v različnih ideologijah*

V SSKJ² najdemo kvalifikator, ki je neposredno povezan z oblačilno stroko – *obl.* > *oblačilna stroka*. Gre za terminološki kvalifikator, ki kaže področje, iz katerega termin izvira ali s katerega prehaja v vsakdanjo rabo (SSKJ² 2014: 36).

Našteti je nekaj iztočnic v povezavi z oblačilno stroko iz SSKJ², ki imajo kvalifikator *obl.*: *anorak, bermuda, manšeta, sako, srajca, šal, vzorec, žaket ...*

2.2.2 SLOVENSKI ETNOLOŠKI LEKSIKON (2004)

Izrazje, ki ga srečamo v povezavi z izrazom *oblačilo* v *Slovenskem etnološkem leksikonu* (2004), je sledeče:

- oblačenje mrliča
- oblačilna kultura
- oblačilna moda
- oblačilna poraba delavcev
- oblačilna poraba meščanov
- oblačilni redi
- oblačilni videz
- oblačilni videz industrijskih delavcev
- oblačilni videz kmetov
- oblačilni videz obrtniških delavcev
- oblačilni videz rudarjev
- oblačilni videz trgovskih delavcev (*Slovenski etnološki leksikon* 2004: 371–373)

V nadaljevanju je predstavljenih nekaj izrazov s področja oblačilne terminologije iz *Slovenskega etnološkega leksikona* (2004).

Oblučilna kultura – v *Slovenskem etnološkem leksikonu* je definirana kot »ime za teoretično zasnovo etnol. raziskav o določeni kult. prvini in za njeno empirično izpeljavo. Pojem *oblačilna kultura* sestoji iz več sestavin. Od teh je najbolj viden oblačilni videz, ki se razlikuje v povezavi z gospodarstvom, družbo, politiko in kulturo. Predmet tako pojmovanih raziskav oblačilnega videza se imenuje oblačilna kultura« (*Slovenski etnološki leksikon* 2004: 371).

Oblučilna moda – del mode, ki pomaga sooblikovati oblačilni videz (*Slovenski etnološki leksikon* 2004: 371).

Oblačilni videz – je sopomenka izrazu noša. Pomeni oblačila, v ožjem pomenu obuvala, nakit, pokrivala, oblačilne dodatke, pričesko, lahko tudi telesno higieno in kajenje, v primeru, da to sodi k človekovi zunanji podobi (*Slovenski etnološki leksikon* 2004: 372).

2.2.3 SLOVARJI IZ 17. IN 18. STOLETJA

V 17. in 18. stoletju so slovaropisci za označevanje oblačilnega videza najpogosteje uporabljali izraz **oblačilo**, in sicer v dveh različicah: *oblačilo* in *oblačilu* (slovar H. Megiserja *Thesaurus Polyglottus* iz leta 1603). Ob tem izrazu najdemo v takratnih slovarjih še izraz *gvant*. Oba izraza, *oblačilu* in *gvant*, pa je uporabil v svojem delu leta 1781 tudi Marko Pohlin. Izraza *gvant* in *obleči* uporabljata še protestantska pisca Primož Trubar in Jurij Dalmatin.

Protestantski pisci v 17. in prvi polovici 18. stoletja niso poznali izraza *noša*. Prav tako se v povezavi z oblačenjem ne omenja glagol *nositi* niti glagolnik *nošenje*. Ta glagolnik je prvič omenjen v Megiserjevem slovarju iz leta 1744 (ob njem piše »*Tracht in der Kleydung*«), kot slovenski izraz pa je omenjen »*traht*« in ne označuje predmeta, ampak pojav.

V takratnih slovarjih najdemo tudi izraze, ki označujejo dejanja. Velikokrat so to izrazi, ki so povezani z oblačili in oblačenjem, redkeje pa izrazi, ki so povezani z nošenjem (prvič šele leta 1744: »*Tracht in der Kleydung*«) (Knific 2010: 22–23).

2.3 POMEMBNEJŠI RAZISKOVALCI OBLAČILNE KULTURE IN OBLAČILNEGA IZRAZJA

Med nastajanjem diplomskega dela sem se srečeval s številnimi pomembnimi raziskovalci oz. etnologi, katerih predmet raziskovanja so oblačila. Čeprav je oblačilna stroka v slovenskem jeziku zaenkrat še pomanjkljivo obdelana, saj še nimamo terminološkega slovarja s tega področja, imamo nekaj pomembnih

raziskovalcev, ki so se in se še vedno ukvarjajo z oblačilno kulturo naših prednikov.

ANGELOS BAŠ

Angelos Baš je bil prvi slovenski raziskovalec, ki je zagovarjal načelo, naj etnologija raziskuje vsa zgodovinska obdobja. Sam je proučeval način življenja vseh družbenih plasti naroda, še posebej pa je velik poudarek namenjal oblačilni kulturi naših prednikov.

Dela:

- *Noša na Slovenskem v poznem srednjem veku in 16. stoletju*, 1970
- *Opisi kmečkega oblačilnega videza na Slovenskem v 1. polovici 19. stoletja*, 1984
- *Oblačilna kultura na Slovenskem v Prešernovem času: 1. polovica 19. stoletja*, 1987
- *Opisi oblačilnega videza na Slovenskem v 17. in 18. stoletju*, 1989
- *Oblačilna kultura na Slovenskem v 17. in 18. stoletju*, 1992 (*Spletni biografski leksikon celjskega območja in Zasavja*, 2013)

BOJAN KNIFIC

Bojan Knific je študiral etnologijo in kulturno antropologijo. Študij je zaključil z zagovorom doktorske naloge z naslovom *Kostumiranje folklornih skupin*. Je glavni urednik glasila z naslovom *Folklornik* ter odgovorni urednik *Glasnika Slovenskega etnološkega društva*. Je avtor knjig z naslovom *Ko v nošo se odenem*, *Folklornikom s(m)o vzeli noše* in *Markova herbija*. Svoje znanstvene in strokovne članke s področja oblačilne dediščine, poustvarjanja plesnega izročila in delovanja folklornih skupin objavlja v *Folklorniku*, *Etnologu*, *Glasniku Slovenskega etnološkega društva ... (Kulturno in etnomuzikološko društvo Folk Slovenija, 2012)*.

MARIJA MAKAROVIČ

Marija Makarovič deluje na področju etnologije že od šestdesetih let naprej. S svojimi seminarji, predavanji in knjižnimi objavami je dala velik pečat terminologiji, povezani s kostumiranjem.

Dela:

- *Obleka predela človeka*, 2007
- *Narodna noša*, 1970–1971
- *Kmečka noša v Bohinju*, 1976
- *Hlače kmečke moške noše na Slovenskem prikaz gradiva*, 1968–1969
- *Moške srajce slovenske kmečke noše*, 1965–1966
- *Oblačilna kultura agrarnega prebivalstva v 19. stoletju*, 1988–1990 idr. (Knific 2010: 45)

JANJA ŽAGAR

Janja Žagar je priznana etnologinja in muzejska svetnica. Diplomirala je na Filozofski fakulteti v Ljubljani, smer etnologija in sociologija. Študij je nadaljevala in magistrirala iz etnologije. Je zelo aktivna na področju oblačilne kulture, tehnične in kulturne zgodovine tekstilij in muzeologije.

Dela:

a) Monografije:

- *Pasovi in sklepanci*, 1993
- *Oblačilna kultura delavcev v Ljubljani med obema vojnoma*, 1994
- *Vrata kroga. O rojstvu in zgodnjem otroštvu na Slovenskem*, 1997
- *Pokrivala*, 2004
- avtorski prispevki za *Enciklopedijo Slovenije*
- avtorski prispevki za *Leksikon slovenske etnologije*, 2004

b) Samostojne razstave:

- *Pasovi in sklepanci*, 1994
- *Vrata kroga. O rojstvu in zgodnjem otroštvu na Slovenskem*, 2000 (*Slovenski etnografski muzej*)

2.4 PREGLED VIROV

Zbrano besedje, ki sledi v nadaljevanju, izvira iz člankov in knjig, kjer so tema obravnave oblačila, noše, oblačenje ... Vso besedje je iz besedil, ki so nastala v 19. stoletju. Iz prve polovice 19. stoletja najdemo kot pomemben vir oblačilnega izrazja slovenski časnik *Kmetijske in rokodelske novice* in zgodovinsko knjigo *Dogodivšine štajerske zemle* (1845) avtorja Antona Krempla.

V drugi polovici 19. stoletja je virov že več. Med njimi je še vedno časnik *Kmetijske in rokodelske novice*, nato pa še časnik *Slovenski gospodar*, prvi slovenski ženski časopis *Slovenka*, literarnokulturna revija *Dom in svet* ter revija za leposlovje, književnost in kritiko *Ljubljanski zvon*. Iz leta 1890 in 1895 sta pomemben vir oblačilne terminologije deli Matije Kunca z naslovom *Knjiga krojaštva in Krojni vzorci za perilna oblačila*, ki sta strokovni knjigi. Eden izmed virov v drugi polovici 19. stoletja je tudi delo Jakoba Alešovca iz leta 1870, z naslovom *Brencelj v koledarjevi obleki*, kjer gre za satirični zbornik pesmi, zbadljivk, smešnic in zgodb.

2.4.1 PREGLED VIROV IN ČLANKOV V PRVI POLOVICI 19. STOLETJA

Vir 1: *Kmetijske in rokodelske novice* (1843–1902)

NASLOV ČLANKA	AVTOR	LETO OBJAVE	ZVRST
<i>Slovenska obleka pravih Pesničarjev na Štajarskim</i>	Cafov	1848	poljudni članek
<i>Smešna noša o ženitninah</i>	Podlipski	1849	poljudni članek

Preglednica 12: *Pregled člankov v Kmetijskih in rokodelskih novicah do leta 1850*

Vir 2: *Dogodivšine štajerske zemle* (1845)

AVTOR	ZVRST
Anton Krempl	zgodovinska knjiga

Preglednica 13: *Dogodivšine štajerske zemle* (1845)

2.4.2 PREGLED VIROV IN ČLANKOV V DRUGI POLOVICI 19. STOLETJA

Vir 1: *Kmetijske in rokodelske novice* (1843–1902)

NASLOV ČLANKA	AVTOR	LETO OBJAVE	ZVRST
<i>Narodne stvari</i>	J. G. V.	1864	poljudni članek
<i>Ozir po domačih</i>	/	1853	poljudni članek

Preglednica 14: *Pregled člankov v Kmetijskih in rokodelskih novicah* (1850–1900)

Vir 2: *Slovenski gospodar* (1867–1941)

NASLOV ČLANKA	AVTOR	LETO OBJAVE	ZVRST
<i>Razstava cerkvene obleke v Mariboru</i>	/	1882	poljudni članek

Preglednica 15: *Pregled člankov v Slovenskem gospodarju* (1850–1900)

Vir 3: *Slovenka* (1897–1902)

NASLOV ČLANKA	AVTOR	LETO OBJAVE	ZVRST
<i>Nekoliko besedi o narodni noši</i>	Ljuba	1899	poljudni članek
<i>Reformovana obleka</i>	Elvira Dolinar	1899	poljudni članek
<i>Moda in strokoznanstvo</i>	Matija Kunc	1897	poljudni članek
<i>Obleka</i>	Marica Nadlišek-Bartol	1897	poljudni članek

Preglednica 16: *Pregled člankov v Slovenki* (1850–1900)

Vir 4: *Dom in svet* (1888–1944)

NASLOV ČLANKA	AVTOR	LETO OBJAVE	ZVRST
<i>Kako se nosijo Slavonke</i>	Janko Barle	1892	poljudni članek
<i>Prijegled grčke i rimske literature s izvadkom iz starina; Zagreb 1890</i>	Janko Barle	1891	poljudni članek

Preglednica 17: *Pregled člankov v Domu in svetu (1850–1900)*

Vir 5: *Ljubljanski zvon* (1881–1941)

NASLOV ČLANKA	AVTOR	LETO OBJAVE	ZVRST
<i>Matija Kunc</i>	Viktor Bežek	1895	poljudnostrokovno besedilo

Preglednica 18: *Pregled člankov v Ljubljanskem zvonu (1850–1900)*

Vir 6: *Knjiga krojaštva* (1890)

AVTOR	ZVRST
Matija Kunc	strokovna knjiga

Preglednica 19: *Knjiga krojaštva (1890)*

Vir 7: *Krojni vzorci za perilna oblačila* (1895)

AVTOR	ZVRST
Matija Kunc	strokovna knjiga

Preglednica 20: *Krojni vzorci za perilna oblačila (1895)*

Vir 8: *Brencelj v koledarjevi obleki* (1870)

AVTOR	ZVRST
Jakob Alešovec Karel Dežman (avtor dodatnega besedila)	satirični zbornik pesmi, zbadljivk, smešnic in zgodb

Preglednica 21: *Brencelj v koledarjevi obleki* (1870)

3 ZBRANO OBLAČILNO IZRAZJE IN NJEGOVA ANALIZA

V nadaljevanju diplomskega dela je zbrano vso oblačilno izrazje iz izbranih virov 19. stoletja.

Oblačilno izrazje je analizirano v več kategorijah, in sicer so obdelane glasoslovne, oblikoslovne in besedotvorne značilnosti izrazja, medleksemska razmerja, stilnost in zvrstnost zbranega izrazja ter ohranjenost in izvor izrazja iz virov 19. stoletja.

3.1 SEZNAM ZBRANEGA OBLAČILNEGA IZRAZJA

Iz različnih virov 19. stoletja je izpisanih 167 samostalniških iztočnic. Med zbranim izrazjem so večinoma enobesedni termini, zasledimo le tri večbesedne termine (*kratke hlače, narodska obleka, spodnje hlače*).

Preglednica z zbranim izrazjem je sestavljena iz šestih delov. V prvem stolpcu je zapisan oblačilni izraz, v drugem stolpcu je podan podatek o viru, iz katerega je izraz izpisan, v tretjem stolpcu sledi izpis sobesedila (raba besede), v četrtem stolpcu podatek o prisotnosti besede v Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju*. Preverjeno je tudi, če se izraz nahaja v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*². Zadnji, šesti stolpec kaže izvor izrazov. Pri tem mi je bil v pomoč *Slovenski etimološki leksikon* Marka Snoja (2009). V tabeli prihaja do glasoslovnih in oblikoslovnih razlik med izhodiščno besedo, izpisano iz vira 19.

stoletja, in ustreznico v izbranih slovarskih virih. Če je pomen izrazov enak, je prepis slovarskega sestavka v tabeli zapisan s sivo barvo (prim. *čiznice – čizma, čizem*). Enako je tudi v primeru, če se iskani izraz v slovarskih virih ne pojavi kot iztočnica (prim. *cingulum*). Če se izraz v viru 19. stoletja glasoslovno in oblikoslovno ujema z zapisom iztočnice v preostalih slovarjih, je zapis iz slovarjev zapisan s črno barvo (prim. *čepica*).

IZRAZ	VIR	RABA IZRAZA V SOBESEDILU	PLETERŠNIKOV SLOVAR	SSKJ ²	SLOVENSKI ETIMOLOŠKI SLOVAR
alba	Slovenski gospodar 1882: 194	<i>Kakor je že omenjeno, je za letos posebno platnena roba, n. p. korporali, humerali, albe, kelibni prtiči itd. pripravljena.</i>	/	álba -e ž (â) rel. <i>dolgo belo liturgično oblačilo duhovnikov:</i> obleči si albo	/
aržet	Kmetijske in rokodelske novice 1864: 50	<i>Zarobljene so bile z rudečim suknom, spredaj so imele dva žepa (aržeta), ravno tako zarobljena, pa zraven še okinčana z rumeno svilo, kakor sta bili okinčani tudi obedve zunanji strani na dolgo, namreč od vsakega drugih dveh ondašnjih žepov doli do precepa (to je do mesta, kjer so razklane).</i>	âržet , m. = žep, die Kleidertasche	váržet -a m (ā) nižje pog. <i>žep</i> : seči z roko v varžet	vâržet -a m 'žep', nar. tudi <i>áržet</i> . Prevezeto verjetno iz srvnem. <i>arssack</i> , iz česar se je razvilo današnje nem. <i>Arschsack</i> 'žep'. Srvnem. beseda je zložena iz srvnem. <i>ars</i> 'rit' in <i>sack</i> 'vreča' in torej prvotno pomeni 'ritna vreča'.
avba	Slovenka 1899: 206	<i>Že tiste avbe, katere naj bi nosile pri svečanostih, stale bi nas več, nego danes nova modna obleka.</i>	âvba , die Haube; pogl. čepica	ávba -e ž (â) etn. <i>žensko pokrivalo gorenjske ljudske noše z okroglim oglavjem in bogato vezenino nad čelom</i> : na glavi je imela	âvba -e ž. Prevezeto iz nem. <i>Haube</i> 'avba', ide. izvora, verjetno v zvezi z gr. <i>kýphós</i> 'izbokel', lit. <i>kuprà</i> 'izboklina'.

				visoko avbo; ženske v avbah in pečah // <i>glavi se prilegajoče žensko pokrivalo</i> : v slaščičarni je streglo dekle z belo avbo	
behete	Kmetijske in rokodelske novice 1848: 173	<i>Nemesto hlač ali bregeš ima bize (behête ali <i>dolanjščice</i>), ktere niso preveč košáte, vendar ségajo veliko niže kolén, iz dománjega bélega plátna.</i>	behête , f. košate, bele breguše, C., vzhšt.- Zora.	/	/
birtoh ⁶	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Spredaj je bila pregača ali birtoh, za delavnike pertnena plava z belimi pikami ali rožcami, za praznike iz salona.</i>	/	/	/
bize	Kmetijske in rokodelske novice 1848: 173	<i>Nemesto hlač ali bregeš ima bize (behête ali <i>dolanjščice</i>), ktere niso preveč košáte, vendar ségajo veliko niže kolén, iz dománjega bélega plátna.</i>	bíze , f. pl. weißes, leinenes Beinkleid, Cig., C. (hlače iz belega platna, kakršne nosijo ob Sotli, Muri in drugod, Zora V. 93.).	/	/

⁶ Izraz *birtoh* je lahko bil zapisan tudi v glasoslovni različici *firtoh*. Oba izraza sta prevzeta iz nemščine (*Fürtuch* 'predpasnik').

<p>blago</p>	<p>Knjiga krojaštva 1890: 18</p>	<p><i>Če se prikroji sakó iz tenkega blaga, treba manjšega, pri debelem blagu pa večjega obklada.</i></p>	<p>blagô, n. 3) die Ware; dobro, slabo b.; drobno b., kurze Ware, <i>Cig., Jan., nk.</i>; b. na pokaz, Warenproben</p>	<p>blagó -á s, mn. blága s in blagóvi m (ô) nav. ed. 2. tudi mn. <i>tekstilni izdelki, tkanina:</i> blago se mečka; izdelovati, tkati, urezati blago; črtasto, enobarvno blago; volнено blago; dekorativno, pohištveno blago; letni blagovi; modna blaga; blago iz umetnih vlaken; blago na metre; blago za moške obleke; blago z napako; obleka iz pralnega blaga / blago se dobro nosi je <i>trpežno in se ne mečka</i>, se seka <i>trga po pregibih</i>; pog. blago je šlo skupaj <i>se je skrčilo, uskočilo</i></p>	<p>blagô -â s, <i>blagôven, blagôvnica</i>. Star. pomen je 'dobrina', nato '(tržno) blago' in končno 'material za obleke'. Enako je cslovan. <i>blago</i> 'blaginja, dobrina', hrv., srb., <i>blágo</i> 'dobrina, zaklad, bogastvo', strus. <i>bologo</i> 'dobrina' (rus. <i>blágo</i> 'blaginja' je prevzeto iz cslovan.), češ. <i>blaho</i> 'blaženost, blaginja, sreča'. Pslovan. <i>*bolgo</i> je v srednjem spolu posamostaljeni prid. <i>*bolgъ</i> 'blag, dober'.</p>
<p>bluza</p>	<p>Slovenka 1899: 206</p>	<p><i>Dve, tri bluze, ki se dajo prati in recimo dve krili in vse poletje hodite lahko modern in okusno oblečene.</i></p>	<p>/</p>	<p>blúza -e ž (û) <i>žensko oblačilo za h krilu, navadno iz tanjšega blaga:</i> najraje nosi krilo in bluzo; bela, svilena bluza / srajčna</p>	<p>blúza -e ž. Prevzeto prek nem. <i>Bluse</i> iz frc. <i>blouse</i>, kar se je razvilo iz srlat. <i>pelusia</i> 'peluzijska obleka'. To oblačilo je verjetno poimenovano po</p>

				bluza <i>krojena kot moška srajca</i> ; zaprta bluza <i>zmajhnim izrezom</i> ⁷	egip. kraju <i>Pelusium</i> , kjer so izdelovali z indigom obarvane tunike, ki so jih križarji oblačili čez svojo vojaško opremo.
breguše	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 235	<i>Keri še še so prav po slovensko oblečeni, imajo škornje (črévle), ali čizme, prostrane breguše, Pešničari do kolena, Savničari, Murščanji, Lutomerčanji, Podravci, Haložani ino drugi dugše; krez breguše imajo robačo (srajco).</i>	breguše , <i>f. pl.</i> = brageše, bregeše, <i>SlGor. - C.</i> ; — kratke hlače tržaških okoličanov, <i>Edinost.</i>	breguše -gúš ž mn. (ú û) nar. <i>bregeše</i> bregéše -gêš ž mn. (ê ê) nar. <i>široke hlače iz domačega platna</i> : nositi bregeše; oblečen je v robačo in bregeše; bele, široke bregeše	/
cingulum	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 34	<i>Suknjič z béle vune, prez rokavov, ino samo do pol beder, z` pasom (cingulum) perpasan, krez toti suknjič plajš ali toga.</i>	<i>pasíca, f. die Binde um den Leib, die Lendenbinde, Cig.</i> ; nekdam so možje nad srajco črez pas nosili rdeče, volnene pasice, <i>DZ.</i> ; das Cingulum beim Messkleide	cingulum -la in -a m (î) rel. <i>pas za prepasovanje duhovniške ali redovniške obleke</i> : prepasati se s cingulom	/

⁷ *Bluza* je lahko prav tako žensko oblačilo za k hlačam.

<p>čamer</p>	<p>Kmetijske in rokodelske novice 1848: 173</p>	<p><i>Na visoki bistri glavi ti nosi zeléno žametno kapo, zade z velikim grebénam – pravi Štajarec na zelénih rodovitnih poljanah, pozimi pa zelén ali moder čamer iz sukna s kosmatimi okrájki, kateri se prék črez ušesa razvihnniti dájo.</i></p>	<p>2. čámər, -mra, <i>m.</i> die Pelzmütze, <i>Trst. (Let.), Laško (Št.);</i> pozimi ima Pesničar na glavi zelen ali moder čamer iz suknja s kosmatimi okrajki, ki se črez ušesa razvihnniti dale, <i>Pjk. (Črt.).</i></p>	<p>čámer -mra m (á) zastar. <i>kučma</i></p>	<p>/</p>
<p>čarape</p>	<p>Dom in svet 1892: 364</p>	<p><i>Še-le deseti mesec po smrti dragega pokojnika oblečejo že nekoliko pri robu okrašeno obleko in obujejo volnene čárape ali nátikače.</i></p>	<p>/</p>	<p>/</p>	<p>/</p>
<p>čepica</p>	<p>Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350</p>	<p><i>Navadni so bili tudi puntiki, parte, šapli, s kunjo kosmatino opramane černe kape, čepice (avbe), zavijače, ki so še zdaj v Bledu in Bohinju v navadi.</i></p>	<p>čĕpica, <i>f.</i> die Kappe, <i>V.-Cig., Jan., Mik.;</i> čepico sneti, <i>Zora;</i> — die Haube, <i>Cig., Jan., C., nk.;</i> — prim. srlat. capa, <i>Mik. (Et.).</i></p>	<p>čĕpica -e ž (ĕ) <i>pokrivalo brez krajevcev, navadno mehko:</i> nositi, sneti čepico; nočna čepica; operacijska, slaščičarska, športna, vojaška čepica; norčevska čepica s kraguljčki; čepica s ščitkom / baskovska čepica</p>	<p>čĕpica -e ž. Sorodno je srb. <i>čĕpac</i>, rus. <i>čĕpĕc</i>, češ. <i>čĕpec</i> 'žensko in otroško pokrivalo'. Pslovan. *čĕpica, *čĕpa, *čĕpĕcъ so tvorbe iz ide. korena *(s)kep- 'pokriti', ki je poleg v gr. <i>skĕpas, skĕpĕ</i> 'pokrivalo, odeja', let. <i>cepure</i> 'čepica, pokrivalo'</p>

					(SP II, 148, Po, 930) znan še po pslovan. *čepъ 'zamašek'.
čipka	Dom in svet 1892: 363	<i>Gornje telo pokriva óplećak, kateri je dvovrsten: pravi národní s širokimi rokavi in dolgimi čipkami in pa švabski, z ozkimi rokavi in malimi čipkami.</i>	/	čipka -e ž (í) nav. mn. luknjičast okrasni izdelek iz sukanca: izdelovati čipke; obrobiti prt s čipkami; bluza z belimi čipkami; klekljane, kvačkane, strojne, šivane čipke	čipka -e ž, navadno v mn. čípke, čípkati, čípkast, čípkar, čípkarica. Prevezto iz hrv. čípka iz madž. csipke 'čipka', kar je verjetno izposojeno iz prilagojeno iz nem. Spitze. To poleg 'konica' sekundarno pomeni zudi 'čipka'. V sloven. narečjih se za pojem čipka najde tudi špíca, kar je neposredna izposojenka iz nem.
čiznice	Dom in svet 1892: 363	<i>Čiznice so tudi večkrat bogato nakrašene z zlatom.</i>	čizma , f. der hohe Stiefel, Mur., vzhŠt.; — = čížem, der Bundschuh, Cig., BlKr., Goriš.; — prim. tur. čizme, madž. csizma, Dan.	čizma -e ž (í) nav. mn., nar. čevelj, ki sega do gležnja ali malo čez; visoki čevelj: obuvanje čížem čížem -žma m (í) nav. mn., star. čevelj, ki sega do gležnja ali malo čez; visoki čevelj: škornji in	čížem -žma m 'polvisok čevelj', čížma, čížemček, čížmica. Prevezto prek madž. csizma, nar. csizsma, 'škorenj' iz turš. çizme 'škorenj', od koder je izposojeno tudi hrv., srb. čizma v enakem pomenu.

				<p>čižmi; zaveži si čižem! nerodni kmečki čižmi // <i>čevelj sploh</i>: takrat je bilo za obleke in čižme težko</p>	
čoha	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Za zimo ino dež so imeli možki duge ino kratke čohē, ali gabane ino gabanice.</i>	čóha , <i>f.</i> ein Mantel oder Rock aus grobem Tuch, <i>Cig., Jan., vzhŠt.</i> ; sršavo	/	/
črevel	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 235	<i>Keri še še so prav po slovensko oblečeni, imajo škornje (črévle), ali čižme, prostrane breguše, Pešničari do kolena, Savničari, Murščanji, Lutomerčanji, Podravci, Haložani ino drugi dugše; krez breguše imajo robačo (srajco).</i>	črêvǎlj , -vlja, <i>m.</i> 1) der Schuh, <i>Guts., Jarn., Cig., Jan.</i> ; ženski črevelj, der Frauenschuh, <i>Jan.</i> ; zvrhnjič., der Uberschuh, <i>Cig.</i> ; - der Stiefel, <i>Mur., Dol., Št.</i> ; — 2) der Radschuh, <i>Jan.</i> ; — 3) der Schuh, der Fuß (als Längenmaß).	čévelj -vlja <i>m</i> (ê) 1. nav. mn. <i>obuvalo s trdnejšimi podplati, segajoče največ čez gleženj</i> : čevlji žulijo; čevlji škripljejo; nositi, obuti, sezuti, zavezati čevlje; čistiti, potempljati čevlje; desni čevelj ga tišči; pošvedrani, razhojeni, težki čevlji; čevlji na zaponko, z visoko peto, z gumijastimi podplati / krema za čevlje; trgovina s čevlji / boksasti, lakasti čevlji; delovni, ortopedski, otroški, smučarski čevlji / nizki	čêvĕlj -vlja <i>m</i> ; star. in nar. črêvĕlj ; <i>čevljár</i> . Enako je stcslovan. <i>črêvii</i> . strus. <i>čerevii</i> in češ. <i>třeví</i> , sorodno še polj. <i>trzewik</i> 'čevelj', stčeš. <i>střevik</i> , danes <i>střevíc</i> , vse v pomenu 'čevelj'. Pslovan. * <i>červъjъ</i> je izpeljano iz * <i>červo</i> v pomenu 'koža (z živalskega trebuha), usnje'. Prvotni pomen je torej *'narejen iz kože, usnja'. Pslovan. beseda * <i>červo</i> je v slovan. jezikih znana z nadalje razvitim pomenom 'črevo', glej

				<p>čevlji <i>ki ne segajo do gležnja</i>; visoki čevlji <i>ki segajo do gležnja ali malo čez</i> · ekspr. vem, kje ga čevelj žuli <i>poznam njegove težave ali napake</i>; ekspr. ne bo mu treba čevljev trgati po hribih <i>živeti v hribih</i>; ekspr. nisem vreden, da mu čevelj zavežem <i>on je veliko boljši, več vreden od mene</i>; ekspr. ne, vode pa ne bom pil, voda še za v čevlje ni dobra <i>voda mi kot pijača ne prija</i>; preg. brez muje se še čevelj ne obuje <i>brez truda, prizadevanja ni pričakovati uspeha</i> // nar. škorenj: nosi čevlje z mehкими golenicami</p>	<p>glej črevô. Podobno je škôrenj v zvezi s škôrja, česar star. pomen je prav tako 'koža, usnje'.</p>
dolanjščice	<p>Kmetijske in rokodelske novice 1848: 173</p>	<p><i>Nemesto hlač ali bregeš ima bize (behete ali dolanjščice), ktere niso preveč košáte, vendar ségajo veliko niže kolén, iz dománjega bélega plátna.</i></p>	<p>doljánščice, f. pl. hlače, kakršne doljanci nosijo = bize, behete, C.</p>	/	/

<p>dolman</p>	<p>Dogodivšine štajerske zemle 1845: 235</p>	<p><i>Prejd so dolmanje, t. j. modre suknjene jope z` žnurami ino kruglastimi gumbami, tudi suknje do litkov z` lesičovinoj vunnavdarjene ino podroblene `meli, zdaj pa eni začnejo nemške lodnaste suknje nositi, breguše pa svoje slovenske imajo, tak je tedaj Nemeč na Slovenca vceplen; če pa drugo ne, črevli morejo lošani (zbiksani) biti.</i></p>	<p>dōlman, m. husarska suknja, der Dollman, Jan.</p>	<p>dólman -a m (ô) nekdaj huzarska suknja, okrašena z vrvicami: temno moder dolman</p>	<p>/</p>
<p>fazon</p>	<p>Knjiga krojaštva 1890: 19</p>	<p><i>Potegni na modelu črto kakor nameravaš preganiti fazon, položi kos papirja pod vratni otvor, ter podaljšaj ono črto po papirji.</i></p>	<p>/</p>	<p>fazóna tudi fasóna -e ž (ô) oblika obleke ali obutve, kroj: kakšno fazono si boš izbrala? enostavna, najmodernejša fazona; čevlji različnih fazon // ovratniški del obleke, zlasti plašča in jopice: plašč z majhno Fazono</p>	<p>/</p>

<p>frak</p>	<p>Dogodivšine štajerske zemle 1845: 236</p>	<p><i>Možki so namesto frakov kratke suknje, dol košnate, zadnič pa celo po negdašnjem starem prirézanji kakti duge jope z` velikimi gumbi ino celo nisokimi koleri nosili, tesne duge hlače so v méstah ne več poštenja imele, le pantalon.</i></p>	<p>frāk, m. suknja, kateri ste spredaj poli odrezani, der Frack.</p>	<p>frák -a m (â) <i>slavnostni moški suknjič, ki ima zadnji del močno podaljšan in visoko preklan:</i> nositi frak; na večerjo so prišli v smokingih in frakih / natakarji v frakih</p>	<p>frāk -a m. Prevzeto prek nem. <i>Frack</i> ali frc. <i>frac</i> iz ang. <i>frock</i> 'halja, obleka', <i>frock coat</i> 'salonska suknja', kar je izposojeno iz stfrc. <i>froc</i> 'meniška kuta' (K1, 228), to pa iz stfrank. *<i>hroc</i>, stvnem. (<i>h</i>)<i>roc</i> 'halja', iz česar se je razvilo današnje nem. <i>Rock</i> 'suknjič, krilo' (Ho, 183). Meniški kuti in salonski suknji je skupna črna barva. Agl. se fraku reče <i>tailcoat</i> in <i>tails</i>, dobesedno '(plašč z) repi'.</p>
<p>gaban</p>	<p>Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134</p>	<p><i>Za zimo ino dež so imeli možki duge ino kratke čohe, ali gabane ino gabanice.</i></p>	<p>gabān, m. ein Art Mantel, <i>Mur., Jan., C., Danj.-Valj. (Rad)</i>; bundi podoben plašč, ob ogrski meji, <i>Zora</i>; - prim. it. <i>gabbano</i>, der Regenrock.</p>	<p>/</p>	<p>/</p>

gabanica	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Za zimo ino dež so imeli možki duge ino kratke čohe, ali gabane ino gabanice.</i>	gabaníca , f. manjši gaban, tudi za ženske, <i>Mur., Jan., C., Hal.- Zora.</i>	/	/
gače	Knjiga krojaštva 1890: 29	<i>Slednja konstrukcija velja posebno za spodnje hlače (gače).</i>	gâte, f. = gače , die Unterziehhose; weiße, leinene Beinkleider: poljanci v breškem okraju nosijo ob delavnikih široke bele gate, <i>Pjk. (Črt.); - prim.bav. gatyen, gati- hosen, madž. gatya, iz slovanščine, Levst. (Rok.).</i>	gate gát ž mn. (â) nižje pog. <i>spodnje hlače</i> : bil je v sami srajci in gatah / dolge gate	gâte gât ž mn., nar tudi gâče 'spodnje hlače'. S tem je enako cslovan. <i>gaštę</i> 'hlače', hrv., srb. <i>gäće</i> , nar. rus. <i>gáci</i> 'spodnje hlače pri kmečki noši, podveza', stčeš. <i>hacě</i> 'hlače'. Pslovan. * <i>gat'i</i> in <i>gaty</i> (mn.) 'hlače' etimološko ni zadovoljivo pojasnjeno. Verjetno se zdi, da gre za izpeljanko iz pslovan. * <i>gatъ</i> v pomenu *'hoja, korak, korakanje', kar je izpeljano ide. korena * <i>g^haH-</i> 'iti, hoditi', iz katerega je npr. lit. <i>góti</i> 'iti, hoditi', stind. <i>jígāti</i> 'on gre'.
garnira	Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 17	<i>V dolžini dostavi se takim krilom široka ali pa ozka »garnira«.</i>	/	garníra -e ž (î) nar. <i>naborek, volan</i> : odparati garniro od krila	/

goljenke ⁸	Kmetijske in rokodelske novice 1858: 350	<i>Kjer niso škorn nosili, so imeli plave goljenke in čevlje.</i>	/	/	/
gumb	Knjiga krojaštva 1890: 18	<i>Kako daleč od kraja pride črta za gumbe, to je, kam se gumbe prišivajo, izvemo pa po naslednjem pravilu.</i>	gûmb , m. der Knopf, Mur., V. -Cig., Jan., Mik., nk.; - prim. gomb.	gúmb -a m (û) predmet za zapenjanje oblačila ali za okras, navadno okrogel: gumb se je odpel, odtrgal; prišiti nove gumbe k suknjiču; zapeti gumbe na plašču, pri srajci	gûmb -a m, <i>gûmbek</i> , <i>gûmbnica</i> . V star. jeziku je v pomenu 'gumb' izpričano tudi <i>gômb</i> . Prevzeto (eventualno prek hrv. <i>gûmb</i> 'gumb') iz madž. <i>gomb</i> 'gumb', kar je izposojeno iz ngr. <i>kómbos</i> 'vozel', to pa se je razvilo iz gr. <i>kómbos</i> 'trak, pentlja, pas', kar etimološko ni zadovoljivo pojasnjeno.
hauba	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 235	<i>Proti Koroškem ino Krajskem se naši Slovenci po koroško ino po krajnsko nosijo, ino ženske na mestáh imajo samo haube z` širokimi zobci, dolenske pa (žene) takše kape z` vozкими</i>	/	hávba -e ž (â) 3. nar. <i>avba</i> : havba se ji lepo prilega	hāvba -e ž. Prevzeto iz nem. <i>Haube</i> 'havba, pokrov', kar prvotno pomeni 'vrsta pokrivala, avba'. Starejša izposojenka iz iste nem. besede je <i>āvba</i> .

⁸ Najverjetneje gre za narečno besedo, ki pomeni *dokolenke*.

		<i>drobno nabranimi tenkimi zobci pod pečoj.</i>			
hlačar	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	Hlačarji so bili široki, zeleni spred in zad s križci prešiti.	Glej hlačnica.	Glej hlačnica.	Glej hlačnica.
hlače	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 34	Hlač ali breguš so Rimlani razvun vojšakov ne nosili.	hláčon , -čna, <i>adj.</i> Hosen-; koga za hláčni rob zgrabiti, jemanden beim Fittich nehmen, <i>Cig.</i>	hlače hláč ž mn. (á â) <i>oblačilo, zlasti moško, ki obdaja spodnji del telesa in vsako nogo posebej</i> : nositi, obleči, sleči, strgati hlače; irhaste, platnene hlače; hlače do kolen / delovne, jahalne, smučarske hlače; ženske hlače; dolge hlače <i>katerih hlačnice segajo približno do gležnjev</i> ; kratke hlače <i>katerih hlačnice segajo najdlje do kolen</i> ; hlače na zvonec, <i>ki imajo hlačnice spodaj razširjene /spodnje hlače del moškega spodnjega perila v obliki hlač</i>	hlače <i>hláč</i> ž mn., <i>hlačke, hláčnica, hlačáti, odhlačáti, prihlačáti, hlačôň, v zloženki kratkohlačnik</i> . Enako je hrv. <i>hläče</i> 'hlače', izvorno sorodno še nar. srb. <i>hläča</i> 'nogavica', nar. ukr. <i>xolóša</i> 'hlačnica', <i>xološni</i> 'moške hlače', star. belorus. <i>kalóša</i> 'najnižji del hlač'. Beseda je izposojena iz romanskih jezikov, verjetno iz vlat. <i>calcea</i> , kar ustreza klas. lat. <i>calceus</i> 'čevelj, nizek škorenj'. Pomenski razvoj si je mogoče predstavljati 'škorenj' > 'spodnji del hlač' > 'hlačnica', v mn. 'hlače'.

hlačnica	Knjiga krojaštva 1890: 27	<i>Mogoče pa je skoro vedno konstruirati hlače brez mere ob kolčnicah, tako da se pri vitkoh osebah odstriž sprednje hlačnice vstavi z 4-5 cm, pri debelih osebah pa 1-2 cm.</i>	hláčnica , f. die Hosenhälfte.	hláčnica -e ž (â) <i>del hlač, ki obdaja posamezno nogo: zavihati hlačnice; desna, leva hlačnica</i>	Glej hlače.
humeral	Slovenski gospodar 1882: 194	<i>Kakor je že omenjeno, je za letos posebno platnena roba, n. p. korporali, humerali, albe, kelibni prtiči itd. pripravljena.</i>	naplčnik, m. das Achselstück eines Kleides, Cig.; das Humerale , Dict.; das Scapulier, Rog.-Valj. (Rad)	humeral -a m (â) <i>rel. platnen prtič, ki pokriva pri maši duhovnikov vrat in ramena; amikt: mašnik si ogrne humeral</i>	/
interfat	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Pod mezlanko ali rašom je bil interfat.</i>	interfat , m. der Unterrock der Weiber, Levst. (Rok.), Gor.; — prim. bav. pfaid = Hemd, torej iz: unterpfaid.	interfat -a m (î) zastar. <i>nabrano spodnje krilo, ki se v pasu priveže</i>	/
jaket	Knjiga krojaštva 1890: 19	<i>Pole za životne suknje, jakete in frake konstruirati je mogoče s podstavo stranskega in sprednjega dela.</i>	/	/	/
jenka	Kmetijske in rokodelske novice 1848: 173	<i>Ženske Pesničke so Slovénsko nošo narberžej veliko pèrole (préj)</i>	jenka , f. = janka, C. jânka , f. der Weiberrock, Mur., Cig., Jan., Dol., vzh	jánka -e ž (â) 1. nar. severovzhodno žensko oblačilo, ki pokriva	/

		<p><i>opustile, kér se jaz le nekaj spomnim, da so iméle stáre tudi modre jenke (Kittel) suknjéne z rudéčimi debelimi robi, in visoke škornjice z visokimi lesénimi podpetki.</i></p>	<p>Št.; — prim. šwab.janke = weibliches Kleidungsstück, prim. tudi : nem. Jacke, avstr. nem. janker, C. (Vest. I. 62.).</p>	<p><i>spodnji del telesa; krilo²: dolga, široka janka / spodnja janka</i> 2. star. <i>jopa, jopica</i>: oblečena je bila v krilo in janko // zastar. <i>suknjič, jopič</i>: fantje z jankami čez ramo</p>	
<p>jermen</p>	<p>Knjiga krojaštva 1890: 11</p>	<p><i>Vodoravno nad kolčnicami opasi život s kakim trakom, najbolje pa z navadnim jermenom ali pasom in pomeri dolžino od vratu do spodnjega jermenovega dela.</i></p>	<p>jérmen, -éna, m. 1) = remen, der Riemen</p>	<p>jêrmen -éna m, mn. stil. jerména s (é é) 1. trak z zaponko, navadno usnjen: odpel je jermene in snel sedlo; prišiti jermene k nahrbtniku; zapeti, zategniti jermen; narediti luknjice v jermen / čeladni jermen s katerim se pripne čelada; čelni jermen ki se daje na čelo; čezramni jermen; pasji jermen na katerem se vodi pes; jermen za hlače ki drži hlače v pasu</p>	<p>jérmen <i>jerména</i> m, <i>jermêncek</i>, <i>jermeníca</i>, <i>jerménast</i>. Nastalo po premetu iz *<i>rjemen</i>, kar je narečno še odraža kot <i>rémen</i>. To je enako s stcslovan. <i>remenъ</i>, hrv., srb. <i>rēmēn</i>, rus. <i>reménъ</i>, češ. <i>řemen</i>. Pslovan. *<i>remy</i>, rod. *<i>remene</i> se je verjetno razvilo iz ide. *<i>re-men-</i>, kar je tvorba iz ide. korena *(<i>a</i>)<i>re-</i> 'sklopiti, sestaviti tako, da ustreza', ki se z laringalnim determinativom pojavlja tudi v pslovan. *<i>arъto</i>,</p>

					sloven. <i>járem</i> . Če je razlaga pravilna, je <i>jérmen</i> prvotno pomenilo * ^ʿ tisto, s čimer kaj pričvrstimo, privežemo, opašemo', morda celo * ^ʿ s čimer pričvrstimo <i>jarem</i> '. Vzporedna tvorba iz ide. * <i>rey-men-</i> utegne biti stvnem. <i>riomo</i> , nem. <i>Riemen</i> 'jermen'.
jopa	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Turki so imeli prestrane bahate hlače, prestrane jope, na glavi veliki razplošeni zavitek.</i>	jópa , <i>f.</i> kurzer, meist wollener Leibrock der Frauen, die Joppe; — iz nem.	jópa -e ž (ó) <i>vrhnje oblačilo, zlasti žensko, ki pokriva zgornji del telesa in se spredaj zapenja, zlasti večje: plesti jopo; obleči srajco in jopo / oblači jopo vrh jope // vrhnje oblačilo, ki pokriva zgornji del telesa in se spredaj zapenja: suknena jopa; jopa z nabranimi rokavi; krilo in jopa</i>	jópa -e ž, <i>jópica, jópič</i> . Prevezeto iz srvnem. <i>joppe</i> 'jopa, jopica' (današnje nem. <i>Joppe</i> 'navadno iz filca narejen moški suknjič'), kar je prek star. it. <i>giubba, guppa</i> 'jopica' ali stfrc. <i>jupe</i> in špan. <i>aljuba</i> izposojeno iz arab. <i>ğubba</i> 'široko, spredaj odprto vrhnje oblačilo z dolgimi rokavi'.

<p>jopič</p>	<p>Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 17</p>	<p>Nočni jopič ali košuljica.</p>	<p>jôpič, m. die Jacke männlicher Personen, <i>Mur., Cig., Jan., Gor., vzh Št.</i></p>	<p>jôpič -a m (ô) <i>vrhnje (športno) oblačilo, zlasti moško, ki pokriva zgornji del telesa</i>: modri delavski jopiči; jopič iz irhovine; jopič na zadrgo / domači jopič iz mehke, tople tkanine</p>	<p>Glej jopa.</p>
<p>kamižola</p>	<p>Kmetijske in rokodelske novice: 1848: 173</p>	<p><i>Nad robáčo pa nosi pozimi ali tudi ob nedeljah tudi ruděč télovník ali kamižolo, (Weste) zlo kratko, de se pojás lépše vidi.</i></p>	<p>kamižôla, f. das Wams, kurzes Männerröckel, <i>Cig., Jan., Dol., Notr.</i>; — prim. nem. das Kamisol, fr. la camisole, it. camicuola.</p>	<p>kamižôla -e ž (ô) nekdanj kratek moški suknič, navadno oprijet: obleči, zapeti si kamižolo; platnena, sukkena kamižola / prišli so vojaki v rdečih hlačah in belih kamižolah</p>	<p>kamižôla -e ž 'kratek moški suknič'. Prevzeto prek nem. <i>Kamisol</i> 'tesno prilagajoči se suknič pri narodni noši' in 'dolga spodnja srajca' iz furl. <i>camisòle</i> ali ben. it. <i>camisòla</i>, kar ustreza knjiž. it. <i>camiciuola</i> 'spodnja jopica, majica'. To je manjšalnica od it. <i>camicia</i> 'srajca', kar se je razvilo iz poznolat. <i>camisia</i> (od tod tudi frc. <i>chemise</i> 'srajca') in je verjetno galskega izvora.</p>

kanjer	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Prestrane platnene breguše ino robača (srajca) dugša ali kračiša, ter kanjêr ali torba (k` znamenji njihovega odnegdašnjega polsko- pastirskega življenja), je bil njihov polétni oblêč.</i>	kanjêr , m. = torba, vzhŠt.; — prim. bav. kanier, it. carnieri, die Jagdtasche.	/	/
kapa	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 35	<i>Na glavi so Rimlanjke imele kapo, mitra imenuvano, ino lase pod njoj z` posebnimi veženikmi vkupzvezane.</i>	kápa , f. 1) die Kappe, die Mütze; škofova kapa, die Infel; kosmata kapa, rauhe Mütze; kosmata kapa! = Sapperment!	kápa -e ž (à) 1. pokrivalo brez krajevcev, navadno mehko: potegniti, potisniti si kapo čez ušesa; pokriti se s kapo; krznena, žametna kapa; kapa iz moherja / kuharja v visokih belih kapah / kopalna, plavalna kapa; škofovski kapa mitra; vojaška kapa; kapa s ščitkom	kápa -e ž, <i>kápica</i> . Prevzeto po zgledu nem. <i>Kappe</i> 'kapa' iz srlat. <i>cappa</i> 'kapuca' in 'plašč s kapuco' (prim. it. <i>cappa</i> 'plašč, kuta', frc. <i>chape</i> 'prevleka, pokrov' in od tam <i>chapeau</i> 'klobuk'), kar etimološko ni pojasnjeno.
klobuk	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 34	<i>Od klobukov so stari Rimlani nič ne vedl, tote so še le potli, pa samo slobodnjaki nosili.</i>	klobúk , m. 1) der Hut; k. na glavo dejati, sneti, den Hut aufsetzen, abnehmen	klobúk -a m (ú) 1. navadno trše pokrivalo s krajevci in štulo: dati klobuk na glavo; dvignil je klobuk v pozdrav; na glavi ima	klobúk -a m, <i>klobūček, klobūčar, klobučevīna</i> . Enako je stcslovan. <i>klobukъ</i> 'pokrivalo, tiara', hrv., srb. <i>klòbūk</i> , rus. <i>klobúk</i> '(meniško)

				<p>klobuk; potegniti, potisniti si klobuk na oči; pokriti se s klobukom; črn klobuk; klobuk iz zajčje dlake; tovarna klobukov; škatla za klobuke / mehki, trdi klobuki; nizki, visoki klobuk; slamnati klobuk <i>slamnik</i>; star. klobuk na tri roglje trirogljnik / prodajanje damskih klobukov; kardinalski klobuk</p>	<p>pokrivalo', nar. tudi 'vrhnji snop', češ. <i>klobouk</i> 'klobuk'. Slovan. *<i>klobukъ</i> je izposojeno iz neke turške besede *<i>kalbuk</i>, ki je sorodna s krimsko tatar. <i>kalpak</i> 'kapa'.</p>
knof	<p>Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350</p>	<p><i>Sicer so se pa nakrižem s svetlimi gumbi (knofi) zapenjali.</i></p>	<p>knòf, knófa, <i>m.</i> = gumb, der Knopf; – iz nem.</p>	<p>knòf knôfa <i>m</i> (ö ó) nižje pog. gumb</p>	<p>knòf <i>knófa m</i> 'gumb', <i>knôfek</i>. Prevzeto iz nem. <i>Knopf</i> 'gumb' (Be II, 49), kar je ena od besed z vzglasnim <i>kn-</i>, ki pomenijo gomoljaste, kepaste, grudaste stvari, prim. še nem. <i>Knorren</i> 'grča', <i>Knolle</i> 'gomolj, kepa', <i>Knödel</i> 'cmok'. Nem. <i>Knopf</i> je še posebej blizu nem. <i>knüpfen</i></p>

					'vozlati, vezati' (K1, 385).
kočmavka	Kmetijske in rokodelske novice 1849: 34	<i>Saj še mestne gospé in gospodične zdaj enake oblačila pozimi nosijo, le de so iz družiga blaga, mende jim kočmavka pravijo.</i>	kočemájka , *f. kurzes, weibliches Oberkleid; — prim. kačomajka.	kočemájka -e ž (â) <i>nekdaj daljša, oprijeta ženska jopa iz blaga: oblekla je kočemajko; žametna kočemajka</i>	kočemájka -e ž, 'daljša, oprijeta ženska jopa iz blaga'. Prevezeto iz star. madž. <i>kaczamajka</i> , danes <i>kacabajka</i> , kar je prek slovan. jezikov (polj., češ., <i>kacabajka</i> , hrv., srb. <i>kacabajka</i> 'suknjič') prevzeto iz stvnem. <i>kozzobaie</i> 'volneno blago'. Iz tega se je razvilo tudi današnje nar. nem. <i>Kutzboi</i> 'groba tkanina'. Stvnem. beseda je zložena iz stvnem. <i>koz(zo)</i> 'groba tkanina' in izposojenke iz stfrc. <i>baie</i> , kar se je razvilo iz lat. <i>badius</i> 'kostankev, rjav'.
koler	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 236	<i>Možki so namesto frakov kratke suknje, dol košnate, zadnič pa celo po negdašnjem starem prirézanji kakti duge jope z` velkimi gumbi ino celo</i>	kolér , m. 1) der Kragen, <i>Mur., Cig., Jan., Mik., vzh Št.; (kōler, Gor.)</i>	/	/

		<i>nisokimi koleri nosili, tesne duge hlače so v méstah ne več poštenja imele, le pantalon.</i>			
korporal	Slovenski gospodar 1882: 194	<i>Kakor je že omenjeno, je za letos posebno platnena roba, n. p. korporali, humerali, albe, kelibni prtiči itd. pripravljena.</i>	/	/	/
košuljica	Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 17	<i>Nočni jopič ali košuljica.</i>	košuljica , f. dem. 1. košulja; — die Kronenspelze, der Kelch der Gräser, Cig.	/	/
kožuh	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 235	<i>Njenjke gosto vujbrane, Pešničarce celo kratke, kumaj do kolena, predpašnje, rokavce t. j. samo do ledovja srajce, okol vrata ino krez persa robec, na glavi pečo, po zimi kožušec ali kožuh, ali velko ruho na se odeto, ali gabanico.</i>	kožuh , kožúha, m. der Pelz; komu po kožuhu dati, einem etwas auf die Jacke geben, Cig.	kôžuh -úha m (ó ú) 2. vrhnje oblačilo iz kože, navadno ovčje: nositi kožuh in kučmo; pastir se je pokrill s kožuhom in zaspal / kratek ovčji kožuh / plašč, podložen s kožuhom s krznom / ekspr. vedno ima kak kožuh na sebi zelo debelo obleko // <i>krznen plašč</i> : kupila si je nov kožuh; lisičji,	kóžuh <i>kožúha</i> m, <i>kožúšček</i> , <i>kožukovina</i> , <i>kožúhar</i> . Enako je cslovan. <i>kožuxъ</i> 'krznen plašč', hrv., srb. <i>kòžuh</i> , rus. <i>kožúx</i> , češ. <i>kožich</i> . Pslovan. * <i>koz`uxъ</i> je sorodno s pslovan. * <i>koz`a</i> 'koža', morda celo izpeljano iz te besede.

				zajčji kožuh; kožuh iz bobrovine	
kožušec ⁹	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 235	<i>Njenjke gosto vujbrane, Pešničarce celo kratke, kumaj do kolena, predpašnje, rokavce t. j. samo do ledovja srajce, okol vrata ino krez persa robec, na glavi pečo, po zimi kožušec ali kožuh, ali velko ruho na se odeto, ali gabanico.</i>	Glej kožuh.	Glej kožuh.	Glej kožuh.
kratke hlače	Knjiga krojaštva 1890: 29	<i>Fig 38. in 39. na tab. IX. predočuje nam ob nogah tesne hlače, kakršne se nosijo v škornjah (kratke hlače), posebno tudi za lov ali za jahanje.</i>	bregúše, f. pl. = brageše, bregeše, <i>SlGor.- C.</i> ; — kratke hlače tržaških okoličanov, <i>Edinost</i> .	Glej hlače.	Glej hlače.
krilo	Dom in svet 1892: 365	<i>Kadar je pa iz cvetoče deklice postala nagubana starka, takrat več ne misli mnogo na obleko in oblači se preprosto v debelejše platno, v šamijah si izbira</i>	krilo , n. 2) der Weiberkittel (vom Gürtel bis zu den Füßen reichend), der untere Theil des Frauenrockes; — breites Vortuch, die	krilo ² -a s (i) 1. žensko oblačilo, ki pokriva spodnji del telesa: obleči krilo in bluzo; biti v krilu; dolgo krilo; nabrano, nagubano krilo;	krilo -a s, <i>krílce, kriliti, nadkríliti, okríliti, okrílje</i> (prvotno 'prostor pod /materinim/ krilom ali /ptičjimi/ krili)', <i>zakriliti</i> . Pomen 'ptičje krilo, perut'

⁹ Manjšalnica od *kožuh*.

		<i>črne, brez našiva, istotako tudi zapreg ali pregačo, krilo ji je povsem belo, samo doli ji je malo belo izvezeno.</i>	Schürze, Cig., Jan., C.	široko športno krilo / hlačno krilo krojeno kot hlače / spodnje krilo del ženskega spodnjega perila v obliki krila	je prvoten, pomen 'vrsta ženskega oblačila' in 'del vrat' pa drugotna.
krinolina	Slovenka 1899: 77	<i>Kaki nestvori so bile krinoline okoli 50-ega leta.</i>	krinolīna , f. der Reifrock, die Crinoline.	krinolīna -e ž (ī) ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja dolgo krilo, podprto in razširjeno z obroči: nositi krinolino; dame v čipkastih krinolinah	/
kroj	Knjiga krojaštva 1890: 5	<i>Campaingnova zasluga pa je izumljenje one metode, po kateri se je omogočilo seznaniti ves svet s francoskimi modeli in z najnovejšimi kroji.</i>	kròj , krója, m. der Zuschnitt, der Schnitt, Jarn., Cig., Jan.; die Mode, Cig., Jan., nk.	kròj krôja m (ö ó) 1. vzorec, model za obliko obleke ali obutve: izrezati kraj iz časopisa; narisati, prerisati kraj / dobila je nov kraj ovratnika / šivati po kroju // oblika obleke ali obutve: obleka je neprisiljena v barvi in kroju; eleganten kraj čevljev; moderen, ohlapen, oprijet kraj / nizek kraj ovratnika /	krojīti -īm nedov., kròj , <i>krojáč</i> , <i>krojáški</i> , <i>krojīlec</i> , <i>prikrojīti</i> , <i>prikrájati</i> , <i>ukrojīti</i> . Enako je cslovan. <i>kroit</i> 'rezati, krojiti', hrv., srb. <i>kròjiti</i> 'krojiti, prirezovati, sestavljati', rus. <i>kroít</i> 'krojiti', češ. <i>krojít</i> 'krojiti, rezati'. Pslovan. <i>*krojiti</i> je izpeljanka iz baltoslov. <i>*kreje/o-</i> 'rezati', ki se odraža v let. <i>kriját</i> 'odirati, dajati iz kože'. To

				<p>obleka je najnovejšega kroja ♦ obrt. klasični kroj iz posebej <i>krojenega zgornjega dela, krila in všitih rokavov</i>; princes kroj <i>ki ima sprednji in zadnji del iz treh kosov</i>; srajčni kroj <i>iz skupaj krojenega zgornjega in spodnjega dela in s srajčnim ovratnikom</i></p>	<p>je tvorba iz ide. baze <i>*(s)krej(H)-</i> 'rezati', ki se ohranja še npr. v gr. <i>krīnō</i> 'odrežem, ločim, odločim, razsodim', lat. <i>cernere</i> 'rezati, razlikovati', stir. <i>criathar</i>, ags. <i>hrīdder</i> 'sito', prvotno *'kar ločuje'. Ide. baza <i>*(s)krej(H)-</i> je izpeljana iz koren <i>*(s)ker-</i> 'rezati'.</p>
krojač	Knjiga krojaštva 1890: 29	<i>Da treba hlačnice pri stavnih točkah ob kolenu natančno sestaviti (sešiti), vedeti mora itak sleherni krojač.</i>	krojáč , <i>m.</i> der Schneider, der Kleidermacher.	krojáč -a m (â) <i>kdor se poklicno ukvarja s krojenjem in šivanjem zlasti moških oblek</i> : izučil se je za krojača / iti h krojaču; obleko ima pri krojaču / damski krojač <i>ki šiva ženske obleke</i> ; modni krojač	Glej kroj.
krojaštvo	Dom in svet 1891: 335	<i>Omenjamo, da strokovnjaki pisateljevo prvo knjigo, »Knjigo krojaštva«, hvalijo.</i>	krojâštvo , <i>n.</i> das Schneiderhandwerk, <i>Cig., Jan.</i>	krojâštvo -a s (â) <i>obrt za krojenje in šivanje zlasti moških oblek</i> : uči se krojaštva; krojaštvo in čevljarstvo / preživlja se s krojaštvom z	/

				<i>opravljanjem krojaškega poklica / modno krojaštvo</i> <i>// podjetje, delavnica za to obrt: v tej ulici sta dve krojaštvi</i>	
kučma	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Za zimo so bile nekoliko veči in visi kape, imenovane kučme, iz černih ovčjih kož.</i>	kûčma , <i>f.</i> 1) die Pelzmütze; — 2) die Vogelhaube, der Schopf, <i>vzhŠt. - C.</i>	kúčma -e ž (û) <i>okroglo krzveno pokrivalo, ki sega do ušes: pokriti se s kučmo; z astrahanom obšita kučma; kučma iz bobrovega krzna</i>	kûčma -e ž 'krzveno pokrivalo', nar. tudi 'čop pri ptiču'; <i>kûčmica, kûčmar</i> . Enako je star. hrv. kajk. <i>kučma</i> 'kučma', nar. rus. <i>kúčma</i> , nar. češ. <i>kučma</i> . Beseda etimološko ni zadovoljivo pojasnjena. Če je stara se je razvila iz pslovan. * <i>kučьma</i> , kar utegne biti sorodno z nar. sloven. <i>kúča</i> 'šop, čop, snop', <i>kûčka</i> 'šop las', češ. <i>kučera</i> 'koder'.
manšeta	Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 18	<i>Fig. 47. je ovratnik, Fig. 48. rokav, Fig. 49. rokavna (velika) kozica, Fig. 50. mala kozica za razparek (Schlitz). Fig. 51. ramni kos s kozico, Fig. 52. zapestnik ali</i>	manšêta , <i>f.</i> naročka, die Manschette, <i>Cig., Jan.</i>	manšêta -e ž (ê) <i>spodnji del rokava pri moški srajci, ženski srajčni obleki in bluzi: manšete pri srajci so raztrgane, umazane / mehke, trde manšete //</i>	manšêta -e ž. Prevezeto prek nem. <i>Manschette</i> iz frc. <i>manchette</i> 'manšeta', kar je izpeljano iz frc. <i>manche</i> 'rokav'. To se je razvilo iz lat. <i>manica</i> 'rokav', kar je sorodno z

		<i>manšeta</i> , Fig. 53. oblika izdelane srajce.		nekdaj modni dodatek k boljši moški obleki, ki se nosi na zapestju: natakniti manšete in ovratnik	lat. <i>manus</i> 'roka'.
marama	Dom in svet 1892: 363	Okoli vrata si denejo ob slovesnih prilikah svileni, drugače pa navadno volneno, kupljeno máramo (robec); njeni kraji se pritrdé s kánico ali pa svilenim pasom.	/	/	/
maternčnjak ¹⁰	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 62	Noge, bedre ino ledovje so si z` vdelanimi kožami ali z` kerznom omotali, krez persa so imeli maternčnjak .	/	/	/
menten	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 34	V` prejdnjih časih so ne drugega obléča imeli, kak vunati suknič, ker je od vrata do kolen segnil, ter mentén ali plajš okol djan, kader so kam šli.	ménten , m. der Mantel, kajk.- Valj. (Rad); — iz madž.	/	/

¹⁰ Nekaj kar so odeli čez prsi.

mezlanka	Kmetijske in rokodelske novice 1858: 350	<i>Pod suknjo ali pod kožuh je prišlo krilo ali mezlanka z modricom, kar je še semtertje ugledati.</i>	mezlânka , f. eine Art Weiberkittel, <i>Mur., M.</i>	/	/
mitra	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 35	<i>Na glavi so Rimljanjke imele kapo, mitra imenuvano, ino lase pod njoj z` posebnimi veženikmi vkupzvezane.</i>	mītra , f. die Bischofsmütze, die Mitra.	míttra -e ž (î) <i>visoko, dvorogljato obredno pokrivalo cerkvenih dostojanstvenikov, zlasti škofov: nosil je zlato mitro in škofovsko palico / škofovska mitra</i>	/
moda	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 236	<i>Prejd je vse, kaj je francozko bilo, najbolj valalo, potem so nošnje cele Europe ino še drugih talov svéta natiskane se vundale, da so žnidari se mogli vsako novo modo hitrej navučiti.</i>	1. mōda , f. šega, die Mode; po modi se nositi, sich nach der Mode kleiden.	móda -e ž (ó) 1. v določenem času uveljavljeni kroji oblačil, obutve, vzorci blaga, modni dodatki: letošnja moda se od lanske precej razlikuje; moda tridesetih let; ustvarjalec mode; frizura po modi / visoka moda z izvirnimi modeli, navadno unikatni; ženska moda / sejem mode modnih oblačil / oblačiti se po modi /	móda -e ž, <i>modfistika, modfistinja, móden.</i> Prevzeto (eventualno prek nem. <i>Mode</i>) iz frc. <i>mode</i> 'moda', prvotno 'način (oblačenja)', kar je v 15. stol. Izposojeno iz lat. <i>modus</i> 'način, mera, takt'.

				<p>zaostajati za modo; pren., ekspr. pesnikov davek literarni modi // <i>dejavnost,</i> <i>ki se ukvarja z</i> <i>oblikovanjem krojev</i> <i>oblačil, obutve, vzorcev</i> <i>blaga, modnih</i> <i>dodatkov: ta dežela vodi v</i> modi; ukvarjati se z modo; modeli francoske mode; novosti na področju mode 2. v povedni rabi <i>kar</i> <i>ustreza splošnemu okusu</i> <i>določenega</i> <i>časa: abstraktne slike so</i> zdaj moda; tedaj je bila moda dolga večerna obleka / ta pisatelj je med srednješolci moda // v prislovni rabi, s predlogom <i>izraža stanje,</i> <i>da kaj ustreza splošnemu</i> <i>okusu določenega</i> <i>časa: tako oblačenje je iz</i> mode; športna krila so letos v modi / ta poklic je</p>
--	--	--	--	--

				iz mode; kolesa zopet prihajajo v modo; ta izraz je zelo v modi • redko on je po stari modi <i>staromodni, starokopiten</i> ; zadnja beseda mode <i>najnovejši modni domislek</i>	
model	Knjiga krojaštva 1890: 6	<i>Ker se pa vstavljajo tudi dolgestne stavne točke z istim merilom, je umevno, da postane model primeren le taki postavi, katere hrbtna dolžina je ista kakor polovica prsne širine.</i>	modēl , m. kalup, das Mod -ell, Cig. (T.), Žnid.; modele delati, modellieren, Cig. (T.); — tudi mōdēl, dla, po nem. das "Model", Kr.	modél -a m (ê) 4. industrijski izdelek takih značilnih oblik ali lastnosti, da se po njih razlikuje od drugih istovrstnih izdelkov: // modni oblačilni izdelek: manekenke prikazujejo modele jesenskih plaščev; športni modeli; modeli pomladanskih čevljev	modêl' -a m 'maketa, maneken, vzorec', <i>modêlček, modelár, modelírati</i> . Prevzeto (eventualno prek nem. Modell) iz frc. <i>modèle</i> , kar je izposojeno iz it. <i>modello</i> 'kalup, vzorec, model'. To se je razvilo iz vlat. <i>modellus</i> , različice od klas. lat. <i>modulus</i> 'mera, merilo', kar je manjšalnica od lat. <i>modus</i> 'način, mera, takt'.
modistinja	Slovenka 1897: 6	<i>Naše šivilje in modistinje zadoščale so vsem zahtevam in kdo mi ne bode pritr dil, če rečem ...</i>	modístka , f. die Putzmacherin, die Modistin, Cig., Jan.	modístinja -e ž (î) redko <i>modístka</i> : lokal znane modistinje modístka -e ž (î)	Glej moda.

				ženska, ki se poklicno ukvarja z izdelovanjem in prodajanjem ženskih klobukov, čepic: že kot otrok je že lela postati modistka; lokal znane modistke	
modric	Slovenka 1899: 78	<i>Potem bi nosile naše dražestne gospice s ponosom in chic-om domači modric nad domašim ošpeteljnom in domača krilca.</i>	2. mōdr̥c , <i>m.</i> das Mieder; — prim. bav. mueder.	módr̥c -a m (ô) 1. del ženskega spodnjega perila, ki pokriva dojke; <i>modrček</i> : nosimodr̥c; odpeti modrc 2. nekdanji ženski suknjič, navadno oprijet in brez rokavov: oblečena je v široko črno krilo in temen modrc; žameten, židan modrc	mōdr̥c -a m, <i>mōdr̥ček</i> . Prevzeto in prilagojeno iz srvnem. <i>muoder</i> , <i>müeder</i> 'del obleke, ki pokriva prsi, telovnik, steznik', iz česar se je razvilo star. nem. <i>Müder</i> , danes <i>Mieder</i> 'steznik'. Srvnem. beseda pomeni tudi 'maternica, trebuh'. Sorodna je s srvnem. <i>muoter</i> 'mati' in prvotno pomeni nekako *'kar pripada materi, materinski del ženskega telesa'.
naglavka	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Na glavi so možki imeli kosmate kape, ženske pa peče ino druge naglavke.</i>	naglāvka , <i>f.</i> die Kopfbedeckung, <i>M.</i>	naglāvek -vka m (â) knjiž., <i>redko</i> <i>pokrivalo</i> : nosi čipkast naglavec	/

narodska obleka	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Mično bi bilo, ako bi tudi drugi pisatelji iz družih slovenskih krajev, ki so se v obleki tako premenili kakor ti, popisali staro narodsko obleko.</i>	Glej obleka.	Glej obleka.	Glej obleka.
našiv	Dom in svet 1892: 365	<i>Kadar je pa iz cvetoče deklice postala nagubana starka, takrat več ne misli mnogo na obleko in oblači se preprosto v debelejšje platno, v šamijah si izbira črne, brez našiva, istotako tudi zapreg ali pregačo, krilo ji je povsem belo, samo doli ji je malo belo izvezeno.</i>	našiv , -šiva, m. das Aufgenähte, die Aufnaht, Z., M., C.; die Einfassung (am Kleide), Cig.	našiv -a m (ī) nav. mn., redko <i>našitek</i> : obleka z bogatimi našivi / častniški našivi	Glej šiv.
natikač	Dom in svet 1892: 364	<i>Še-le deseti mesec po smrti dragega pokojnika oblečejo že nekoliko pri robu okrašeno obleko in obujejo volnene čarape ali nátikače.</i>	/	natikáč -a m (á) nav. mn. <i>obuvalo brez zadnjega zgornjega dela</i> : preobul se je v natikače; leseni, plastični natikači	/

nedrec	Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 17	<i>Če bi hotela napraviti nedrec z jednim samim stranskim delom, dodaj polovico prvega stranskega dela k sprednjemu, drugo pa k drugemu stranskemu delu.</i>	nêdrce , <i>n. dem.</i> nedro; der Busen, Čb.-Valj. (Rad); nav. <i>pl.</i> nedrca; prim. nedro.	nêdrce -a m (ê) knjiž., <i>modrček</i> : biti brez nedrca	nêdrce -a m, 'modrc', <i>nêdrček</i> . Izpeljano iz <i>nêdra</i> 'prsi' po besedotvornem zgledu sloven. <i>môdrce</i> .
njenjke¹¹	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 63	<i>Langobardi so namesto hlač nosili košnate platnene njenjke z širokimi pisanimi podmeti.</i>	/	/	/
nogavica	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 62	<i>Iz tega so potli nastale nogavice (štunfe), hlače, persleki.</i>	nogavica , <i>f.</i> der Strumpf, die Fußsocke, <i>Guts.</i> , <i>Mur.</i> , <i>V.-Cig.</i> , <i>Jan.</i> , <i>nk.</i>	nogavica -e ž (i) nav. mn. <i>pleteno oblačilo za na nogo</i> : obuti nogavice; plesti nogavice; strgati si nogavico; bombažne, najlon(ske), volnene nogavice; debele nogavice / dolge <i>nogavice ki segajo čez kolena</i> ; kratke <i>nogavice ki segajo do gležnjev ali malo čez gležnje</i>	<i>nóga</i> -e ž, <i>nožica</i> , <i>nógica</i> , <i>nóžen</i> , nogavica , <i>nogavička</i> , <i>nogavičar</i> , <i>mednôžje</i> , <i>podnôžje</i> , <i>vznôžje</i> . Enako je steslovan. <i>noga</i> , hrv., srb. <i>nòga</i> , rus. <i>nogá</i> , češ. <i>noha</i> . Pslovan. * <i>noga</i> 'noga, stopalo' je dalje enako z lit. <i>nagà</i> 'kopito' in sorodno s stprus. <i>nage</i> 'noga, stopalo'. Beseda je prvotno kolektiv od ide.

¹¹ Najverjetneje nekakšne hlače.

					* <i>Hnogh-</i> 'noht' in torej prvotno pomeni *'nohti, kremplji, množica nohtov'.
noša	Dom in svet 1892: 363	<i>Narodna noša se je po Slovenskem skoro do cela poizgubila, le še ostanki se vidijo tu pa tam.</i>	nôša , f. 2) die Kleidertracht; narodna noša, die Nationaltracht.	nóša -e ž (ó) 1. navadno s prilastkom <i>oblačila, oprava, značilna za prebivalce kakega področja, dobe, pripadnike kakega sloja:</i> delovna, praznična noša; nekdanja kmečka, meščanska noša / ljudje so domačo nošo že zdavnaj opustili; gorenjska, vzhodnoalpska nemška noša / ljudska noša; narodna noša // ekspr. <i>kdor je oblečen v narodno nošo:</i> na čelu sprevoda je šlo deset narodnih noš 2. zastar. v <i>določenem času uveljavljeni kroji oblačil, obutve, vzorci blaga, modni dodatki; moda:</i> ženske je zlasti	/

				zanimalo, kakšna je najnovejšanoša / pariška noša	
nošnja	Dom in svet 1892: 363	<i>Mimogredé opomin, da lahko ločimo besedi: Noša – način v obče, kako se ljudje nosijo, in nošnja – obleka posameznega človeka, gledé na kako posebnost.</i>	nóšnja , * f. 1) das Tragen, Mur., Cig., SlGor.- C.; tudi: nóšnja.	nôšnja in nóšnja -e ž (ó; ó) 2. star., navadno s prilastkom <i>oblačila</i> , <i>oprava</i> , <i>značilna za prebivalce kakega področja</i> , <i>dobe</i> , <i>pripadnike kakega sloja</i> ; <i>noša</i> : nekdanja kmečka, študentovska nošnja; nošnje Indijcev, Kitajcev / za pusta je imel norčevsko nošnjo	/
oblačilo	Dom in svet 1891: 335	<i>Nova učna metoda o prirojanju oblačil za dame.</i>	oblačilo , n. das Kleidungsstück; volneno, vsednje o., das Woll-, Alltagskleid; — = obleka, die Bekleidung: o. in obutalo (= obutel), Ravn.-Valj. (Rad).	oblačilo -a s (í) 1. vsak od izdelkov iz <i>blaga, usnja, ki pokriva telo</i> : bluza je žensko oblačilo; majica, obleka, plašč in druga oblačila / spodnje, vrhnje oblačilo // navadno s prilastkom <i>izdelek ali skupek izdelkov iz blaga, usnja, ki pokriva telo</i> : njihova oblačila se v	/

				<p>marsičem razlikujejo od naših; japonsko, otroško, slavnostno, starinsko oblačilo / knjiž.</p> <p>vesoljsko oblačilo</p> <p><i>vesoljska obleka</i></p> <p>◆ rel. liturgična oblačila</p>	
obleč	<p>Dogodivšine štajerske zemle</p> <p>1845: 14</p>	<p><i>Njihov obleč je ravno še tudi zdaj bil z živinskih kož so pa vender že Noričanjske tudi vunu prele ino tkale za obleč, Panonci pa so eni že `z Italije obleč si spravlali.</i></p>	<p>oblěč, -lěča, m. die Kleidung, der Anzug, Mur.- Cig., Mik., vzhŠt.</p>	/	/
oblečalo	<p>Dogodivšine štajerske zemle</p> <p>1845: 34</p>	<p><i>Toga je Rimlanom bilo najpreštimaněšo oblěčalo.</i></p>	/	/	/
obleka	<p>Dom in svet</p> <p>1892: 364</p>	<p><i>Težko dočakajo veselega vstajenja, ko se oblečejo v tanko, dragoceno starinsko obleko svojih mater in babic, v katero se oblačijo ob praznikih do sv. Marka.</i></p>	<p>oblěka, f. die Kleidung, der Anzug; pražnja, vsednja, (prazniška, vsakdanja) o.; obleka ne stori človeka, jvzhŠt.</p>	<p>oblěka -e ž (ě) 1. izdelek ali skupek izdelkov iz blaga, usnja, ki pokriva telo: sešiti obleko; sleči obleko; arabska, baročna obleka; svilena, volnena obleka / delovna, kopalna, športna obleka; dvodelna obleka; poletna, zimska</p>	/

				<p>obleka; potapljaška, vesoljska</p> <p>obleka; obleka za doma; obleke po meri <i>narejene za določeno osebo</i> 2. <i>oblačilo, ki pokriva zgornji in spodnji del telesa</i> a) moškega: pomeril je več oblek, preden je eno kupil / moška obleka b) ženske: šivilja ji dela, šiva novo obleko; obleka in kostim / dolga večerna obleka <i>ki sega (skoraj) do tal;</i> plesna obleka; srajčna obleka / ženska obleka</p> <p>3. <i>ed. oblačila, ki se nosijo navadno nad spodnjim perilom:</i> tu prodajajo obleko, tam pa spodnje perilo / omara za obleko</p>	
obutel	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Za obutel so imeli prej opanjke, potem črévle ali škornje, kak možki, tak ženske.</i>	obútel , f. die Fußbekleidung, die Beschuhung, <i>Habd.-Mik., Jan., C., nk.</i>	obútel -i [obuteɥ] ž (ú) zastar. <i>obutev:</i> prodajati obleko in obutel // obovalo: obutel mu ni	obúti <i>obújem</i> dov., <i>obúvati, obuválo, obútev.</i> Enako je stcslovan. <i>obuti,</i> sed. <i>obujq,</i> hrc., srb. <i>òbuti,</i>

				držala vode	sed. <i>öbujēm</i> , rus. <i>obúv</i> , češ. <i>about</i> . Pslovan. <i>*obuti</i> je sestavljeno iz <i>*ob</i> in <i>*-uti</i> , sed. <i>*-ujō</i> , kar je dalje enako ali sorodno z lit. <i>aūti</i> , <i>apaūti</i> , 'obuti', <i>išāūti</i> 'sezuti', let. <i>āut</i> 'obleči', lat. <i>induere</i> 'obuti', <i>exuere</i> 'sezuti', arm. <i>aganim</i> 'oblečem se', av. <i>aoθra-</i> 'obutev', kar vse vsebuje ide. koren <i>*eṷ-</i> 'obleči, obuti'.
odevalo	Slovenka 1897: 3	<i>Naj si bode odevalo iz katere koli tvarine, treba je vedno paziti, da nekatera mesta na telesu greje, a druga pušča hladne.</i>	odeváló , n. die Hülle, Mur., Cig.; die Bettdecke, C., vzhŠt.	odeváló -a s (á) 1. knjiž. <i>kar kaj pokriva, odeva</i> : pregniti s sivim odevalom; ženska, zavita v čudno odevalo / ekspr. gore so začele odlagati svoje zeleno odevalo // <i>obleka, oblačilo</i> : v nenavadna odevala oblečeni pevci / biti brez odevala	/

<p>ogrinjalo</p>	<p>Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 19</p>	<p><i>Palerina Fig. 83. ogrinja se posebej, in se lahko porabi za ogrinjalo, tudi po vrhu drugih oblek in srajčk, če ji napraviš primerno dolžino.</i></p>	<p>ogrinjáló, n. das Umhängtuch der Frauen, Cig.</p>	<p>ogrinjáló -a s (á) oblačilo za ogrinjanje: pod vratom si je zavezala ogrinjalo; toplo volнено ogrinjalo; lasje so ji kot ogrinjalo padali na ramena / pastirsko ogrinjalo // kar kaj ogrinja, pokriva: dala si je na rame ogrinjalo in se začela česati</p>	<p>/</p>
<p>ogrtáč</p>	<p>Knjiga krojaštva 1890: 30</p>	<p><i>Temelj za konstrukcijo suknje, katero se more po vrhu druge suknje oblačiti (povrhne suknje), naj se imenuje tista kakor si bodi: ogrtáč, zimska suknja, paletot, plašč i. t. d. je vedno navadni model života, kakeršnega smo narisali po tab. II.</i></p>	<p>/</p>	<p>ogrtáč -a m (á) zastar. ogrinjalo: kožuhovinast ogrtač / v predsobi je odložil dežnik in ogrtač <i>pelerino, plašč</i></p>	<p>/</p>
<p>opanjka</p>	<p>Dogodivšine štajerske zemle 1845: 34</p>	<p><i>Imeli so na boj že železno kapo na glavi, za obutel opanjke ali podplate na stopale pervezane, a tudi niske škornje (črevle).</i></p>	<p>Glej opanka.</p>	<p>Glej opanka.</p>	<p>Glej opanka.</p>

<p>opanka</p>	<p>Dom in svet 1892: 365</p>	<p><i>Cekinov ne nosijo, obočiče ali mindjuše (uhane) redko, a hodijo največ v opankah.</i></p>	<p>opānka, <i>f.</i> = opanek, <i>Cig., Jan.</i>; — eine Art Schnürschuh, <i>Mur., Mik.</i>; —niederer Bundschuh, <i>Mariborska ok.- Kres.</i>; — tudi: der Holzschuh, <i>Mariborska ok.- Kres., KrGora- Levst. (Rok.)</i>.</p>	<p>opánka -e ž (â) nav. mn. 1. <i>zlasti v srbskem okolju mehko obuvalo iz živalske kože brez pete, ki se navadno z jermeni zaveže okoli gležnja.</i> delati opanke; nositi opanke; hoditi v opankah / opanke z zavihano konico 2. pog. <i>sandala, zlasti iz jermenov, pasov z nizko peto ali brez nje:</i> poleti je kupila nove opanke / gladiatorske opanke z <i>jermeni do kolen</i></p>	<p>opānek -nka m, <i>opānka</i>. Enako je hrv., srb. <i>òpanak</i> 'opanek', iz česar je prek madž. <i>topánka</i> izposojeno češ. <i>opánek, topánek</i> 'opanek'. Izhodiščno *<i>opъnъkъ</i> je izpeljano iz pslovan. *<i>opeti</i>, sed. *<i>opъnъ</i> 'opeti, pripeti, zapeti'. Beseda je torej prvotno označevala obuvalo, ki se z jermeni priveže, pripne na nogo.</p>
<p>opasica</p>	<p>Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350</p>	<p><i>Čez pas je prišla dolga in široka pinta ali opasica iz salona, plava ali rudeča.</i></p>	<p>opasíca, <i>f.</i> 1) der Leibgurt, die Leibbinde, <i>Jan., Štek., Svet. (Rok.)</i>; moški pas, nekaka dolga ozka ruta, rdeča ali višnjava, kakršne so nekdam nosili stari možje, da so se "opasavali" ž njimi, <i>Lašče- Erj. (Torb.)</i>.</p>	<p>opásica in opasíca -e ž (â; í) knjiž. (<i>vojaški</i>) pas: oficir s široko opasico in bereto // <i>pas sploh:</i> platnena, volnena opasica</p>	<p>Glej pas.</p>
<p>oplečak</p>	<p>Dom in svet 1892: 363</p>	<p><i>Gornje telo pokriva óplečak, kateri je</i></p>	<p>oplěčak, -čka, <i>m.</i> das Leibchen, das Mieder, <i>C.,</i></p>	<p>oplěček -čka m (ě) nekdam <i>kratek ženski</i></p>	<p>/</p>

		<i>dvovrsten: pravi národní s širokimi rokavi in dolgimi čipkami in pa švabski, z ozkimi rokavi in malimi čipkami.</i>	<i>Valj. (Rad), BlKr.; — = opleče, das Halbhemd, Cig., Jan.</i>	<i>suknjič, navadno oprijet in brez rokavov: oblekla je vezen opleček ◊ obrt. del oblačila spredaj in zadaj ob ramenih, ukrojen posebej in (delno) prišit; sedelce opléčnik -a m (ê) nekdaj ženska bluza z rokavi, navadno platnena: oblekla je široko rožasto krilo in oplečnik</i>	
ošpetl	Kmetijske in rokodelske novice 1849: 34	<i>O ženitninah hodijo, postavim, moštvo v veliki vročini o sv. Jakobu s plajši, kakor de bi bila huda zima o sv. Pavlu; in ženstvo je o hladni svečnici v golih ošpetlih ali robačah, kakor de bi bil prijetni kres; zraven imajo pa še na glavi tisti dragi, nerodni in težki jerbas ali koš, ki mu z nemškovavsko besedo avba pravijo.</i>	ošpētəlĵ , * -tlja, m. das kurze bis zum Bauch reichende Weiberhemd, Cig., Jan., Kr., Goriš.; — prim. bav. halspfeit, Mik.	ošpētelj -tlja m (é) nekdaj ženska bluza z rokavi, navadno platnena: imela je zeleno krilo in bel ošpetelj; poškrobila je ošpetelj in pečo	/

otarak	Dom in svet 1892: 364	<i>Ta ótarak nosijo povsodi, pa tudi v cerkev, odložé ga še le čez pet ali šest mesecev.</i>	/	/	/
otirača	Dom in svet 1892: 364	<i>Kaj lepó si pripaše pred zapregom lep, okrašen ótarak (peškir, ručnik, otirača), kar znači, da mora mlada žena družini streči in da je tudi pripravna za vsako postrežbo.</i>	otiráča , f. = oterača, Cig., Jan., C.	otiráča -e ž (â) zastar. brisača: obrisati se z otiračo; platnena otirača	/
ovratnik	Dom in svet 1892: 363	<i>Navežejo jih na osmih straneh z zlatim koncem, in naberejo na vrvico, katero pa pokriva – da se ne vidi – bela, čipkasta ógrlica (krongle, ovratnik).</i>	ovrâtnik , m. der Halskragen, Cig., Jan., Nov.- C., nk.	ovrâtnik -a m (â) 1. del obleke, srajce ob vratu, navadno za okras: prišiti, privihati, zapeti ovratnik; čipkast, krznen ovratnik; okrogel, širok, štrleč ovratnik; ovratnik suknjiča; bluza brez ovratnika / bubi ovratnik <i>majhen okrogel ovratnik</i>	/
paletot	Knjiga krojaštva 1890: 30	<i>Temelj za konstrukcijo suknje, katero se more po vrhu druge suknje oblačiti</i>	/	/	/

		<i>(povrhne suknje), naj se imenuje tista kakor si bodi: ogrtač, zimska suknja, paletot, plašč i. t. d. je vedno navadni model života, kakeršnega smo narisali po tab. II.</i>			
pančuh	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 235	<i>Pešničarce z` ardečim suknom na petah našite, Goričanje samo zveznike (pančuhe).</i>	púnčoh , <i>m. der Bundschuh, Mik., Št.; — iz nem.</i>	púnčoh -a m (ú) nav. mn., nar. <i>visoki čevelj z vezalkami: zavezati si punčohe</i>	/
pantaloni	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 235	<i>V zadnjih létah so prostrane do pet hlače (pantalon) tudi pri nas navadne postale.</i>	<i>dopětnica, f. = dopetača, C.; — pl. dopetnice, die Pantalonhose, Jan.</i>	pantalóni -ov m mn. (ô) zastar. <i>hlače: novih pantalonov se mu ni zdelo škoda</i>	/
parta	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Navadni so bili tudi puntiki, parte, šapli, s kunjo kosmatino opramane černe kape, čepice (avbe), zavijače, ki so še zdaj v Bledu in Bohinju v navadi.</i>	1. pārta , <i>f. das Stirnband der Mädchen, Jan., Mik.; trak z raznim lepoticjem okrašen, ki so ga belokranjska dekleta nosila na čelu, ki pa zdaj skoro ni več v navadi, BIKr.; Tri parte si veže Ta kmetiška hči, Npes.- Kres; — prim. porta, madž. parta, Mik. (Et.).</i>	pārta -e ž (â) etn. <i>okrasni trak za okoli glave zlasti belokranjske ljudske noše deklet: nevesta je imela na čelu široko parto; parta z vezenino</i>	/

<p>pas</p>	<p>Dom in svet 1892: 363</p>	<p><i>Okoli vrata si denejo ob slovesnih prilikah svileni, drugače pa navadno volneno, kupljeno maramo (robec); njeni krajci se pritrde s kánico ali pa svilenim pasom.</i></p>	<p>pâs, pâsa, pasû, <i>m.</i> 1) die Binde um den Leib, der Gürtel</p>	<p>pás -ú tudi -a <i>m, mn.</i> pasóvi stil. pási; <i>im., tož.</i> dv. pasóva tudi pása (â) 1. <i>podolgovat kos blaga, usnja, ki se nosi zapet, zavezan okrog telesa:</i> zapeti, zategniti si pas; pretepal jo je spasom; kovinski, usnjen pas / pas za hlače / trebuh mu visi čez pas; za pasom je nosil nož, pištolo</p>	<p>pâs -a in <i>pasû m, pâsar, pâsarstvo, opâsati, prepâsati, predpâsati, predpâsnik</i> idr. Enako je hrv. <i>pâs</i>, češ. <i>pás</i>. Nastalo po kontrakciji iz pslovan. <i>*pojasъ</i>, kar se ohranja še v steslovan. <i>pojasъ</i>, hrv., srb., <i>pòjās</i> in rus. <i>pójas</i> 'pas'. Pslovan. <i>*pojasъ</i> 'pas, trak, s katerim se kaj priveže' je izpeljanka iz glagola <i>*pojasati</i> 'privezati, opasati', ki je sestavljen iz <i>*po</i> in izpeljanke iz ide. glagola <i>*Hiōs-mi</i> 'opašem, privežem'.</p>
<p>paspula</p>	<p>Knjiga krojaštva 1890: 26</p>	<p><i>Prikroji ga toliko krajši, da mu prišiješ poseben 9 cm širok obložek obrobjen s paspulo v barvi one službene stroke, h kateri spada uradnik.</i></p>	<p>/</p>	<p>paspúla -e ž (û) <i>poševno urezan trak blaga za vidno obrobljanje in okras obleke, oblačila:</i> ovratnik je okrasila s paspu</p>	<p>/</p>

<p>peča</p>	<p>Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134</p>	<p><i>Na glavi so možki imeli kosmate kape, ženske pa peče ino druge naglavke.</i></p>	<p>péča, <i>f.</i> 1) das weibliche weiße Kopftuch der Sloveninen</p>	<p>péča¹ -e ž (ě) etn. žensko pokrivalo ljudske noše iz belega blaga z vezenino: nositi, zavezati pečo; ženske v avbah in pečah</p>	<p>/</p>
<p>pelerina</p>	<p>Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 19</p>	<p>Pelerina Fig. 83. ogrinja se posebej, in se lahko porabi za ogrinjalo, tudi po vrhu drugih oblek in srajčk, če ji napraviš primerno dolžino.</p>	<p>/</p>	<p>pelerína -e ž (í) 1. vrhnje oblačilo brez rokavov, ki pokriva zgornji in spodnji del telesa: nositi pelerino; ogrniti se s pelerino; pelerina s kapuco; plašč in pelerina // temu podobno oblačilo za zaščito pred dežjem: kupiti otroku pelerino; brez dežnika ali pelerine ne moreš ven</p>	<p>/</p>
<p>perilo</p>	<p>Ljubljanski zvon 1895: 574</p>	<p><i>Navod za prikrojevanje ženskega, moškega in otroškega perila.</i></p>	<p>perilo, <i>n.</i> 1) das Waschen, die Wäsche: na perilu biti, bei der Wäsche sein; srajca po perilu, ein frisches Hemd, <i>Met.-Mik.</i>; — 2) das Waschzeug, die Wäsche;</p>	<p>perilo -a s (í) 1. oblačila in predmeti za gospodinjstvo, narejeni iz pralnega blaga: likati, obešati, prati perilo; zlagati perilo v omaro; nosi samo bombažno,</p>	<p>/</p>

			umazano p. namočiti; perilo je na sušilu (= se suši), <i>Blc.-C.</i> ; oprano p.; belo, pražnje p.; — das Flutwerk (im Bergbau), <i>V.-Cig.</i>	sintetično perilo; čisto, umazano perilo; tovarna perila; košara za perilo / pisano perilo <i>navadno izrazitih, močnejših barv ali večbarvno</i> ; posteljno perilo <i>rjuhe, prevleke za blazine in za odeje</i> ; spodnje perilo <i>ki se nosi neposredno na telesu</i> ; žensko spodnje perilo	
prslek	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 62	<i>Iz tega so potli nastale nogavice (štunfe), hlače, persleki.</i>	přslek , m. die Weste, Zora; (proslek, <i>SI Gradec- C.</i>); —iz nem. "Brustfleck".	/	/
peškir	Dom in svet 1892: 364	<i>Kaj lepó si pripaše pred zapregom lep, okrašen ótarak (peškir, ručnik, otirača), kar znači, da mora mlada žena družini streči in da je tudi pripravna za vsako postrežbo.</i>	/	/	/

petnik	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 236	<i>Rokavice so bile po leti ino po zimi navadne, njenjke so z`jopičom vred `z celega, tak ali na ves život bile, predpašnjih so en čas ne nosile, potem pa so celo male predpašnjice začele nositi, zvezniki (pančuhi) ino šolnji so en čas visoke petnike `meli, potem pa so na nižje spušeni, prostese mestjanjke so namesto negdašnjih černih ali tudi zlatih haub zdaj skoro občinsko velke pavunatne ardeče, zelene ali pisane peče nosile i. t. d.</i>	petník , m. 1) der Stiefelabsatz, C.	/	/
pinta	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Čez pas je prišla dolga in široka pinta ali opasica iz salona, plava ali rudeča.</i>	/	/	/
plajš	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Hlače so en čas nosili tak mauhaste. Tak gosto ino prestrano nabrane, da bi</i>	plášč , m. 1) der Mantel; p. ogniti, den Mantel umnehmen	plášč -a m (á) 1. vrhnje oblačilo, ki sega navadno do kolen in se spredaj	plášč -a m. Enako je steslovan. <i>plašty</i> , hrv., srb. <i>plášť</i> , rus. <i>plášč</i> , češ.

		<p><i>se bil znal prestrani plajš `z njih napraviti.</i></p>		<p><i>zapenja:</i> obleči, sleči plašč; podaljšati plašč; raztrgati plašč; krznen, volnen plašč; moder, siv plašč; podložen plašč; plašč iz balonske svile; plašč s kapuco; razprodaja plaščev; blago za plašče / dežni plašč <i>iz lahke, goste tkanine, navadno impregnirane;</i> moški, ženski plašč; poletni, zimski plašč; tričetrtinski plašč / delovni, zdravniški plašč <i>delovna, zdravniška halja;</i> kopalni plašč <i>ki se uporablja zlasti za na plažo, navadno iz frotirja // knjiž., ekspr. kar je po funkciji podobno temu:</i> siv plašč je prekril nebo / z oslavljenim pomenom: zaviti v plašč megle so šli naprej; zemlja leži pod plaščem snega; varuje ga plašč teme; pren. skrnil se je pod plašč laži;</p>	<p><i>plášt'. Pslovan. *plast'ь ali *plaščь etimološko ni dokončno pojasnjeno. Beseda je lahko izpeljana iz pslovan. *platъ 'kos blaga' (Va III, 277) ali iz pslovan. *plaskъ 'plosk, ploščat', kar je znano npr. v polj. <i>plaski</i> 'ploščat' (Be III, 49). Če je pravilna druga razlaga, je <i>plášč</i> prvotno pomenilo *'kos oblačila, ki se prilega na plosko, tj. Tako, da se ne vidijo obline'.</i></p>
--	--	---	--	--	--

				ogrniti se v plašč nedostopnosti; razgrniti čez kaj plašč pozabe	
platno	Dom in svet 1892: 364	<i>Vendar bi pa želel, da se vedno vzdrži lepi narodni obrt, da se ohranijo dragi proizvodi domače marljivosti, razno prirejeno, pretkano snežno-belo platno, okrašeno z raznobojnimi volnenimi okraski, dokaz narodne nadarjenosti in ponos ženskih rok!</i>	plátno , n. 1) die Leinwand; presno p., rohe, ungebleichte Leinwand, Cig., Dol.; hodno, ohlančno, pražnje p., grobe, mittelfeine, feine Leinwand; domače p., die Hausleinwand; kupljeno p., die Fabriksleinwand; povoščeno p., die Wachsleinwand, Cig., Jan .; tiskano p., die Druckleinwand, C.	plátno -a s (á) 1. močna lanena tkanina: beliti, tkati platno; kupiti platno za srajce	plátno -a s, platnĕn. Enako je steslovan. <i>plátno</i> , hrv., srb. <i>plátno</i> , rus. <i>polotno</i> , češ. <i>plátno</i> . Pslovan. * <i>polĕno</i> je izpeljanka na osnovi ide. * <i>polto-</i> , ki se ohranja v stind. <i>paĕa-</i> 'tkanina, blago, prt'. To je izpeljano iz baze * <i>pelH-</i> 'obleči, oviti; koža, obleka', ki je znana še npr. v gr. <i>pálas</i> 'koža', <i>pélma</i> 'podplat', lat. <i>palla</i> 'dolga ženska obleka, zavesa', pslovan. * <i>plĕna</i> , sloven. <i>plenica</i> in sorodnem.
pluza	Knjiga krojaštva 1890: 17	<i>Smeš pa to storiti ravno tako tudi pri družih, posebno se to zgodi pri pluzah in uniformah, mnogokrat še v večji meri, kakor to zahteva šega.</i>	/	Glej bluza.	Glej bluza.

podleka	Kmetijske in rokodelske novice: 1849: 34	<i>Ali bi možkim ne stala velikogorji poprejšnja dolga suknja iz praviga ali domačiga podvana in z rudečo podleko?</i>	podlêka , f. = podlaka, das Unterfutter, Cig., Ravn. (Abc.), Bes.; p. pri klobuku, Glas.	/	/
podleklic¹²	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Pod suknjičem je bil podleklic (ali spodnji pruštah), iz škerlata s plavim ali zelenim svilnatim trakom obrobljen, in se je tudi s svetlimi gumbi od spredaj stikama ali pa naskrižem zapenjal.</i>	podsuknjič , m. das Wams, Cig., Jan.; — die Weste, C.	/	/
pojas	Kmetijske in rokodelske novice 1848: 173	<i>Potlej ima okoli života širok rudêč pojás ali pás, de mu predolga robáča ne plahta in ga pri delu ne moti.</i>	pojás , m. = pas, Mur., Jan., Danj. (Posv. p.), ogr.- Valj. (Rad).	Glej pas.	Glej pas.
pola	Knjiga krojaštva 1890: 21	<i>Pola k zadnjemu delu prikroji se z zadnjim delom iz jednoga kosa po naslednjem načinu:</i>	póla , f. — 2) die Breite eines Zeuges, einer Leinwand, das Blatt, Cig., C.; dve poli vkup sešiti, Z.; srajca v dve	pôla -e ž (ó) 3. nav. mn., star., navadno s prilastkom <i>spodnji del daljšega oblačila, zlasti suknjiča, plašča</i> : zaplesti	póla -e ž. Enako je hrv., srb. <i>pòla</i> 'kos platna', rus. <i>polá</i> 'škrici pri suknji'. Pslovan. * <i>pola</i> je dalje enako z lit. <i>palà</i> 'velik kos

¹² Podreklec ali podsuknjič.

			poli, ein aus zwei Breiten zusammengenähtes Hemd, Z.; krilo v tri pole, <i>Dol., Gor.</i>	se v plaščne pole; halja z dolгими polami	platna' in sorodno z let. <i>spala</i> '(zemeljska) plast'. Beseda je izpeljana iz ide. korena <i>*(s)p(h)el-</i> 'cepiti, trgati', iz česar sledi, da je prvotno pomenila <i>*'odtrgan kos (blaga)'</i> , verjetno <i>*'polovica'</i> , saj je sorodna in prvotno morda celo ista beseda hrv., srb. <i>pòla</i> , rus. <i>polá</i> 'polovica'.
polčrevli	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 236	<i>Klobuk je, kak od negda, vsako leto drugačič bil, vse sorte kape so sploh bol valale, kak klobuki, namesto črévlov so zdaj največ polčrévle nosili.</i>	/	/	/
polsrajca	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Platnena njenjka, rokavci ali polsrajce, ali tudi po vsem téli céli platneni obleč je bilo njihovo poletno oblačilo.</i>	/	/	/
poramenice	Slovenka 1897: 3	<i>V ženskih često ovira globoko dihanje tesna obleka in steznik, a v moških tesni telovniki in</i>	/	/	/

		<i>neelastične poramenice.</i>			
predpasnik	Dom in svet 1892: 363	<i>Nanje se priveže ob slovesnih prilikah svilen zápreg (zastor, predpasnik), a ob navadnih dnevih je volnena prégača.</i>	predpâsnik , m. die Schürze predpàs, -pàsa, m. = predpasnik	predpâsnik -a m (â) <i>vrhnje, navadno zaščitno oblačilo, ki pokriva sprednji del telesa: obleči, opasati, zavezati si predpasnik; obrisati roke v predpasnik; gumijast, usnjen predpasnik; blago za predpasnike / zaščitni predpasnik; predpasnik na naramnice ♦ obl. polovični predpasnik ki ima le del od pasu navzdol</i>	Glej pas.
predpašnjica	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 236	<i>Rokavice so bile po leti ino po zimi navadne, njenjke so z`jopičom vred `z celega, tak ali na ves život bile, predpašnjih so en čas ne nosile, potem pa so celo male predpašnjice začele nositi, zvezniki (pančuhi) ino šolnji so en čas visoke petnike `meli, potem pa so na niže</i>	Glej pas.	Glej pas.	Glej pas.

		spušeni, <i>prosteše</i> mestjanjke so namesto negdašnjih černih ali tudi zlatih haub zdaj skoro občinsko velke pavunatne ardeče, zelene ali pisane peče nosile i. t. d.			
pregača	Dom in svet 1892: 364	Tudi ne nosi pregače , ampak črn zapreg.	/	pregáča -e ž (á) etn. ročno tkan vzorčast predpasnik pri uskoški ljudski noši: ženske s pisanimi pregačami	/
prsluk	Dom in svet 1892: 363	Na óplečak oblečejo nekatere svilen ali atlasov prsluk (telesnik), katerega si bogato z zlatom našijejo, nekatere pa so brez njega.	přslek , m. die Weste, Zora; (proslek, SlGradec-C.); — iz nem. "Brustfleck".	/	/
pruštoh	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	Suknjiči (pruštohi), ki so bili za vsakdan iz belega mezlana, za praznike pa iz zelenega ali plavega sukna, so bile spredaj z	/	/	/

		<i>rudečim ali svetloplavim in kosmatim kolomanom podšiti, kar je prav lepo stalo, če so bili razpeti.</i>			
puntik	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Navadni so bili tudi puntiki, parte, šapli, s kunjo kosmatino opramane černe kape, čepice (avbe), zavijače, ki so še zdaj v Bledu in Bohinju v navadi.</i>	pūntək , -tka, m. iz žime in sukna narejena, svitku podobna priprava, okrog katere ženske ovijajo kite, <i>BlKr.</i> ; — prim. nem. Bund.	/	/
raš	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Pod mezlanko ali rašom je bil interfat.</i>	rāš , m. der Rasch, eine Art Zeug, gew. aus Wolle und Flachs gemischt; — ein grober, aus diesem Stoffe gemachter Frauenkittel, <i>Polj.</i> ; po zimi nam rabi kak star raš (v obleko), <i>LjZv.</i> ; — prim. ras, aras in nem. Rasch.	ráš -a m (â) <i>redko raševina</i> : nosila je obleko iz raša / oblekla je star raš in odšla delat	raševína -e ž 'vrsta grobe tkanine' tudi <i>ráševina</i> , ráš , nar. <i>rās</i> , <i>áras</i> . Kakor češ. <i>raš</i> 'lahka volnena tkanina' izposojeno iz nem. <i>Rasch</i> v enakem pomenu. Nar. sloven. <i>áras</i> je kakor češ. <i>haras</i> , polj. (<i>h</i>) <i>aras</i> in slovaš. <i>hárus</i> 'barvana volnena preja' izposojeno iz srvnem. <i>arraz</i> , <i>arras</i> 'lahka volnena tkanina, raš'. Blago je dobilo ime po valonskem mestu <i>Arras</i> ,

					kjer so ga izdelovali v velikih količinah. Drugega izvora je hrv., srb. <i>rāša</i> 'vrsta grobega domačega sukna', polj. <i>ras(z)a</i> , kar kakor it. <i>Rascia</i> v enakem pomenu temelji na stsrb. krajevnem imenu <i>Raša</i> , danes <i>Ras</i> , <i>Raška</i> .
razparek	Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 18	<i>Fig. 47. je ovratnik, Fig. 48. rokav, Fig. 49. rokavna (velika) kozica, Fig. 50. mala kozica za razparek (Schlitz). Fig. 51. ramni kos s kozico, Fig. 52. zapestnik ali manšeta, Fig. 53. oblika izdelane srajce.</i>	razpôrək , -rka, m. der Riss (nach der Naht), <i>GBrda</i> ; mašiti razporke in luknje po obleki, <i>Cv.</i> ; — der Schlitz, <i>Mik.</i> ; jopič z razporkom, <i>Zora</i> ; r. pri srajcah, <i>Bes.</i> ; — eine klaffende Öffnung, die Spalte, <i>Mur., Mik.</i>	razpórek -rka m (ô) <i>podolžna odprtina na oblačilu za lažje oblačenje, gibanje: narediti razporke na rokavih; zapenjati razporek z gumbi; razporek za zadrgo; hlače brez razporka; krilo z razporkom ob strani</i>	razpôrek -rka m. Izpeljano iz star. in nar. <i>razpráti</i> , sed. <i>razpórjem</i> 'razparati', kar je dovršnik od nar. <i>práti</i> , sed. <i>pórjem</i> 'trgati, parati'. Prvotni pomen je torej 'mesto, kjer je obleka razparana'.
robača	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 34	<i>Za možke je bila srajca (robača), spervega `z vune, zadnič `z platna, pa prez rokavov, krez srajco tunika.</i>	robáča , f. 1) das Hemd, <i>Meg., Habd.- Mik., Mur., Cig., Jan., Trub., Dalm., P rip.- Mik., Dol.</i> ; <i>rôbača, vzhŠt., BIKr.</i> ; bes. ein grobes Hemd, <i>Met.</i>	róbača tudi robáča - e ž (ô; á) 1. nar. široka srajca iz domačega platna: nositi robačo // srajca sploh: kupiti robačo 2. nar. belokranjsko	/

				<i>žensko oblačilo, ki pokriva spodnji del telesa; krilo: dolga, široka robača</i>	
robec	Dom in svet 1892: 363	<i>Okoli vrata si denejo ob slovesnih prilikah svileni, drugače pa navadno volneno, kupljeno maramo (robec); njeni kraji se pritrde s kánico ali pa svilenim pasom.</i>	rôbâc , -bca, m. dem. rob; 3) das Tüchel (Halstüchel o. Sacktüchel)	rôbec -bca m (ô) 2. nar. ruta: dati robec na glavo; svilen robec / ogrnila se je z volnenim robcem ogrinjalko / naglavni robec	rôbec -bca m, <i>rôbček</i> . Enako je hrv. <i>rúbac</i> 'robec'. Prvotno * <i>rôbьcь</i> je manjšalnica pd pslovan. * <i>rôbь</i> 'kar je odsekano, pdrezano, kos tkanine', ki se ohranja v cslovan. <i>rôbь</i> 'krpa' in na osnovi česar je izpeljano hrv. <i>rûblje</i> 'perilo', rus. <i>rubáška</i> 'srajca'.
rokav	Dom in svet 1892: 363	<i>Gornje telo pokriva óplećak, kateri je dvovrsten: pravi národní širokimi rokavi in dolgimi čipkami in pa švabski, z ozkimi rokavi in malimi čipkami.</i>	rokáv , m. der Ärmel; imeti jok za rokavom = zum Weinen geneigt sein, Jurč.	rokáv -a m (á) <i>del oblačila, ki obdaja posamezno roko: obrisati si čelo ob rokav, v rokav, z rokavom; vtakniti roko v rokav; potegniti, pog. pocukala ga je za rokav in mu pomežiknila; levi rokav; prekratki rokavi; rokav je na komolcu raztrgan; rokavi obleke, pri obleki;</i>	<i>róka -e ž, ročica, rokáv, rokavica, narôčje, naročáj, rokováti, odróčen, priróčen, izročiti, vročiti</i> . Enako je steslovan. <i>rôka</i> , hrv., srb. <i>rúka</i> , češ. <i>ruka</i> . Pslovan. * <i>rôka</i> je dalje enako z lit. <i>rankà</i> , let. <i>rùoka</i> , strpus. <i>rancko</i> 'roka' in lat. (iz gal.) <i>branca</i> 'šapa, taca', vse iz ide. * <i>uronkâ</i> , kar je

				dolžina rokava / dolgi <i>ki segajo do zapestja</i> , kratki <i>ki segajo približno do polovice nadlakti</i> , tričetrtinski rokavi <i>ki segajo do komolcev ali približno do polovice podlakti</i> ; kimono rokavi <i>široki, krojeni skupaj z zgornjim delom v obliki črke T</i>	izpeljanka iz baze * <i>urenk-</i> , 'grabiti, prijemati', ki je potrjena v lit. <i>riñkti</i> 'pobirati, zbirati'.
rokavci	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Platnena njenjka, rokavci ali polsrajce, ali tudi po vsem téli céli platneni obláč je bilo njihovo polétno oblačilo.</i>	oplêče, n. = ošpetelj, rokavci , das Halbhemd der Frauenzimme, <i>Kras-Cig., M., C.</i>	rokávec -vca m (á) 2. mn., nekdam <i>ženska bluza z rokavi, navadno platnena</i> : oblečena je bila v široko krilo in bele rokavce; dekleta v vezelih rokavcih	Glej rokav.
rokavica	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 236	<i>Rokavice so bile po leti ino po zimi navadne...</i>	rokavica , f. der Handschuh.	rokavica -e ž (i) nav. mn. <i>oblačilo za na roko</i> : natakiniti, sneti rokavice; plesti rokavice; gumijaste, usnjene, volnene rokavice; rokavica za na desno roko	Glej rokav.

				/ boksarske rokavice usnjene rokavice, podložene z žimo; brezpalčne, ki so brez prstov, enoprstne ali palčne rokavice z enim prstom; dolge rokavice ki segajo nad zapestje; smučarske rokavice / umivalna rokavica	
rokovica	Slovenka 1897: 6	<i>Svete ki se izdajajo pri nas za tuje delo in izdelke, počenši od navadnega priprostega perila do najdražjih vrhnih oblačil; za rokovice, klobuke, solnčnike in druge več ali manj potrebne stvari in lepotičja. Gredo leto za letom v večji meri izven naše dežele.</i>	Glej rokavica.	Glej rokavica.	Glej rokav.
ručnik	Dom in svet 1892: 364	<i>Kaj lepó si pripaše pred zapregom lep, okrašen ótarak (peškir, ručnik, otirača), kar znači, da mora mlada žena družini</i>	ročník , m. 2) das Handtuch, C., Valj. (Rad).	/	/

		<i>streči in da je tudi pripravna za vsako postrežbo.</i>			
ruta	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Rut nekdam ženske niso nosile za vratom, kakor to še zdaj okoli Metlike ni v navadi.</i>	1. rúta , f. das Tuch, das Tüchel; bes. das Kopf- oder das Halstüchel; ruto na glavo dejati; ruto si privezati; — žimnata r., das Haartuch, das Beutelsieb (in den Mühlen), V.-Cig., Jan.	rúta ¹ -e ž (ú) 1. žensko pokrivalo, navadno kvadratne oblike: dati ruto na glavo; njena mati nosi ruto; potegniti si ruto na oči; zavezati ruto na tilniku, pod brado; zavezati komu oči z ruto; pisana, velika ruta; svilena ruta; ogel rute; to ga draži kot rdeča ruta bika <i>zelo</i> / naglavna ruta	rúta -e ž 'žensko pokrivalo'. Enako je sclovan. <i>ruta</i> 'obleka', nar. hrv., srb. <i>rūta</i> 'dlaka, cunjá'. Pslovan. * <i>ruta</i> je verjetno izpeljano iz <i>ruti</i> 'ruvati, trgati' in prvoto pomeni 'odtrgan kos tkanine'.
rutica	Dom in svet 1892: 364	<i>Laneni robec je pa še vedno na glavi, še-le čez mesec dnij se pokrije deklica s črno rutico.</i>	1. rútica , f. dem. 1. ruta; das Tüchelchen.	Glej ruta.	Glej ruta.
sako	Knjiga krojaštva 1890: 17	<i>Predno preidemo na pouk o njih konstrukciji, pokazati pa hočem konstrukcijo kroja za sakó (kratko plohato sukňjo).</i>	/	sakó -ja m (ô) obl. <i>daljši moški sukňjič temne barve:</i> obleči sako	sakô -ja m, 'daljši moški sukňjič'. Tujka, prevzeta prek nem. <i>Sakko</i> 'sukňjič' iz lat. <i>sacco</i> , kar pomeni 'vreča, žakelj'. <i>Sakô</i> je tako poimenovan zato, ker

					je zadaj ukrojen ravno, kot vreča, tj. brez škricev (Kl, 614). Iz iste it. predloge je prav tako prek nem. izposojeno sloven. <i>žákelj</i> .
Schlitz ¹³	Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 18	<i>Fig. 47. je ovratnik, Fig. 48. rokav, Fig. 49. rokavna (velika) kozica, Fig. 50. mala kozica za razparek (Schlitz). Fig. 51. ramni kos s kozico, Fig. 52. zapestnik ali manšeta, Fig. 53. oblika izdelane srajce.</i>	razpôræk, -rka, <i>m.</i> der Riss (nach der Naht), <i>GBrda</i> ; mašiti razporke in luknje po obleki, <i>Cv.</i> ; — der Schlitz ¹⁴ , <i>Mik.</i> ; jopič z razporkom, <i>Zora</i> ; r. pri srajcah, <i>Bes.</i>	/	/
segum	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 34	<i>Na boji so namesto toge imeli kratko sukno brez rokavov, prédi ino zadi vkupzešito, segum zvano.</i>	/	/	/
skut	Dom in svet 1892: 363	<i>Najvažnejši del ženske obleke so skúti (krila).</i>	/	/	/
solnčnik ¹⁵	Slovenka 1897: 6	<i>Svote ki se izdajajo pri nas za tuje delo in izdelke,</i>	sólnčnik , <i>m.</i> 1) der Sonnenschirm, <i>Cig., Jan.,</i>	sónčnik -a m (ô) 1. priprava z ročajem in	<i>sônce -a s, star. sôlnce; sônček, sônčece, sônčiti</i>

¹³ Gre za nemško citatno besedo.

¹⁴ Pojavi se kot nemška ustreznica.

¹⁵ Med oblačilno izrazje je uvrščen zato, ker ga po klasifikaciji oblačilnih sestavin uvrščamo med nošene dodatke.

		počenši od navadnega priprostega perila do najdražjih vrhnih oblačil; za rokavice, klobuke, solnčnike in druge več ali manj potrebne stvari in lepoticja. Gredo leto za letom v večji meri izven naše dežele.	nk.	zložljivo streho za zaščito pred soncem: odpreti sončnik; čipkast, rožast sončnik / pisani sončniki na plaži, živilskem trgu <i>senčniki</i>	se, <i>sōnčarica</i> , <i>sōnčev</i> , <i>sōnčen</i> , <i>sōnčnat</i> , sōnčnik . Enako je stcslovan. <i>slъnce</i> 'sonce', hrv., srb. <i>sûnce</i> , rus. <i>sólnce</i> , češ. <i>slunce</i> .
spodnje hlače	Knjiga krojaštva 1890: 29	Slednja konstrukcija velja posebno za spodnje hlače (gače).	svîtice, f. pl. die Unterhosen, Dict., Mur., C ig., Jan., Dalm., Hip. (Orb.); = prtene spodnje hlače , <i>Skrilje</i> (Ipavska dol.), <i>Lašče- Erj.</i> (Torb.)	Glej hlače.	Glej hlače.
srajca	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 34	Za moške je bila srajca (robača), <i>spervega`z vune, zadnič`z platna, pa prez rokavov, krez srajco tunika.</i>	srájca , f. 1) das Hemd; oprana s., ein frisches Hemd; v sami srajci (biti, hoditi), mit dem bloßen Hemde bekleidet; mašna s., die Alba.	srájca -e ž (á) <i>moško oblačilo za k hlačam, navadno iz tanjšega blaga:</i> likati, prati, šivati srajce; vsak dan obleče čisto srajco; zatlačil si je srajco za hlače; bombažasta, platnena srajca; športna srajca; srajca z dolgimi, s kratkimi rokavi	srájca -e ž, <i>srájčica</i> , <i>srájčka</i> , <i>srájčnik</i> , v zloženkah <i>črnosrājčnik</i> , <i>kratkosrājčnik</i> idr. Sloven. <i>srajca</i> je analogno po razmerju <i>ptíca</i> – <i>ptíčica</i> izpeljano iz <i>srájčica</i> , to pa se je razvilo iz <i>sráčica</i> < pslovan. * <i>sorčica</i> , kar je izpeljano iz pslovan. * <i>sorka</i> 'srajca'. To se

					ohranja v cslovan. <i>sraka</i> 'obleka', steslovan. <i>sraky</i> 'tunika'. Iz manjšalnice je še rus. <i>soróčka</i> 'srajca', nar. <i>soročica</i> , ukr. <i>soróčka</i> 'srajca'. Pslovan. *sorka je dalje sorodno z lit. <i>šar̃kas</i> , <i>švar̃kas</i> 'jopič', let. <i>svārki</i> 'moški jopič'.
srakica	Kmetijske in rokodelske novice 1848: 173	<i>Vèrh teh biz pa nosi robáčo ali srákico iz jednakega platna, dolgo skorej do kolén, po katerim se Pésničar od Šćavničarja lóči, ki ima zlo kratko robačo – bi rekel – do pasa.</i>	srákica , f. das Hemd, Alas., Mur., Jan., Mik., Sl Gor., Rez.- Baud.	Glej srajca.	Glej srajca.
steznik	Slovenka 1899: 78	<i>Kako dolgo propovedujejo uže zdravniki zoper škodljivi steznik, seveda brezuspešno, ker ga pri sedanji noši ne moremo pogrešati.</i>	/	stéznik -a m (ê) <i>tesno oprijet del ženskega spodnjega perila, ki stiska in oblikuje telo: nositi steznik; zapeti, zavezati steznik / elastični steznik</i>	/
suknja	Dom in svet 1892: 364	<i>Ona, katera je še le začela nositi težko zakonsko breme, obleče na skute še</i>	sûknja , f. 1) der Männerrock; zimsko s.; gospodska, kmetska s.	sûknja -e ž (û) <i>težko vrhnje moško oblačilo, ki sega navadno</i>	sûknja -e ž, <i>sûknjica</i> , <i>sûknjič</i> . Enako je hrv., srb. <i>sûknja</i> 'žensko krilo', nar.

		<i>svileno suknjo (navadno krilo), vendar jo visoko spodreca, da se izpod nje vidijo skuti, bogato okrašeni s čipkami.</i>		<i>čez kolena in se spredaj zapenja: obleči, odpeti suktno; črna, ponošena suktnja; suktnja z visokim ovratnikom; žep suktnje / salonska suktnja nekdanj suktnjič, navadno črn, ki sega do kolen in ima zadnji del preklan</i>	rus. <i>súknja</i> 'ženska obleka', češ. <i>sukně</i> 'žensko krilo, obleka'. Izhodiščno * <i>sukn`a</i> (pslovan. morda * <i>sukn`i</i>) je izpeljano iz * <i>sukno</i> 'sukno' in je prvotno pomenilo *'iz sukna narejeno oblačilo'.
sukno	Dom in svet 1892: 365	<i>Po zimi nosijo črno suktnjo iz kupljenega sukna, katera je pri mlajših jako lepo nakičena.</i>	suknò , n. das Tuch; bukovo s., grobes Tuch; Cig.; tudi: sùknò.	súkno -a s (ú) <i>groba, debela, polstena volnena tkanina, ki se uporablja zlasti za zimske plašče in uniforme: tkati sukno; igralna miza, pokrita z zelenim suknom; hlače iz sukna; sukno in platno / norveško, škotsko sukno</i>	súkno -a s, <i>suknĕn, suknár</i> . Enako je stcslovan. <i>sukno</i> 'sukno', hrv., srb. <i>súknò</i> , rus. <i>suknó, sukno</i> . Pslovan. * <i>sukno</i> je v srednjem spolu posamostaljeni prid. * <i>suknъ</i> , ki je soroden z glagolom * <i>sukati</i> . Izhodiščni pomen je verjetno *'s sukanjem (in ne tkanjem) narejeno (volneno) blago.
šamija ¹⁶	Dom in svet 1892: 365	<i>Glave pokrivajo si ne samo s šamijo, ampak</i>	/	/	/

¹⁶ Beseda *šamija* pomensko ni jasna. Iz sobesedila je možno razbrati, da gre za nekakšno *rufo*.

		<i>zavezujejo vrhu nje še máramo.</i>			
šapelj	Kmetijske in rokodelske novice 1849: 34	<i>In kako zalo bi še vselej deviškim nevéstam in družicam na glavi stal poprejšnji lahki in pripravi šapelj, ali pa samo tista lepotina, ki jo ima ženska od svarnika zastonj, namreč lasje lepo razčesani in v kite z barvnatimi trakovi spleteni in z rožami ovenčani?</i>	šápelj , -plja, <i>m.</i> die Kopfbinde, das Diadem der Mädchen, <i>Kr.- Mur., Cig., Jan., C.</i> ; dekla ima lep šapelj ali portek, <i>Trub.</i> ; — der Kranz, <i>Dict., Trub.</i> ; (šapel, <i>gen.</i> šapela, <i>Trub.</i>); — prim. <i>srvn.</i> schapel, <i>staro-franc.</i> chapel, <i>lat.</i> cappa, <i>M ik. (Et.); bav.</i> schappel, <i>Kr anz von Myrthen oder Blumen mit Goldflitter durchflochten, Levst. (Rok.)</i> .	šápelj -plja <i>m (á)</i> <i>etn. okrasni trak za okoli glave zlasti gorenjske ljudske noše deklet: nositi šapelj; z zlatom vezen šapelj</i>	/
šev	Knjiga krojaštva 1890: 14	<i>Naramna šev bi držala po taki sestavi naravnost na sredi rame po smeri črte O2.</i>	šǎv , švâ, <i>m.</i> die Naht; suknja je bila brez šva, <i>Trub., Dalm., Schönl.</i> ; (redkeje: šev, šéva, <i>Valj. [Rad]; po ševu, jvzhŠt.</i>).	Glej šiv.	Glej šiv
šiv	Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 8	<i>Če hočeš prsij posebej vstaviti. Napustiti moraš za šive tudi ob prsnem ustavku 1 delek za šiv.</i>	šiv , šíva, <i>m.</i> die Naht; hlače po šivu pretrgati; črevlji na š. (= na kveder)	šív -a <i>m (í)</i> 2. (<i>s šivalnim strojem</i>) <i>narejena vrsta sledečih si vbodov: ta šiv je</i>	<i>šíti šíjem nedov., šívati, šív, šivilja, šivânka, našíti, našív, našívek, prešíti, prešívati, všíti, všívati,</i>

				<p>enakomeren; hrbtni, ramenski šiv; (vidni) šiv na robu ovratnika / krpala je s kratkimi šivi <i>vbodi</i></p>	<p><i>všitek, zašiti</i>. Enako je stcslovan. <i>šiti</i>, sed. <i>šijō</i>, hrv., srb. <i>šiti</i>, sed. <i>šijēm</i>, rus. <i>šítb</i>, sed. <i>šbjú</i>, češ. <i>šít</i>, sed. <i>šiji</i>. Pslovan. *<i>s'iti</i>, sed. *<i>s'bjō</i> 'šivati' je tvorjeno iz ide. baze *<i>šjuH-</i> 'šivati', iz katere je še stind. <i>s'vyati</i> 'šiva', <i>syūtá-</i> 'zašit', gr. <i>hymén</i> 'opna, tetiva, lat. <i>suere</i> 'šivati', got <i>siujan</i>, ags. <i>siowian</i>, agl. <i>sew</i>, stvnem. <i>siuwan</i>, lit. <i>siúti</i>, let. <i>šūt</i> 'šivati', het. <i>šum(m)anza(n)-</i>, <i>šuel-</i>, 'vrvica, nit'.</p>
<p>šivilja</p>	<p>Slovenka 1897: 6</p>	<p><i>Naše šivilje in modistinje zadoščale so vsem zahtevam in kdo mi ne bode pritrdil, če rečem:</i></p>	<p>šivilja, f. die Nähterin.</p>	<p>šivilja -e ž (i) <i>ženska, ki se poklicno ukvarja s krojenjem in šivanjemn zlasti ženskih oblačil iz lahkih tkanin:</i> izučila se je za šiviljo / krilo ima pri šivilji / strojna šivilja <i>strojna šivalka</i></p>	<p>Glej šiv.</p>

škornjica	Dom in svet 1892: 365	<i>Drugače se mlade žene (snaše) ne razlikujejo mnogo od deklic, le šámijo nosijo in pa nekaterokrat lične škornjice.</i>	škórnjica , f. dem. škornja; 1) das Stiefelchen, Guts., Mur., Cig., Jan.	škórnjica -e ž (ô) nav. mn. zgornji del škornja; golenica // nar. škorenj: obuti škornjice; na deskah so se poznale podkvice škornjic	škôrenj -rnja m, škôrenjc, škôrnjič, škôrenjček; star. tudi škôrnja. Sorodno je cslovan. <i>skorъnjašъnъ</i> 'usnjen', <i>skorъnjaš(ъ)nikъ</i> 'usnjar', star. in nar. hrv. <i>škôrnja</i> 'škorenj', češ. <i>škorně</i> v enakem pomenu. Pslovan. * <i>skorъn`i</i> 'škorenj' je izpeljanka iz pridevnika * <i>skorъnъ</i> 'narejen iz usnja', ki je izpeljan iz pslovan. * <i>skora</i> 'koža, usnje'.
šolen	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Šolnji so imeli duge k`viški stoječe klune, potli so šolnje nosili zadi voske, naprej široke tak kak perače.</i>	šôlən , -lna, m. der Schuh; pos. der Weiberschuh ohne Bundschnüre, Dol.-Levst. (Rok.);— prim. šolin.	šólen -lna m (ô) nav. mn., star. <i>čevelj, ki ne sega do gležnja; nizki čevelj</i> : šolni jo tiščijo; obuti, sezuti šolne; novi, pošvedrani šolni; šolni z zaponkami / plesni šolni	/
štunf	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 62	<i>Iz tega so potli nastale nogavice (štunfe), hlače, persleki.</i>	/	/	/
telesnik	Dom in svet 1892: 363	<i>Na óplečak oblečejo nekatere svilen ali atlasov</i>	têlěsnik , m. del mašniške obleke, das Corporale	Glej telovnik.	Glej telovnik.

		<i>prsluk (telesnik), katerega si bogato z zlatom našijejo, nekatere pa so brez njega.</i>			
telovnik	Knjiga krojaštva 1890: 25	<i>Ta oblika je natančno ista, kakor jo mora imeti telovnik pri uradniški uniformi.</i>	1. tĕlŏvnik , m. die Weste, Mur., Cig., Jan., Jurč.	telóvnik -a m (ô) <i>moško vrhnje oblačilo brez rokavov, ki pokriva zgornji del telesa:</i> zapeti si telovnik; žameten telovnik; verižica na telovniku // <i>tako žensko oblačilo: oblečena je v telovnik in krilo / ženski telovnik</i>	telô -ĕsa s, <i>telĕsce, telĕšček, telĕsen, telĕsnost, tĕlŏvnik, raztĕsiti, raztĕlešati, utelĕšati, utelĕsiti se, utelĕšati se.</i> Enako je stcslovan. <i>tĕlo</i> , hrv. <i>tijĕlo</i> , srb. <i>tĕlo</i> , rus. <i>tĕlo</i> , češ. <i>tĕlo</i> . Pslovan. * <i>tĕlo</i> 'telo' etimološko ni zadovoljivo pojasnjeno.
tenčica	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 35	<i>Žene so krez čelo posebne veženike nosile, mlade neomožene dekličiči so pa svoje lase imele nazaj v` kupno zvezane, zaročnice ali neveste pa glave z` žutoj tenčicoj (žlarom) zagernjene.</i>	tančica , f. 1) feine Leinwand; der Schleierflor, Cig., Jan., nk.	tančica -e ž (i) <i>zelo tanka in redka tkanina: kupiti tri metre tančice; rokavi iz tančice / ekspr. obleči se v tančice oblačila iz tančice // kos take tkanine, ki se uporablja zlasti za zakrivanje obraza: nositi tančico; spustiti tančico čez obraz; klobuk s tančico / poročna, žalna tančica</i>	/

<p>toaleta</p>	<p>Dom in svet 1891: 335</p>	<p><i>Polakoma bomo morali besede, kakoršna je n. pr. "toaleta", nadomestiti z domačimi.¹⁷</i></p>	<p>toalēta, f. oprava, die Toilette</p>	<p>toalēta -e ž (ê) 1. boljša ženska obleka za posebne priložnosti: zna nositi toaleta; elegantna, preprosta toaleta; modra toaleta iz tila / dolga plesna toaleta; večerna toaleta 2. oblačenje, urejanje svoje zunanosti: končati toaleta; med toaleta je ne sme nihče motiti; jutranja toaleta; soba za toaleta</p>	<p>toalēta -e ž 'boljša ženska obleka, oblačenje', <i>toalētni</i>. Tujka, prevzeta (eventualno prek nem. <i>Toilette</i>) iz frc. <i>toilette</i> 'oblačenje, obleka', kar je manjšalnica od frc. <i>toile</i> 'tkanina, platno'. Beseda je prek zveze <i>cabinett de toilette</i> s prvotnim pomenom 'prostor za oblačenje in urejanje', v frc. in posledično v nem. ter sloven. pridobila pomen 'stranišče in umivalnica (v javnih prostorih)'. </p>
<p>toga</p>	<p>Dogodivšine štajerske zemle 1845: 34</p>	<p><i>Toti plajš je bil suknjena ruha na štiri vogle, ino se je toga zval.</i></p>	<p>tōga, f. starorimska vrhnja obleka, die Toga.</p>	<p>tōga¹ -e ž (ó) 1. pri starih Rimljanih dolgo moško vrhnje oblačilo, ki se ovije okoli <i>telesa</i>: zaviti se v togo;</p>	<p>tōga¹ -e ž, 'dolgo moško vrhnje oblačilo pri Rimljanih'. Tujka, prevzeta iz lat. <i>toga</i> v enakem pomenu, prvotno</p>

¹⁷ Že leta 1891 je bilo opozorjeno, da bo treba nekaterim tujkam poiskati domače besede, vendar še danes za ta izraz nimamo domače ustreznice.

				senatorji v belih togah	*'pokrivanje', kar je sorodno z lat. <i>tegere</i> 'pokrivati'.
toileta	Slovenka 1897: 7	<i>Narančasta barva je premočna za katero koli si bodi toileto; plavolaske bodo po njej modraste, a na črnkah pozelenjuje jormenkaste pege po licu.</i>	Glej toaleta.	Glej toaleta.	Glej toaleta.
torba	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 134	<i>Prestrane platnene breguše ino robača (srajca) dugša ali kračiša, ter kanjér ali torba (k` znamenji njihovega odnegdašnega polsko-pastirskega življenja), je bil njihov polétni obléč.</i>	tôrba , f. 1) die Riementasche, die Handtasche, die Reisetasche; — 2) der Maulkorb, <i>Cig., nk.</i> ; — prim. madž. turba, tur. torba, <i>Mik. (Et.)</i> .	tórba -e ž (ô) <i>priprava z ročajem, ročajema za prenašanje v roki:</i> odložiti, odpreti torbo; vzeti kaj iz torbe; zložiti stvari v torbo; platnena, usnjena torba; polna, težka torba	tôrba -e ž, <i>tôrbica. torbár.</i> Prevzeto prek drugih slovan. jezikov, hrv., srb. <i>tórba</i> , polj. <i>torba</i> , rus. <i>tórba</i> 'torba', iz turšč. <i>torba</i> 'bisaga: vreča, ki se nosi obešena čez ramo'.
tunika	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 34	<i>Za možke je bila srajca (robača), spervega `z vune, zadnič `z platna, pa prez rokavov, krez srajco tunika.</i>	túnika , f. starorimsko oblačilo, die Tunica.	túnika -e ž (ú) 2. obrt. <i>daljše žensko vrhnje oblačilo brez pasu za k dolgim hlačam ali h krilu:</i> oblečena je bila v tuniko / tunika za na plažo	túnika -e ž. Tujka, prevzeta iz lat. <i>tunica</i> 'brezrokavna prepasana srajca'. To se je razvilo iz * <i>ktunica</i> , kar je izpeljano iz izposojenke iz neke semitske predloge, sorodne z aram. kithuana, hebr. <i>k̄ tonet</i> 'srajca, ki so

					jo nosili na golem telesu', arab. <i>kattán</i> 'platno'.
uniforma	Knjiga krojaštva 1890: 17	<i>Smeš pa to storiti ravno tako tudi pri drugih, posebno se to zgodi pri pluzah in uniformah, mnogokrat še v večji meri, kakor to zahteva šega.</i>	unifōrma , <i>f.</i> enakolična obleka (vojaška, uradniška), die Uniform.	unifōrma -e ž (ô) <i>oblačilo, po blagu, kroju in barvi enotno za vse pripadnike določene vojske, člane določenega društva, delavce določenega poklica: vsak član dobi novo uniformo; nositi, obleči uniformo; modra, siva, zelena uniforma; ponošena, zlikana uniforma; uniforma z zlatimi našitki / gasilska, lovska, miličniška, vojaška, železničarska uniforma; sprejeli so jih v paradnih uniformah</i>	unifōrma -e ž, <i>uniformîrati, uniformîranec.</i> Prevzeto prek nem. <i>Uniforme</i> iz frc. <i>uniforme</i> 'uniforma', kar je v ženskem spolu posamostaljeni pridevnik <i>uniforme</i> 'enoličen, enoten', ki je izposojen iz lat. <i>ūniformis</i> 'ki ima eno obliko'. To je zloženska iz lat. <i>ūnus</i> 'eden' in izpeljanke iz <i>forma</i> 'oblika'
zapestnik	Krojni vzorci za perilna oblačila 1895: 18	<i>Fig. 47. je ovratnik, Fig. 48. rokav, Fig. 49. rokavna (velika) kozica, Fig. 50. mala kozica za razparek (Schlitz). Fig.</i>	zapêstnik , <i>m.</i> 2) = obrobek srajčnega rokava, der Handsaum, <i>Cig.</i> ; — die Manschette, <i>Jan.</i>	zapêstnik -a m (ê) nav. mn. 1. spodnji del rokava pri moški srajci, ženski srajčni obleki in bluzi:	/

		51. ramni kos s kozico, Fig. 52. zapestnik ali manšeta, Fig. 53. oblika izdelane srajce.		natančno zlikati ovratnik in zapestnike; obrabljeni robovi zapestnikov; srajca s trdimi zapestniki / desni zapestnik // <i>posebno oblikovan spodnji del rokava sploh:</i> usnjen suknjič s pletenim ovratnikom in zapestniki; plašč s širokimi zapestniki // nekdamodni dodatek k boljši moški obleki, ki se nosi na zapestju: izdelovati zapestnike; nositi zapestnike	
zapreg	Dom in svet 1892: 363	Nanje se priveže ob slovesnih prilikah svilen zápreg (zastor, predpasnik), a ob navadnih dnevih je volnena prégača.	zàpreg , -préga, m. der Riegel, Dict.	/	/
zastor	Dom in svet 1892: 363	Nanje se priveže ob slovesnih prilikah svilen zápreg (zastor, predpasnik), a ob navadnih dnevih je	zástor , m. das Vortuch, die Schürce	zástor -ôra tudi -a m (á ó; á) 2. zastar. predpasnik: opasati si, zavezati si zastor	zástor <i>zastóra</i> m. Enako je hrv., srb., <i>zástor</i> . Slovan. *zastorb je izpeljano iz *zasterti, sloven. <i>zastreti</i> , kakor je z

		<i>volnena prégača.</i>			drugo predpono npr. pslovan. *prostorb, sloven. próstor, izpeljano iz pslovan. *prosterti, sloven. <i>prostréti</i> . Beseda torej prvotno pomeni *'s čimer se kaj zastre'.
zavijača	Kmetijske in rokodelske novice 1853: 350	<i>Navadni so bili tudi puntiki, parte, šapli, s kunjo kosmatino opramane černe kape, čepice (avbe), zavijače, ki so še zdaj v Bledu in Bohinju v navadi.</i>	zavijáča , f. 1) eine Art Kopftuch, <i>Notr.</i> ; eine einfache leinene Kopfhaube, <i>Cig., C., Gor.</i> ; — das Umhängtuch, <i>C.</i>	zavijáča -e ž (á) 1. etn. žensko pokrivalo zlasti gorenjske ljudske noše s širšim veznim ali brokatnim robom nad čelom: nositi belo zavijačo na glavi; zavezala si je zavijačo; zavijača in avba	/
zveznik	Dogodivšine štajerske zemle 1845: 235	<i>Ženske za navadno imajo črevle ali cizme, Pešničarce z` ardečim suknom pa petah našite, Goričanjke samo zveznike (pančuhe).</i>	/	/	/
žep	Knjiga krojaštva 1890: 19	<i>V sakó napravimo poleg družih tudi stranske žepe.</i>	žèp , žépa, m. der Sack an einem Kleidungsstück, die Tasche; v ž. seči, in die	žèp žépa m, mest. ed. žèpu in žépu (è é) 1. majhni vreči podoben	žèp žépa m, žépar, žéparica. Prevezeto prek hrv., srb. džèp in turš. ceb

			<p>Tasche greifen; žepe prazniti komu; — prim. tur. džéb, <i>Mik. (Et.)</i>.</p>	<p><i>del na oblačilu za spravljanje manjših predmetov:</i> žep se mu je strgal; napolniti žep z bonboni; vzeti ključe iz žepa; dati robček v žep; nositi denarnico v žepu; predpasnik z velikim žepom; dno žepa / obrnil je vse žepe, da bi našel denar; iskati ključe po žepih; hoditi z rokami v žepih / hlačni žep; našiti, všiti žep; notranji, prsni žep suknjiča; žep na zadrgo; žep za uro; podloga za žepe</p>	<p>(nar. <i>ġep, ġeip</i>), kar je prevzeto iz arab. ġaib 'torb, vreča'.</p>
<p>životnik</p>	<p>Brencelj v koledarjevi obleki 1870: 24</p>	<p><i>Obujem visoke škornje in jih potegnem čez kolena in irhaste hlače, oblečem rudeč životnik, denem kapo in vrh nje kastórja, zavežem svilnato ruto krog vrata, vržem novo suknjo čez ramo, se poslovim od otrok in starke in jo vržem</i></p>	<p>živôtnik, <i>m.</i> die Weste, <i>Mur., Z., Slom.-C., Navr. (Let.); — das Mieder, Jan.; das Leibchen, Zora.</i></p>	<p>živôtnik -a m (ō) star. 1. <i>telovnik:</i> obleči živ -otnik; mož z odpetim životnikom 2. <i>žensko oblačilo brez rokavov, ki pokriva zgornji del telesa;</i> <i>životek:</i> krilo z životnikom</p>	<p>/</p>

		<i>peš proti Ljubljani.</i>			
žlar	Dogodivšine štajerske zemle Slovence 1845: 35	<i>Žene so kroz čelo posebne veženike nosile, mlade neomožene dekličiči so pa svoje lase imele nazaj v` kupno zvezane, zaročnice ali neveste pa glave z` žutoj tenčicoj (žlarom) zagernjene.</i>	/	/	/

Preglednica 22: *Zbrano oblačilno izrazje iz virov 19. stoletja*

3.2 ANALIZA ZBRANEGA OBLAČILNEGA IZRAZJA

Zbrano izrazje lahko glede na kvalifikacijo oblačilnih sestavin, predstavljeno v teoretičnem delu (*Klasifikacija oblačilnih sestavin*, str. 22), razdelimo na: vrhnja oblačila, oblačila v ožjem pomenu besede, varovalna oblačila, perilo in oblačila za podpiranje in oblikovanje telesa, spalna in jutranja oblačila ter na dodatke, ki vključujejo oblačilne dodatke, nošene dodatke in nakit telesa ali obleke. Nekaj izrazja kljub povezanosti z oblačilno stroko ni bilo možno razvrstiti v nobeno kategorijo, saj gre za dejavnost, poklic, material, del obleke ali pa je iztočnica pomensko zelo široka: *blago, fazon, kroj, krojač, krojaštvo, moda, model, modistinja, narodska obleka, noša, nošnja, šivilja, oblačilo, obleč, oblečalo, toaleta, toileta, sukno, platno, pola.*

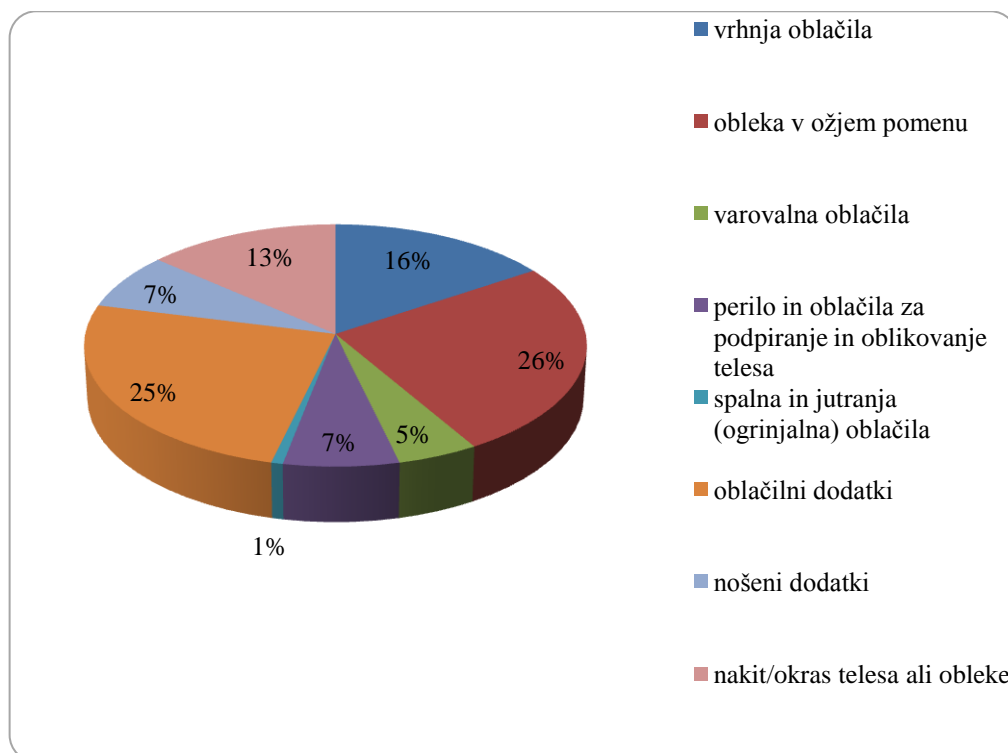
VRHNJA OBLAČILA	alba, čoha, dolman, frak, gaban, gabanica, jaket, kožuh, kožušec, menten, naglavka, odevalo, ogrinjalo, ogrtač, oplečak, paletot, pelerina, plajš, sako, segum, jopič, suknja, toga
OBLEKE V OŽJEM POMENU	behete, bize, bluza, breguše, dolanjščice, hlače, interfat, jenka, jopa, kamižola, kočmavka, košuljica, kratke hlače, krilo, maternčnjak, mezlanka, njenjke, obleka, ¹⁸ ošpetl, pantaloni, prslek, pluza, podleklic, polsrajca, prsluk, pruštoh, raš, ¹⁹ robača, rokavci, skut, srajca, srakica, telesnik, telovnik, tunika, životnik, pančuh, zveznik
VAROVALNA OBLAČILA	birtoh, predpasnik, predpašnjica, pregača, uniforma, zapreg, zastor
PERILO IN OBLAČILA ZA PODPIRANJE IN OBLIKOVANJE TELESA	gače, krinolina, modric, nedrec, perilo, rokav, hlačar, hlačnica, spodnje hlače, steznik

¹⁸ Iz sobesedila v preglednici je razvidno, da gre za žensko obleko.

¹⁹ Gre za ime tkanine, vendar je iz sobesedila razvidno, da so po materialu, iz katerega je, poimenovali krilo.

SPALNA IN JUTRANJA (OGRINJALNA) OBLAČILA		nočni jopič/košuljica
DODATKI		
OBLAČILNI DODATKI	NOŠENI DODATKI	NAKIT/OKRAS TELESA ALI OBLEKE
avba, cingulum, čamer, čarape, čepica, čišmice, črevel, goljenke, hauba, jermen, kapa, klobuk, kučma, manšeta, mitra, natikač, nogavice, obutel, opanjka, opanka, opasica, pas, peča, pinta, pojas, polčrevli, poramenice, rokavica, rokovica, ruta, zapestnik, rutica, šamija, škornjica, šolen, štunf, zavijača	humeral, kanjer, korporal, marama, otarak, otirača, peškir, robec, ručnik, solnčnik, torba	aržet, čipka, garnira, gumb, knof, koler, našiv, ovratnik, parta, paspula, puntik, razparek, Schlitz, šapelj, šev, šiv, tenčica, žep, žlar, petnik

Preglednica 23: *Klasifikacija oblačilnih sestavin iz virov 19. stoletja*

Graf 1: *Zastopanost oblačilnih sestavin v izpisanih virih 19. stoletja*

Iz grafa lahko razberemo, da najdemo največ iztočnic v kategoriji »obleka v ožjem pomenu« (26 %), sledi kategorija »dodatki« s podkategorijami, ki je zastopana v 25 %, kar kaže na to, da so že v 19. stoletju velik poudarek namenjali najrazličnejšim dodatkom, ki so jim izboljšali, popestrili oz. polepšali obleko.

3.2.1 GLASOSLOVNE ZNAČILNOSTI IZRAZJA

Iz vsega zbranega izrazja prihaja pri nekaterih izrazih do glasoslovnih razlik. Glasoslovne razlike izrazja nastopajo v razmerju do današnjega knjižnega jezika. V naslednji preglednici je navedenih nekaj izrazov, pri katerih je v razvoju prišlo do razlik na glasoslovni ravni

IZPIS BESEDE IZ VIRA	IZPIS BESEDE IZ PLET. SLOVARJA	IZPIS BESEDE IZ SSKJ ²	GLASOSLOVNA ZNAČILNOST
<i>aržet</i>	âržet	vâržet	V SSKJ ² se uresničuje proteza <i>v-</i> na vzglasju.
<i>črevel</i>	črêvəlĵ	čéveĵ	V viru iz 19. stoletja je konzonantski sklop <i>črê-</i> še ohranjen. Kasneje pride do asimilacije: <i>črê-</i> → <i>če-</i> . Izglasni palatalni <i>l'</i> otrdi.
<i>dolmanj</i>	dōlman	dólman	V viru se uresničuje <i>-j</i> na izglasju, ki kasneje izgine (palatalni <i>n'</i> otrdi v <i>n</i>).
<i>gače</i>	gâte, <i>f.</i> = gače	gate	Uresničena je jotacija <i>t' → č</i> .
<i>kožušec</i>	kožuh	kožuh	To je manjšalnica od kožuh. Uresničena je palatalizacija: <i>kožuhec</i> → <i>kožušec</i> .

<i>modric</i>	mōdr̥c	módr̥c	Polglasnik se v viru 19. stoletja uresničuje kot <i>i</i> .
<i>nedrec</i>	nédrc̥e	nédrc̥	Polglasnik se v viru 19. stoletja uresničuje kot <i>e</i> .
<i>opanjka</i>	opānka	opánka	Pojavi se hiperkorekcija <i>-nj-</i> za etimološkim <i>-n-</i> .
<i>oplečak</i>	oplēč̥ak	opléček	Pojavi se različna uresničitev polglasnika v zapisu pripone <i>-ak</i> : <i>-ək</i> → <i>-ak</i> .
<i>ošpetl</i>	ošp̥et̥əl̥j	ošp̥et̥el̥j	Izglasni palatalni <i>l'</i> otrdi.
<i>plajš</i>	plášč	plášč	V viru 19. stoletja se pojavi parazitski <i>j</i> pred nezvočnikom <i>š</i> .
<i>pluza</i>	/	blúza	Etimološki srlat. <i>p</i> (<i>pelusia</i>) se kasneje uresničuje kot <i>b</i> (iz. fr. <i>blouse</i>): <i>p</i> → <i>b</i> .
<i>pojas</i>	pojās, <i>m.</i> = pas	pás	Pojavlja se kontrakcija.
<i>ručnik</i>	ročnik	/	V slovenskem jeziku <i>ɔ</i> → <i>o</i> (<i>rɔka</i> → <i>roka</i>). V nekaterih slovanskih jezikih (npr. hrv.): <i>ɔ</i> → <i>u</i> (<i>rɔka</i> → <i>ruka</i> → <i>ručnik</i>).
<i>solnčnik</i>	sōlnčnik	sónčnik	Ohranjen je konzontant <i>l</i> iz starejše oblike <i>solnce</i> za

			<i>sonce</i> , zato je tvorjeno <i>solnčnik</i> .
<i>toileta</i>	toalēta	toaléta	Gre za prevzemanje besede iz nemškega jezika z glasoslovno razliko.

Preglednica 24: *Glasoslovne značilnosti izrazja*

3.2.2 OBLIKOSLOVNE ZNAČILNOSTI IZRAZJA

Oblikoslovnih sprememb je malo. Med zbranim izrazjem zasledimo le spremembo spola:

- *fazon* (m. sp.; 19. stoletje) > *fazona*, *fasona* (ž. sp.; 20. stoletje).

3.2.3 BESEDOTVORNE ZNAČILNOSTI IZRAZJA

V zbranem oblačilnem izrazju najdemo tudi nekatere posebnosti na besedotvorni ravni, zlasti tvorbo z različnimi obrazili, npr. *-el* : *-ev*, *-ica* : *-ca*.

IZPIS BESEDE IZ VIRA	IZPIS BESEDE IZ PLET. SLOVARJA	IZPIS BESEDE IZ SSKJ ²
<i>čizmica</i>	čizma	čizma
<i>hlačar</i>	hlačnica	hlačnica
<i>kočmavka</i>	kočemájka	kočemájka
<i>obleč</i>	oblèč	oblačilo
<i>obutel</i>	obúteł	obutev, obútel (zastar.)

<i>petnik</i>	petnik	peta
<i>srakica</i>	srákica	srájca

Preglednica 25: *Besedotvorne značilnosti izrazja*

3.2.4 MEDLEKSEMSKA RAZMERJA

Nadpomenke iz virov so *blago, obleka, oblačilo, obleč, oblečalo, obutel, noša, naglavka, hlače*. Poudariti velja, da so nadpomenke *noša, naglavka* in *hlače* hkrati podpomenke izrazom *oblačilo, obleč, oblečalo*, vendar imajo v svoji kategoriji podpomenske iztočnice (*kratke hlače, spodnje glače, narodska noša*). K nadpomenskim iztočnicam *obleka, oblačilo, obleč, oblečalo* so vključene tudi iztočnice *noša, naglavka* in *hlače*.

NADPOMENKE/HIPERNIMI	PODPOMENKE/HIPONIMI
oblačilo, obleka, obleč, oblečalo ²⁰	alba, čoha, dolman, frak, gaban, gabanica, jaket, kožuh, kožušec, menten, naglavka, odevalo, ogrinjalo, ogrtač, oplečak, paletot, pelerina, plajš, sako, segum, jopič, suknja, toga, behete, bize, bluza, breguše, dolanjščice, hlače, interfat, jenka, jopa, kamižola, kočmavka, košuljica, kratke hlače, krilo, maternčnjak, mezlanka, njenjke, obleka, ²¹ ošpetl, pantaloni, prslek, pluza, podleklic, polsrajca, prsluk, pruštoh, raš, ²² robača,

²⁰ Izraz, ki vključuje tudi dodatke, ki so obravnavani v poglavju *Klasifikacija oblačilnih sestavin* (str. 22).

²¹ Iz sobesedila v preglednici je razvidno, da gre za žensko obleko.

²² Gre za ime tkanine, vendar je iz sobesedila razvidno, da so po materialu, iz katerega je izdelano, poimenovali krilo.

	rokavci, skut, srajca, srakica, telesnik, telovnik, tunika, životnik, pančuh, zveznik, birtoh, predpasnik, predpašnjica, pregača, uniforma, zapreg, zastor, gače, krinolina, modric, nedrec, perilo, rokav, hlačar, hlačnica, spodnje hlače, steznik, avba, cingulum, čamer, čarape, čepica, čiznice, črevel, goljenke, hauba, jermen, kapa, klobuk, kučma, manšeta, mitra, natikač, nogavice, obutel, opanjka, opanka, opasica, pas, peča, pinta, pojas, polčrevli, poramenice, rokavica, rokovica, ruta, zapestnik, rutica, šamija, škornjica, šolen, štunf, zavijača, humeral, kanjer, korporal, marama, otarak, otirača, peškir, robec, ručnik, solnčnik, torba, aržet, čipka, garnira, gumb, knof, koler, našiv, ovratnik, parta, paspula, puntik, razparek, Schlitz, šapelj, šev, šiv, tenčica, žep, žlar, petnik
obutev (obutel)	čarape, čiznice, črevel, goljenke, natikač, opanjka, opanka, polčrevli, petnik, škornjica, šolen
blago²³	raš
noša	narodska noša
naglavka²⁴	peča, avba ...
hlače	spodnje hlače, kratke hlače

Preglednica 26: *Nadpomenke in podpomenke*

Sinonim je v SSKJ² definiran kot beseda, ki ima (skoraj) enak pomen kot kaka druga beseda in jo lahko imenujemo tudi sopomenka ali soznačnica. Zbrano izrazje je glede tega zelo bogato. Veliko je stičnih sinonimov, ki so med seboj povezani z veznikom *ali* ali pa je sinonim naveden med oklepajema.

V naslednji tabeli so prikazani vsi stični sinonimi po abecednem vrstnem redu.

²³ Kot tkanina.

²⁴ Kot pokrivalo.

STIČNI SINONIMI		STIČNI SINONIMI		STIČNI SINONIMI	
aržet	žep	marama	robec	rokavci	polسرائچے
bize	behete/ dolanjščice	menten	paljš	skut	krilo
čarape	natikači	nogavica	štunf	spodnje hlače	gače
čepica	avba	oblačilo	obleč/ oblečalo/ obleka/ odevalo	suknja	krilo
čoha	gabana	ošpetl	robača	suknjič	pruštah
gumb	knof	ótarak	peškir/ručnik/ otirača	škornji	črevli
hlače	breguše	pas	cingulum	telovnik	kamižola
hlače	pantalon	pinta	opasica	telovnik	Weste
jenka	Kittel	podleklic	spodnji pruštah	tenčica	žlar
jermen	pas	pojas	pas	zapestnik	manšeta
jopič	košuljica	pregača	birtoh	zapreg	pregača
kanjer	torba	prsluk	telesnik	zapreg	zastor, predpasnik
kapa	mitra	razparek	Schlitz	zveznik	pančuh
kožušec	kožuh	robača	srajca		
krilo	mezlanka	robača	srakica		

Preglednica 27: *Stični sinonimi iz virov 19. stoletja*

Sinonimi, ki jih lahko prepoznamo iz virov 19. stoletja, so v naslednji preglednici razporejeni v treh kolonah in si sledijo po abecednem vrstnem redu.

SINONIMI		SINONIMI		SINONIMI	
avba	hauba	jopa	kočmavka	predpasnik	predpašnjica
blago	platno	krilo	jenka	predpasnik	pregača
bluza	oplečak	kroj	fazon	rokavica	rokovica
bluza	ošpetl	kučma	čamer	sako	suknja
bluza	pluza	modric	nedrec	šiv	šev
bluza	rokavci	ogrinjalo	ogrtač	srajca	srakica

čičma	polčrevel	opanjka	opanka	telovnik/ telesnik/ prsluk	životnik
črevel	šolen	ovratnik	koler	toaleta	toileta

Preglednica 28: *Sinonimi iz virov 19. stoletja*

Nekaj je tudi izrazov, ki so razloženi opisno:

- dolman – »*modre suknjene jope z` žnurami ino kruglastimi gumbami*«
- sakó – »*kratka plohasta suknja*«
- toga – »*toti plajš je bil suknjena ruha na štiri vogle*«
- segum – »*kratko sukno brez rokavov, prédi ino zadi vkupžešito*«

3.2.5 STILNOST IN ZVRSTNOST ZBRANEGA BESEDJA

Zbrano oblačilno izrazje ima v SSKJ² ob sebi naslednje stilne in zvrstne oznake:

- a) socialnozvrstne oznake: *knjiž., preg., nižje. pog., pog., nar.*
- b) časovne oznake: *zastar., redko., star., nekdej*
- c) funkcijskozvrstne oznake: *rel., obl., obrt., etn.*
- d) čustvenostne oznake: *ekspr., knjiž. ekspr., pren., ekspr.*

V nadaljevanju je v preglednici zbrano izrazje razdeljeno glede na kvalifikatorje v SSKJ². Ugotovimo lahko, da je veliko izrazov iz narečja ali pa so zastareli. Poudariti velja kvalifikator *obl.*, saj označuje oblačilno stroko in ga prištevamo k funkcijskozvrstnim oznakam. Iz zbranega izrazja sta izraza s kvalifikatorjem *obl.* *predpasnik* in *sako*. Veliko izrazja ima socialnozvrstne oznake (*nar., pog., knjiž., preg.* itd) in časovne oznake (*zastar., star., nekdej ...*).

3.2.5.1 STILNOST IN ZVRSTNOST ZBRANEGA BESEDJA V SSKJ²

SOCIALNOZVRSTNE OZNAKE	knjiž.	nedrc – <i>modrček</i> oblačilo – <i>vesoljsko oblačilo, vesoljska obleka</i> odevalo – <i>kar kaj pokriva, odeva; ženska, zavita v čudno odevalo</i> opasica – <i>(vojaški) pas; oficir s široko opasico in bereto</i>
	preg.	čevelj – <i>brez muje se še čevelj ne obuje</i>
	nižje pog.	varžet – <i>seči z roko v varžet</i> gate – <i>spodnje hlače; bil je v sami srajci in gatah</i> knof – <i>gumb</i>
	pog.	blago – <i>blago je šlo skupaj se je skrčilo, uskočilo</i> opanka – <i>sandala, zlasti iz jermenov, pasov z nizko peto ali brez nje: poleti je kupila nove opanke</i> rokav – <i>pocukala ga je za rokav in mu pomežiknila</i>
	nar.	breguše – <i>bregeše</i> breguše – <i>široke hlače iz domačega platna</i> čizma – <i>čevelj, ki sega do gležnja ali malo čez: visoki čevelj; obuvanje čizem</i> garnira – <i>naborek; odparati garniro s krila</i> havba – <i>avba; havba se ji lepo prilega</i> janka – <i>severovzhodno žensko oblačilo, ki pokriva spodnji del telesa</i> robača – <i>široka srajca iz domačega platna; nositi robačo</i> robača – <i>belokranjsko žensko oblačilo, ki pokriva spodnji del telesa; krilo: dolga, široka robača</i>

		<p>škornjica – škorenj; obuti škornjice</p> <p>čevelj – škorenj; nosi čevlje z mehкими golenicami</p> <p>robec – ruta; dati robec na glavo</p>
ČASOVNE OZNAKE	zastar.	<p>čamer – kučma</p> <p>janka – suknjič, jopič; fantje z jankami čez ramo</p> <p>noša – v določenem času uveljavljeni kroji oblačil, obutve, vzorci blaga, modni dodatka; moda</p> <p>obutel – obutev; prodajati obleko in obutel</p> <p>ogrtič – ogrinjalo; kožuhovinast ogrtáč</p> <p>otirača – brisača; platnena otirača</p> <p>pantaloni – hlače; novih pantalonov se mu ni zdelo škoda</p> <p>zastor – predpasnik; opasati si, zavezati si zastor</p> <p>interfat – nabrano spodnje krilo, ki se v pasu priveže</p>
	knjiž., redko	<p>naglavec – pokrivalo; nosi čipkast naglavec</p>
	redko	<p>moda – on je po stari modi; staromodni, starokopiten</p> <p>modistinja – modistka; lokal znane modistinje</p> <p>našiv – našitek; častniški našiivi</p> <p>raš – raševina; nosila je obleko iz raša</p>
	star.	<p>janka – jopa, jopica; oblečena je bila v krilo in janko</p> <p>čičem – čevelj, ki sega do gležnja ali malo čez: visoki čevelj; škornji in čičmi</p> <p>klobuk – klobuk na tri roglje trirogeljnik</p> <p>nošnja – oblačila, oprava, značilna za prebivalce kakega področja, dobe, pripadnike kakega sloja; noša</p> <p>pola – spodnji del daljšega oblačila, zlasti suknjiča, plašča; zaplesti se v plaščne pole</p>

		<p>šolen – čevelj, ki ne sega do gležnja; nizki čevelj: šolni jo tiščijo</p> <p>životnik – telovnik; obleči životnik; mož z odpetim životnikom</p>
	nekdaj	<p>kamižola – kratek moški suknjič, navadno oprijet; platnena suknena kamižola</p> <p>dolman – huzarska suknja, okrašena z vrvicami; temno moder dolman</p> <p>kočemajka – daljša, oprijeta ženska jopa iz blaga; žametna kočemajka</p> <p>manšeta – modni dodatek k boljši moški obleki, ki se nosi na zapestju; natakniti manšete in ovratnik</p> <p>modrc – kratki ženski suknjič, navadno oprijet in brez rokavov; židan modrc</p> <p>opleček – kratek ženski suknjič, navadno oprijet in brez rokavov; oblekla je vezen opleček</p> <p>ošpetelj – ženska bluza z rokavi, navadno platnena; imela je zeleno krilo in bel ošpetelj</p> <p>rokavec – ženska bluza z rokavi, navadno platnena; dekleta v vezenih rokavcih</p> <p>zapestnik – modni dodatek k boljši moški obleki, ki se nosi na zapestju; izdelovati zapestnike</p>
FUNKCIJSKOZVRSTNE OZNAKE	rel.	<p>alba – dolgo belo liturgično oblačilo duhovnikov; obleči si albo</p> <p>cingulum – pas za prepasovanje duhovniške ali redovniške obleke</p> <p>humeral – platnen prtič, ki pokriva pri maši duhovnikov vrat in ramena; mašnik si ogrne humeral</p> <p>oblačilo – liturgična oblačila</p>
	obl.	<p>predpasnik – polovični predpasnik, ki ima le del od pasu navzdol</p> <p>sako – daljši moški suknjič temne barve; obleči sako</p>
	obrt.	<p>opleček – del oblačila spredaj in zadaj ob ramenih, ukrojen posebej in (delno) prišit; sedelce</p> <p>tunika – daljše žensko vrhnje oblačilo brez pasu za k dolgim hlačam ali h krilu: oblečena je bila v tuniko</p> <p>kroj – klasični kroj iz posebej krojenega zgornjega dela, krila in všitih rokavov</p>
	etn.	<p>avba – žensko pokrivalo gorenjske ljudske noše z okroglim oglavjem in bogato vezenino nad čelom</p> <p>peča – žensko pokrivalo ljudske noše iz belega blaga z vezenino; nositi, zavezati pečo</p>

		<p>pregača – ročno tkan vzorčast predpasnik pri uskoški ljudski noši; ženske s pisanimi pregačami</p> <p>šapelj – okrasni trak za okoli glave zlasti gorenjske ljudske noše deklet; nositi šapelj</p> <p>parta – okrasni trak za okoli glave zlasti belokranjske ljudske noše deklet; nevesta je imela na čelu široko parto</p> <p>zavijača – žensko pokrivalo zlasti gorenjske ljudske noše s širšim vezanim ali brokatnim robom nad čelom; nositi belo zavijačo na glavi</p>
<p>ČUSTVENOSTNE OZNAKE</p>	<p>ekspr.</p>	<p>kožuh – vedno ima kak kožuh na sebi</p> <p>noša – kdor je oblečen v narodno noši</p> <p>odevalo – gore so začele odlagati svoje zeleno odevalo</p> <p>čevelj – vem, kje ga čevelj žuli</p> <p>čevelj – ne bo mu treba čevljev trgati po hribih</p> <p>čevelj – nisem vreden, da mu čevelj zavežem</p> <p>čevelj – ne, vode pa ne bom pil, voda še za v čevlje ni dobra</p> <p>tenčica – obleči se v tančice, oblačila iz tančice</p>
	<p>knjiž., ekspr.</p>	<p>plašč – kar je po funkciji podobno temu: siv plašč je prekril nebo</p>
	<p>pren., ekspr.</p>	<p>moda – pesnikov davek literarni modi</p>

Preglednica 29: *Stilnost in zvrstnost zbranega izrazja v SSKJ²*

3.2.6 OHRANJENOST ZBRANEGA IZRAZJA IN NJEGOVA RABA

Če upoštevamo glasoslovne, oblikoslovne in besedotvorne razlike med izrazjem iz 19. stoletja in izrazjem, ki ga najdemo v SSKJ², ter se ne omejimo izključno na pomen, lahko ugotovimo, da se veliko izrazja ni ohranilo v obliki, kot jo poznamo danes. Nekaj je tudi takega izrazja, ki ga danes ne poznamo več. Razlogi za to so različni – takratni izraz je lahko zamenjal drug izraz, izraz je lahko izgubil predmetnost. Pojavljajo se tudi razlike v pomenu izrazja.

OHRANJENOST TERMINA V PLETERŠNIKOVEM SLOVARJU	OHRANJENOST TERMINA V SSKJ ²	OHRANJENOST TERMINA V OBEH VIRIH	TERMIN SE NI OHRANIL
aržet, behete, bize, čoha, črevel, dolanjščice, ²⁵ gaban, gabanica, gače, jenka, ²⁶ kanjer, koler, košuljica, menten, mezlanka, petnik, podleka, podleklic, ručnik, ²⁷ Schlitz, ²⁸ solnčnik, ²⁹	alba, bluza, cingulum, ³⁰ čipka, fazon, ³¹ garnira, hauba, ³² hlače, ³³ humeral, ³⁴ modistinja, ³⁵ natikač, nedrec, ³⁶ ogrtač, pantaloni, ³⁷ paspula, pelerina, pregača,	avba, blago, breguše, čamer, čepica, čižmica, ³⁸ dolman, frak, gumb, hlačnica, kožušec, interfat, jermen, jopa, jopič, kamižola, kapa, klobuk, knof, kožuh, kratke hlače, ³⁹ krilo,	birtoh, čarape, goljenke, hlačar, jaket, kočmavka, ⁴⁰ korporal, marama, maternčnjak, narodska obleka, ⁴¹ njenjke, obleč, ⁴² oblečalo, ⁴³ otarak, paletot, pančuh,

²⁵ V Pleteršnikovem slovarju najdemo izraz *doljanščice*, ki pa se v pomenu ne razlikuje.

²⁶ Danes *janka*.

²⁷ V Plet. slovarju najdemo izraz *ročnik*, ki se pomensko ne razlikuje.

²⁸ V Plet. slovarju se izraz *Schlitz* pojavi kot nemška sopomenka izrazu *razporek*.

²⁹ V SSKJ² je izraz *sončnik*.

³⁰ V Pleteršnikovem slovarju je izraz *cungulum* omenjen kot nemški izraz, in sicer pri pojasnjevanju izraza *pasica*.

³¹ V SSKJ² pride do oblikoslovne spremembe v spolu: *fazon* (m. sp. 19. st.) > *fazona/fasona* (ž. sp. 20. st.).

³² Danes *havba*.

³³ V Plet. slovarju ne najdemo izraza *hlače*, kot samostojno razloženega izraza, ampak samo pridevnik *hlačen*.

srakica, šev, telesnik, zapreg, prslek	sako, steznik	krinolina, kroj, krojač, krojaštvo, kučma, manšeta, mitra, moda, model, modric, naglavka, našiv, nogavica, noša, nošnja, oblačilo, obleka, obutel, odevalo, ogrinjalo, opanjka, opanka, opasica, oplečak, ošpetl, otirača, ovratnik, parta, pas, peča, perilo, platno, pola, predpasnik, raš, robača, robec, rokav, rokavci, rokavica, ruta, rutica, spodnje hlače, srajca, suknja, sukno, šapelj, šiv, šivilja, škornjica, šolen, telovnik,	peškir, pinta, pojas, ⁴⁴ plajš, ⁴⁵ pluza, ⁴⁶ polčrevli, polsrajca, poramenice, predpašnjica, prsluk, pruštoh, puntik, razparek, rokovica, segum, skut, ⁴⁷ šamija, štunf, toileta, zveznik, žlar
---	---------------	---	--

³⁴ V Plet. slovarju je izraz *humeral* omenjen kot nemški izraz, pri pojasnjevanju izraza *naplečnik*.

³⁵ Pleteršnik pojasnjuje izraz *modistka*.

³⁶ Danes *nedrc*. Pleteršnik razlaga izraz v povezavi z ženskimi prsmi/nedri.

³⁷ V Plet. slovarju je izraz *die Pantalonhose* zapisan pri pojasnjevanju izraza *dopetnica*.

³⁸ V Plet. slovarju in v SSKJ² je sicer pojasnjena iztočnica *čizma*, vendar je možno, da gre v viru iz 19. stoletja za ekspresivno besedo.

³⁹ Izraz ni zapisan kot iztočnica, vendar ga oba vira vključujeta pri razlagi izraza *breguše* (Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar*) oz. *hlače* (SSKJ²).

⁴⁰ V Plet. slovarju in v SSKJ² najdemo izraz *kočmavka*.

⁴¹ Danes *narodna obleka*.

⁴² Danes *oblačilo*.

⁴³ Danes *oblačilo*.

⁴⁴ Danes *pas* (kontraktacija).

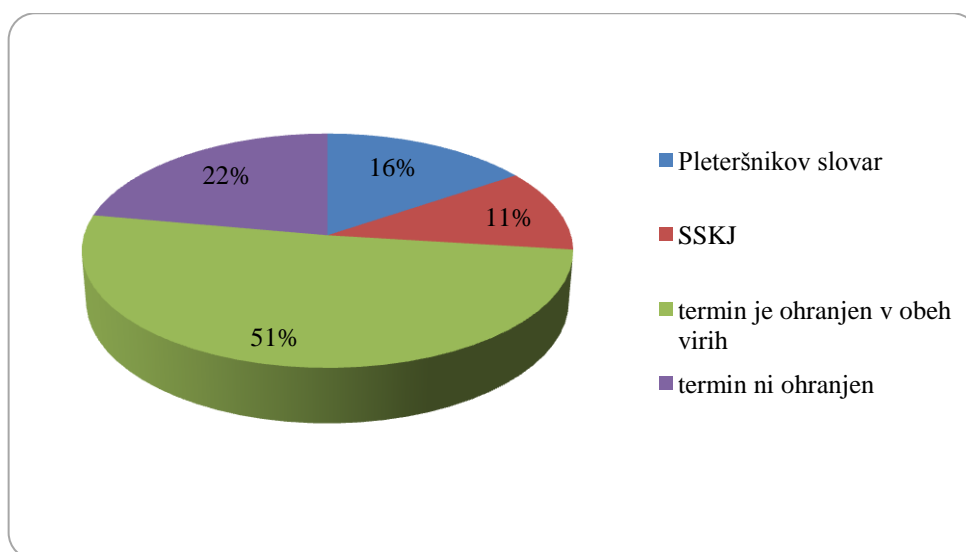
⁴⁵ Danes *plajšč*.

⁴⁶ Danes *bluza*.

⁴⁷ Izraz, ki je poimenoval *krilo*.

		tenčica, toaleta, toga, torba, tunika, uniforma, zapestnik, zastor, zavijača, žep, životnik	
26 izrazov	19 izrazov	85 izrazov	37 izrazov

Preglednica 30: *Ohranjenost izrazja v virih*

Graf 2: *Ohranjenost izrazja v virih*

Iz grafa lahko razberemo, da se je polovica od 167 izpisanih oblačilnih izrazov ohranila do danes, medtem ko je 23 % takšnega izrazja, ki ga danes več ne poznamo. Samo v Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju* najdemo 15 % zbranega izrazja, samo v SSKJ² pa 11 %.

Izrazje, ki je do danes izgubilo predmetnost: *behete, bize, dolanjščice, dolman, gaban, gabanica, goljenke, interfat, kamižola, corporal, košuljica, maternčnjak, mezlanka, njenjke, oplečak, ošpetl, otarak, paletot, pančuh, pantaloni, prslek, peškir, pinta, podleka, podleklc, polčrevli, polsrajca, prsluk, pruštu, puntik, segum, šamija, zapreg.*

Izrazje, pri katerem opazimo pomensko razliko:

19. STOLETJE		20. STOLETJE (po SSKJ ²)	
črevel (škorenj)	Iz sobesedila je razvidno, da je izraz <i>črevel</i> enačen z izrazom <i>škorenj</i> .	čevelj	<i>obuvalo s trdnejšimi podplati, segajoče največ čez gleženj</i>
natikač	Iz sobesedila je razvidno, da gre za <i>nogavice</i> oz. nekaj podobnega.	natikač	<i>obuvalo brez zadnjega zgornjega dela</i>
suknja	Iz sobesedila je razvidno, da je izraz <i>suknja</i> enačen z izrazom <i>krilo</i> .	suknja	<i>težko vrhnje moško oblačilo, ki sega navadno čez kolena in se spredaj zapenja</i>

Preglednica 31: *Izrazje, kjer opazimo razliko v pomenu*

3.2.7 IZVOR ZBRANEGA IZRAZJA

V virih se pojavlja tudi nekaj prevzetega izrazja, večinoma iz slovanskih jezikov in nemščine. Najdemo tudi prevzete besede iz madžarščine, italijanščine, latinščine in turščine.

PREVZETO IZRAZJE	
nem.	aržet, avba, bluza, cingulum, dolman, frak, hauba, humeral, jaket, jopa, jopič, kamižola, kapa, knof, koler, korporal, krinolina, manšeta, mitra, moda, ⁴⁸ model, ⁴⁹ modistinja, ⁵⁰

⁴⁸ Lahko tudi iz francoščine.

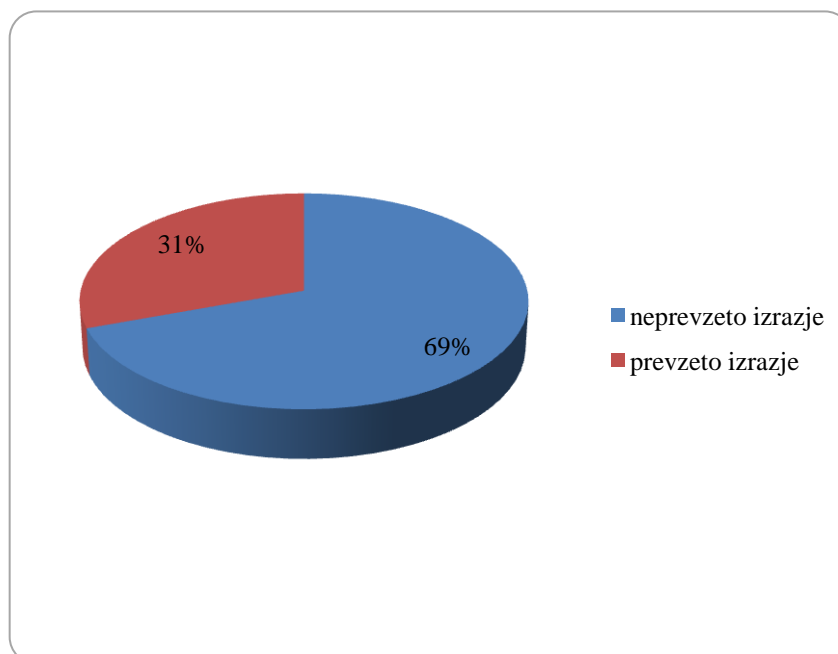
⁴⁹ Lahko tudi iz francoščine.

⁵⁰ Lahko tudi iz francoščine.

	modrc, pantaloni, pluza, raš, sako, šolen, štunf, toaleta, toileta, uniforma
hrv.	čipka, gumb, čarape, marama, košuljica, ručnik
star. madž.	kočmavka
madž.	menten, čizmica
it.	gaban, gabanica
vlat. (romanski jezik)	hlačarji, hlače, hlačnica
tur.	klobuk
lat.	toga, tunika
hrv., srb.	torba, žep

Preglednica 32: *Prevzeto oblačilno izrazje*

Iz grafa je razvidno, da je večina izrazja neprevzetega (69 %), prevzetega je precej manj (31 %).

Graf 3: *Zastopanost prevzetega in neprevzetega izrazja*

4 SKLEP

V diplomskem delu je predstavljeno oblačilno izrazje v pisnih virih 19. stoletja. Zbrano izrazje je iz časopisov tistega časa (*Kmetijske in rokodelske novice*, *Ljubljanski zvon*, *Slovenka*, *Dom in Svet*, *Slovenski gospodar*), iz nekaterih strokovnih knjig (*Knjiga krojaštva – 1890*, *Krojni vzorci za perilna oblačila – 1895*), iz zgodovinske knjige *Dogodivšine štajerske zemle* (1845) ter iz satiričnega zbornika pesmi, zbadljivk in zgodb *Brencelj v koledarjevi obleki* (1870). Obravnavana je ena besedna vrsta, tj. samostalnik, saj je oblačilnega izrazja zelo veliko, pa tudi oblačilna stroka je zelo obširna.

Teoretični del naloge nam potrdi, da je imel velik vpliv na razvoj tekstilne in modne industrije razvoj krojaške/šiviljske obrti. V 19. stoletju so na pobudo takratnega cesarstva nastale številne predilske šole, ki so vzpodbujale k izobraževanju takratne mladine. Na slovenskem ozemlju je imel pomembno vlogo Matija Kunc, šolan krojač, ki je pisal strokovno literaturo s področja oblačilne stroke in izobraževal mladino. Velika konkurenca obrtništvu je bil kasnejši razvoj tekstilne industrije, ki se pojavi z izumom šivalnega stroja.

V teoretičnem delu diplomske naloge lahko ugotovimo, katera oblačila so v preteklosti uporabljali naši predniki in da imajo ta oblačila še danes velik vpliv na naše oblačenje (*tunika*, *predpasnik*, *plašč*, *pončo*, *hlače*, *frak* ...). Obravnavani so tudi oblačilni materiali kmečkega, meščanskega in fevdalnega prebivalstva v 19. stoletju, kjer pridemo do ugotovitve, da so že v preteklosti za svoja oblačila uporabljali zelo veliko različnih materialov (*sukno*, *žamet*, *usnje*, *svila*, *štruks*, *perkal*, *volna*, *saten* ...).

Bistvenega pomena v teoretičnem delu diplomskega dela je poglavje z naslovom *Klasifikacija oblačilnih sestavin* (str. 22), kjer so oblačila razdeljena na osnovne oblačilne skupine (*vrhnja oblačila*, *obleke v ožjem pomenu*, *varovalna oblačila*, *perilo ter oblačila za podpiranje in oblikovanje telesa*, *spalna in jutranja*

ogrinjalna oblačila ter skupina dodatkov, ki vključuje oblačilne dodatke, nošene dodatke in nakit/okras telesa ali obleke). Ugotovimo lahko, da dodatkov po klasifikaciji ne prištevamo k oblačilom, so pa del oblačilnega videza. Terminologija s področja oblačilne stroke je predstavljena v poglavju *Z oblačenjem povezano izrazje v različnih virih* (str. 25), kjer najdemo oblačilno izrazje iz SSKJ² (2014), *Slovenskega etnološkega leksikona* (2004) in iz slovarjev 17. in 18. stoletja. Kljub temu da je oblačilna stroka obsežen pojem in je že v preteklosti pomembno vplival na slovenski jezik, Slovenci še nimamo terminološkega slovarja s tega področja. Najdemo pa veliko etnologov, ki so se oz. se še vedno ukvarjajo s slovensko oblačilno kulturo in izrazjem. V diplomskem delu so omenjeni naslednji: *Angelos Baš, Bojan Knific, Marija Makarovič* in *Janja Žagar*.

Pri zbranem izrazju ugotovimo, da pri nekaterih izrazih v razvoju prihaja do glasoslovnih, oblikoslovnih ali besedotvornih razlik. Največ je glasoslovnih razlik, ki so lahko posledica glasoslovnih zakonitosti (*jotacije, palatalizacije, kontrakcije*), npr. *gat'e* → *gače*, *pojas* → *pas* ..., v posameznih primerih je prišlo tudi do hiperkorekcije, npr. *opanjka* → *opanka*.

Pri analizi pridemo do ugotovitve, da je nekaj izrazja prevzetega iz nemščine (*aržet, avba, jopa, modrc* ...), kar je razumljivo glede na obdobje in takratne družbeno-politične okoliščine. Iz slovanskih jezikov je prevzetih le nekaj izrazov (*čipka, gumb, čižmica, kočmavka, torba, žep, menten, čarape, košuljica, marama, ručnik*), še manj jih je iz romanskih jezikov (*hlačarji, hlače, hlačnica, gaban, gabanica*) in latinščine (*toga, tunika*). Presenetil je izraz *klobuk*, ki je prevzet iz turščine.

Tudi hipotezo, da so za nekatera oblačila obstajala različna poimenovanja lahko potrdimo. V izbranih virih najdemo veliko sinonimov: *avba/havba, ovratnik/koler, telovnik/životnik, kroj/fazon* ...

Veliko je tudi stičnih sinonimov, ki so med seboj povezani z veznikom *ali* ali pa je sinonim naveden med oklepajema: *gumbi (knofi), kanjer ali torba, jopič ali košuljica, kamižola (Weste), jermen ali pas ...*

Hipoteza, da je nekaj izrazja izginilo oz. izgubilo predmetnost se prav tako potrdi. Izrazov, ki jih danes ne poznamo več, je 37 oz. 22 % (*birtoh, njenjka, otarak, skut ...*), najdemo pa tudi 33 izrazov, ki danes nimajo več predmetnosti, zaradi česar ga tudi ne poznamo (*dolman, podleka, pruštu, mezlanka, goljenke ...*).

V svojem diplomskem delu sem poskusil obdelati samostalnike iz 19. stoletja, ki so povezani z oblačilno stroko. Za natančnejši vpogled v razvoj oblačilnega izrazja bi bilo v prihodnje dobro pregledati še druge vire in narediti analizo tudi za druge besedne vrste. Vsekakor pa se je že na podlagi zbranega gradiva izkazalo, da je oblačilno izrazje zanimiv in izčrpen vir jezikoslovnih analiz.

5 VIRI IN LITERATURA

Viri:

Jakob ALEŠOVEC, 1870: *Brencelj v koledarjevi obleki*. 24. Dostopno 25. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-RGWRTB9Q>.

Janko BARLE, 1891: Kako se nosijo Slavonke. *Dom in svet* 5/8. 363–365. Dostopno 20. 10. 2015 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-HCULUYOS>.

Janko BARLE, 1892: Prijegled grške i rimske literature s izvadkom iz starina; 1890. *Dom in svet* 4/7. 335. Dostopno 19. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-1SB7624G>.

Viktor BEŽEK, 1895: Matija Kunc. *Ljubljanski zvon* 15/9. 574. Dostopno 19. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-0LTTZ8JQ>.

Cafov, 1848: Slovenska obleka pravih Pesničarjev na Štajerskim. *Kmetijske in rokodelske novice* 6/41. 173. Dostopno 15. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-EHJ3T4GG>.

Elvira DOLINAR, 1899: Reformovana obleka. *Slovenka* 3/4. 77–78. Dostopno 18. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-8UEXE5QA>.

J. G. V., 1864: Narodne stvari. *Kmetijske in rokodelske novice* 22/7. 50. Dostopno 15. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-HGMQL5SQ>.

Anton KREMPL, 1845: *Dogodivšine štajerske zemle*. 14, 34–35, 62–63, 134, 235–236. Dostopno 16. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-B79YB3GY>.

Matija KUNC, 1890: *Knjiga krojaštva*. 5–30. Dostopno 17. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-18KWJQ6P>.

Matija KUNC, 1895: *Krojni vzorci za perilna oblačila*. 17–19. Dostopno 17. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-MDZAWF4W>.

Matija KUNC, 1997: *Moda in strokoznanstvo. Slovenka* 3/4. 6–7. Dostopno 13. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-9VTCZNTL>.

Ljuba, 1899: *Nekoliko besedi o narodni noši. Slovenka* 3/9. 206. Dostopno 18. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-O0LWUJ5K>.

Marica NADLIŠEK-BARTOL, 1897: *Obleka. Slovenka* 1/14. 3. Dostopno 19. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-0VH7C8G8>.

Podlipski, 1849: *Smešna noša o ženitninah. Kmetijske in rokodelske novice* 7/8. 34. Dostopno 15. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-7UVT1SIQ>.

Marko SNOJ, 2009: *Slovenski etimološki slovar*. Druga, pregledana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan.

Ozir po domačih. *Kmetijske in rokodelske novice* 11/88, 1853. 350. Dostopno 15. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-HO5B5WZ9>.

Pleteršnikov Slovensko-nemški slovar: Spletna izdaja, 2010: Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Na spletu.

Razstava cerkvene obleke v Mariboru. *Slovenski gospodar* 16/25, 1882. 194.
Dostopno 18. 10. 2014 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GZCRNPXH>.

SSKJ²: *Slovar slovenskega knjižnjega jezika*, 2014. 2., dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Ljubljana: CZ.

Literatura:

Angelos BAŠ, 1987: *Oblačilna kultura na Slovenskem v Prešernovem času*. Ljubljana: DZS. 20–24.

Bojan KNIFIC, 2010: *Folklornikom s(m)o vzeli noše*. Ljubljana: Založba ZRC. 12–71.

Marija MAKAROVIČ, 2007: *Obleka predela človeka*. Maribor: Litera. 247–265.

Marija MAKAROVIČ, 1988–1990: *Oblačilna kultura agrarnega prebivalstva v 19. stoletju*. 247–263: Dostopno 25. 2. 2015 na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LWTIQTSF>.

Georgina O`HARA, 1994: *Enciklopedija mode*. Ljubljana: DZS. 126.

Lea PISANI, 2010: *Obleka – kaj, kdaj, kako*. Ljubljana: Samozal. 8.

Tanja PISK, 2002. *Ekonomska zgodovina oblačilne mode*: diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, uporabljeno 5. 1. 2015. Dostopno na URL: www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/pisk453.pdf.

L. ROWLAND - WARNE, 1995: *Oblačila*. Prevedel Gregor Moder. Ur. J. Fistrovič. Murska sobota: Pomurska založba Murska sobota. 6–62.

Anej SAM, 2006: *Oblačenje in moda*. Ljubljana: Jasa. 29–36.

Hirko SELAN, 1936: O izvoru blaga za naša oblačila. *Zvonček* 37/6. 137. Dostopno 17. 3. 2015 na <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-BCEHXOCW>.

Jože TOPORIŠIČ, 2000: Slovenska slovnica. 4., prenovljena in razširjena izdaja. Maribor: Obzorja. 128–133.

Zinka ZORKO, 2009: *Narečjeslovne razprave o koroških, štajerskih in panonskih govorih*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru.

Obleka po meri človeka: oblačila in obutev v preteklosti: zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov, 2007. Ur. N. Terčon, I. Furlan. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov. 17, 44–46.

Slovenski etnološki leksikon, 2004. Ur. A. Baš s sodelovanjem uredniških odborov. Ljubljana: Mladinska knjiga. 371–373.

SP 2001 – *Slovenski pravopis*, 2001. Ur. J. Toporišič. Ljubljana: Založba ZRS, ZRC SAZU.

<http://www.stankablatnik.com/SLO-teorija-clanki-tekstilec4.htm>, dostopno 28. 2. 2015.

<http://www.celjskozasavski.si/osebe/ba%C5%A1-angelos-/120/>, dostopno 16. 3. 2015.

<http://folkslovenija.org/clani/bojan-knific>, dostopno 16. 3. 2015.

<http://www.etno-muzej.si/sl/janja-zagar-grgic>; dostopno 16. 3. 2015.

<http://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=firtoh>; dostopno 6. 6. 2015.